

**CENTRUM SZKOLENIA
STRAŻY GRANICZNEJ**

30

PROBLEMY OCHRONY GRANIC

BIULETYN

Kętrzyn

2005

PROBLEMY OCHRONY GRANIC

BIULETYN

NR 30

KĘTRZYN

2005

KOMITET REDAKCYJNY: Marek Waszczuk (przewodniczący),
Katarzyna Dzieszkiewicz (sekretarz),
Mirosław Babuła, Janusz Cieślewicz,
Przemysław Kuźmiński, Andrzej Masłoń,
Andrzej Rak, Andrzej Skóra, Jolanta Sobiesiek,
Cezary Szczepański (członkowie)

Redaktor wydawniczy
Katarzyna Dzieszkiewicz

© Wszelkie prawa zastrzeżone.

ISSN 1505-1757

CENTRUM SZKOLENIA
STRAŻY GRANICZNEJ
Kętrzyn 2005
ark. wyd. 10
ark. druk. 13,75

Druk: „Poligrafia” CSSG Kętrzyn
Zam. nr 689, nakład 220 egz.

Od redakcji

Za pośrednictwem naszego Biuletynu chcielibyśmy zachęcić Państwa do zapoznania się z zagadnieniami związanymi przede wszystkim z ochroną granicy państwowej.

Każdy funkcjonariusz powinien wiedzieć, jak zachować się podczas wykonywania zadań służbowych, kiedy nastąpi zacięcie broni (H. Kowalski, W. Wodzikowski, „Zacięcie broni w czasie strzelania”). Również pomocny w wykonywaniu codziennych obowiązków służbowych na granicy może okazać się artykuł B. Starzyńskiego „Tablice rejestracyjne wybranych państw”, czy rozważania M. Kielca nt. „W warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium RP”.

Kwestie stosowania w Straży Granicznej podpisu elektronicznego porusza S. Woźniak w art. „Nie taki podpis straszny, czyli słów kilka o podpisie elektronicznym”. Warto również poświęcić uwagę pracom historycznym umieszczonym na łamach niniejszego czasopisma.

Zapraszamy do współpracy i nadsyłania swoich prac do opublikowania.

Spis treści

Od redakcji.....	3
------------------	---

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Piotr Kozłowski, Zdzisław Zdziech: Ochrona granicy państwowej w świetle tzw. Dossier sporządzonego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej I linii Beskid Klauza.....	7
Bernard Wiśniewski, Leonard Kaczorkiewicz: Ogólne wymagania szczególnej ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa.....	29
Roman Sławiński: Wysiedlenie ludności niemieckiej z województwa olsztyńskiego w latach 1945-1950	45
Bogusław Starzyński: Tablice rejestracyjne wybranych państw	59
Sławomir Wózniak: Nie taki podpis straszny, czyli słów kilka o podpisie elektronicznym	73

MISCELLANEA

Marek Paprocki: Powstanie, zadania, struktura organizacyjna Straży Celnej oraz wybrane problemy kadrowe do roku 1926	91
Henryk Mieczysław Kula: Powojenne lata niespokojnego sąsiedztwa na ustanowionej w 1945 roku południowej granicy Polski.....	103
Barbara Tarkowska: Wspomnienia o księdzu majorze Janie Leonie Ziółkowskim – kapelanie polowym brygady KOP „Podole”	117
Bernard Wiśniewski: Wybrane problemy zabezpieczenia medycznego Resortu Spraw Wewnętrznych i Administracji w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny	125
Mariusz Kielc: Warunki wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium RP. Wybrane zagadnienia	137

Henryk K o w a l s k i, Waldemar W o d z i k o w s k i: Zacięcie broni w czasie strzelania	149
Zenon S y r o k a: Wykorzystanie niecentralnych rozkładów F-SNEDECORA w analizie sygnałów radiowych z zanikami	157
Jacek M o k r z y c k i: Mitteleuropäische Polizeiakademie – Mepa	169

OPINIE I RECENZJE

Roman S ł a w i ń s k i: Słów kilka na temat artykułu ppłka Mirosława Janickiego pt. <i>Osobowość nauczyciela w rzeczywistości edukacyjno- -społecznej</i>	173
Jacek S k a l s k i: B. Ziółkowska-Tarkowska, <i>Katańczyk AM 487. Wspomnienia o ks. kapelanie Ziółkowskim</i>	175
Andrzej S k ó r a: KALENDARIUM	177

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

kpt. Piotr Kozłowski
ppor. Zdzisław Zdzioch
Bieszczadzki Oddział SG
w Przemyślu

OCHRONA GRANICY PAŃSTWOWEJ W ŚWIETLE TZW. DOSSIER SPORZĄDZONEGO PRZEZ FUNKCJONARIUSZY SG I LINII BESKID KLAUZA

Wywiad w działaniach zmierzających do zapewnienia nienaruszalności granicy państwa, a także bezpieczeństwa w strefie nadgranicznej odgrywał w Straży Granicznej (dalej SG) niezwykle istotną rolę. Był źródłem informacji o tym, co dzieje się w strefie nadgranicznej oraz na tzw. przedpolu. W przedwojennej SG terminem **przedpole** określano obszar przyległy, po przeciwnej stronie granicy, czyli teren nadgraniczny po stronie państwa ościennego. Wiadomości uzyskane w drodze wywiadu umożliwiały racjonalizację służby, a co za tym idzie prowadzenie skutecznej walki z przestępczością graniczną przez pododdziały graniczne.

Likwidacja przestępstw granicznych, karnoskarbowych lub politycznych bez uprzedniego rozpoznania środowiska praktycznie byłaby niemożliwa, toteż zagadnienie bezpieczeństwa granicy, a co za tym idzie obrona żywotnych interesów państwa, zależała od właściwej organizacji służby informacyjnej oraz właściwie zorganizowanej pracy wywiadowczej. Obok zadań karnoskarbowych realizowanych przez wywiad SG funkcjonariusze wykonywali także zadania specjalne na rzecz wywiadu wojskowego oraz policyjnego.

Wywiad Straży Granicznej miał charakter masowy, a w zainteresowaniu aparatu wywiadowczego każdego z pododdziałów granicznych, było zdobywanie informacji o następujących zagadnieniach:

- 1) wywiad przeciwprzemysłowy zarówno w strefie nadgranicznej jak i po stronie państwa sąsiedniego;
- 2) wywiad na tzw. przedpolu: gospodarczy i wojskowy;
- 3) wywiad polityczny zarówno w strefie nadgranicznej jak i po stronie państwa sąsiedniego.

Zebrane przez strażników granicznych informacje były wykorzystywane w opracowaniu terenu podległej danej placówce tzw. „Dossier”. W latach trzydziestych w celu ujednoczenia dokumentacji służbowej prowadzonej przez jednostki organizacyjne SG starano się wprowadzić we wszystkich pododdziałach jednolity sposób sporządzania dokumentacji wywiadowczych, w tym i opisu terenu podległego danej placówce.

W trakcie kwerendy zespołu akt Wschodnio-Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG znajdujących się w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum we Lwowie na terenie Ukrainy natrafiono na „Dossier” gminy Ludwikówka sporządzony przez funkcjonariuszy SG z Placówki I linii Beskid Klauze. Jest to dokument unikalny z uwagi na fakt, iż jako jedyny ocalał spośród sporządzonych w tym okresie opracowań.

Przedstawiony dokument stanowi opis terenu placówki I linii Beskid Klauze. Zawierał on podstawowe dane z rejonu komisariatu Ludwikówka przydatne do pracy operacyjnej funkcjonariuszy SG z pionu służby informacyjnej. Dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza część zawiera opis terenu działania i podstawowe dane o ludności pogranicza, o osobach zatrudnionych w urzędach administracji państwowej, policji oraz dane dotyczące czechosłowackich służb granicznych oraz żandarmerii działającej na bezpośrednim przedpolu placówki SG. Opis ten uwzględniał także stosunki narodowościowe panujące w rejonie pogranicza, ponadto w części tej znajduje się wykaz osobowych źródeł informacji SG. Część druga zawiera „wytyczne” prowadzenia dokumentacji oraz podstawowe zasady obowiązujące w trakcie prowadzenia pracy wywiadowczej.

Przedstawiony dokument nie zawiera daty jego powstania, jednakże na podstawie treści w nim zawartej można przypuszczać, że powstał on w drugiej połowie 1935 r. z uwagi na fakt, iż „Dossier” prowadzony przez placówkę I linii Beskid Klauze powinien zawierać dane za okres od 01.01.1936 do 31.12.1936. Wybrany dokument przedstawiony został z zachowaniem stylu oryginalnego w tym i zasad pisowni, jaka obowiązywała w tym okresie, nazwiska informatorów zostały zastąpione inicjałami. Zamierzeniem autorów było, przy zachowaniu w pełni naukowych wymogów, przedstawienie treści dokumentu sporządzonego przez ówczesnych małopolskich strażników.

Znajomość stosunków osobowych i miejscowych w rejonie służbowym¹

Wszyscy szeregowi placówek winni posiadać dobrą znajomość stosunków osobowych i miejscowych we własnych rejonach służbowych, a mianowicie: ilość gmin i gromad w rejonie placówki, ilość mieszkańców (każdej miejscowości), z tego ile Polaków, Rusinów i Żydów. Czem się trudni miejscowa ludność, a szczególnie bliżej zapoznać należy się z zajęciem i zatrudnieniem Żydów. Ile sklepów jest w danej miejscowości, jakiego rodzaju uprawiają handel, – znajomość dróg i ścieżek prowadzących od granicy i najczęściej uczęszczanych przez przemytników. Ilość zawodowych przemytników, ilość osób podejrzanych o uprawianie przemytu. Ilość osób politycznie podejrzanych, należących do O.U.N., K.P.Z.U. – Ilość przestępców kryminalnych – złodzieji itp.

Informatorzy

Polecam, by szeregowi placówek posiadali swoich informatorów stałych i doraźnych. O tych informatorach kier. plac. Muszą wiedzieć i muszą ich znać. Kier. plac. muszą wiedzieć jak informatorzy ci pracują, czy dają jakie sprawy, w jaki sposób odbywają się z nimi kontakty, który z istniejących informatorów jest najlepszy, jakie nadał już sprawy. Wszystkie te dane ułatwią w dużym stopniu pracę kier. Plac. I pomogą do łatwiejszego opanowania odcinka służbowego. Wykorzystać również należy i zachęcić do współpracy ze Strażą Graniczną osoby urzędowe jak: nauczycieli, wójtów gmin, sekretarzy, urzędników kolejowych i pocztowych, leśniczych, gajowych itp.- Nawiązywanie kontaktu z osobami w/w musi być umiejętne, taktowne, by nie zrazić sobie tych osób. Często się zdarza, że szeregowi w nieumiejętnej formie zwracają się na przykład do nauczyciela i żądają od nich danych, w których chce się dowiedzieć, w tym wypadku nie tylko się nic nie dowie, lecz narazi się może na grubą nieprzyjemność.-

Podział informatorów.- Informatorów mamy: z chęci zysku, z zemsty, i poczucia obywatelskiego. W zależności od kategorii informatora musimy podzielić sobie do jakich spraw danego informatora możemy

---

¹ Pisownia w całym dokumencie zgodna z oryginałem.

użyć i jak należy z nim postępować. Przedtem jednak należy sprawdzić, czy dany informator był karany i za co.- Kontaktowanie się z informatorami musi się odbywać bardzo ostrożnie, by nie zdekonspirować sprawy. W tym celu należy używać sposobów, które nie zwracałyby uwagi otoczenia na to, że dany szeregowi kontaktuje się z informatorem. By tego uniknąć, należy postąpić w sposób następujący: „np. szeregowy chcąc nawiązać kontakt z informatorem musi go otem zawiadomić, by wprost nie iść do tego osobnika, gdyż to, ściągnęłoby podejrzenie, dla tego za nim wejdzie do domu danego informatora, winien wejść przedtem do kilku innych domów pod pozorem zakupienia jaj, masła itp.- U danego informatora winien w tym wypadku kupić jaja wzgl. masło, by ten cel swojej wizyty upozorować. Szeregowi winni się starać, by z doraźnych informatorów zjednać sobie ich jako informatorów stałych. Zdobywanie informatorów w terenie może nastąpić przez towarzyskie poczęstowanie go wódką, piwem, papierosami lub też obdarowanie go prezentem w naturze jak: mąka, słonina itp. Produkty żywnościowe.- Chłopu na przykład paczką machorki, pudełkiem zapalek i tp.- Powstałe z tego tytułu wydatki będą pokryte.

Nastawienie wszystkich podwładnych na wywiad

Wywiadem muszą się zajmować nietylko szeregowi plac. II linji, lecz wszyscy szeregowi plac. I. Linji. Dla tego też funkcję podoficerów wyw. znoszę. Kierownikiem wywiadu na plac. jest kier. plac.- Funkcje podoficera wyw. pełnią szeregowi najlepiej nadający się do wywiadu. Każdy szeregowy plac. tak w służbie jak i poza służbę winien się zajmować wywiadem przez zbieranie wiadomości tak z terenu własnego jak i przedpola i do tego musi się odpowiednio przygotować. O ile szeregowy w czasie służby patrolowej ma spotkać się z informatorem, kier. plac. winien uwzględnić to i przypisać mu w ten sposób służbę, by mu dać możliwość skontaktowania się z informatorem. W razie otrzymania wiadomości kier. plac. musi odpowiednio przygotować sprawę do należytego jej rozpracowania oraz powierzyć ją temu szeregowemu, który najlepiej się w wywiadzie orjentuje i najlepiej może daną sprawę poprowadzić. Kier. Plac. Jako kierownik wywiadu musi każdego strażnika odpowiednio nastawić na prowadzenie wywiadu.-

Technika prowadzenia spraw wywiadowczych przez plac. I i II. linji

Uwagi ogólne. Wywiad polega nie tylko na zbieraniu informacji względnie wiadomości, lecz przede wszystkim na drobiazgowemu ewidencjonowaniu najdrobniejszych szczegółów, dotyczących danej sprawy, którą przeważnie prowadzi się przez okres dłuższego czasu. Każdy nawet najmniejszy szczegół posiada dla danej sprawy duże niejednokrotnie decydujące znaczenie. Cel ten osiągnąć można tylko wówczas, gdy wszelkie szczegóły dotyczące danej sprawy wywiadowczej będą stale zbierane i skrzętnie notowane. Da to możliwość należytego ich wykorzystywania. W technice wywiadowczej nazywamy to rozpoznawaniem i montowaniem danej sprawy wywiadowczej.

1. Zbieranie informacji – Informacje winne być zbierane nie tylko przez podoficerów wywiadowczych, lecz przez wszystkich szeregowych danej placówki.
2. Postępowanie kier. plac. Z uzyskanymi informacjami – Kier. plac. Po otrzymaniu ustnego meldunku od szeregowego w pewnej sprawie wyw., winien polecić mu ująć ta wiadomość na piśmie tj. złożyć pisemny meldunek. Meldunek ten stanowi początek danej sprawy. O ile wiadomość dotyczy przestępstwa skarbowego lub nielegalnego przekroczenia granicy, treść tego meldunku kier. plac. wciąga niezwłocznie do książki służby inf. O ile natomiast jest to sprawa polityczna wzgl. Inna to treść meldunku do książk służby inf. wciągać nie należy, lecz przesłać jak najszybciej kierownikowi Komis. Na meldunku kier. plac. Winien napisać własnoręcznie swoją decyzję, co do dalszego rozpracowania sprawy przyjmując na siebie całą odpowiedzialność za wydane rozkazy.- Rozkaz ten winien być ścisły i zwięzłe ujęte punktami, zrozumiałe dla wykonawcy i przełożonych kontrolujących.- Należy również zaznaczyć, którego dnia i komu rozkaz taki został wydany.- Po wykonaniu rozkazu szeregowi składa taki następny meldunek, który winien zawierać wykonanie rozkazu kier. plac./umieszczony na poprzednim meldunku/. Czytając meldunek kier. plac. Nie jest zmuszony przypominać sobie jakie w tej sprawie wydał rozkazy kilka dni lub tygodni temu, gdyż ma to wszystko ujęte w swojej decyzji na poprzednim meldunku szerego-

- wego. WW ten sposób siłą faktu następuje ścisła kontrola sposobu prowadzenia danej sprawy przez kier. plac. I danych szeregowych.-
3. Teczki spraw wyw.- Do każdej sprawy wyw. prowadzonej na plac należy założyć teczkę, w której należy prowadzić ewidencję wszystkich prowadzonych spraw.- W tezcze tej znajdują się subteczki, w których znajdują się akta dotyczące danej sprawy. Na tej subtezcze na stronie tytułowej oznaczają się Nr. ks. sł. inf., u góry zaś z lewej strony pieczętka danej placówki- wzór w załącznik Nr. 1.-
  4. Listy kontrolne.- W każdej subtezcze sprawy winna się znajdować lista kontrolna- zał. Wzór Nr. 2.- Do listy tej wpisuje kier. plac. wszelkie napływające w danej sprawie meldunki szereg. Rozkazy, doniesienia, fotografie, listy i tp., oczywiście dotyczące tej sprawy.- Każdy załącznik w danej sprawie winien być numerowany i numerem swym odpowiadać kolejnemu numerowi listy kontrolnej.-
  5. Rozpracowanie spraw. Każda wiadomość uzyskana w drodze wywiadu własnego lub konfidenckiego, a dotycząca przestępstw skarbowych i tp. Winna być ujęta na piśmie. Meldunek ten wzgl. doniesienie jest zapoczątkowaniem sprawy. Dalsze je rozpracowanie jest montowaniem sprawy /punkt 2/, aż do jej całkowitego zlikwidowania z wynikiem pozytywnym wzgl. negatywnym.- Przyjmowanie i rozpracowanie spraw wyw. ustnie jest wykluczone.-
  6. Przerwy w prowadzeniu spraw wyw. Często zdarzają się wypadki, że sprawa musi z różnych powodów ulec pewnej przerwie. W takich wypadkach konieczność tej przerwy musi wynikać z ostatniego meldunku i decyzji kier. plac. na tym meldunku.- Na przykład sprawa była prowadzona przez kilka tygodni, jednak informator wyjechał na pewien czas, lub zachorował i tp.- Wówczas fakt ten powinien być zaewidencjonowany na piśmie /meldunek szeregowego/ i jest to usprawiedliwieniem powodu przerwania pracy w danej sprawie. Gdy informator wrócił, wzgl. wyzdrowiał i tp., prowadzenie sprawy należy podjąć ponownie zaznaczając to odnośnych zapiskach sprawy.-
  7. Dalsze postępowanie ze sprawami wyw.- Po zlikwidowaniu sprawy z wynikiem pozytywnym wzgl. negatywnym, należy w dalszym ciągu składać do teczki odpisy wszelkich aktów dochodzeń, a więc protokołów przesłuchań, konfrontacji, protokołów karnych itp. I całą sprawę wraz z odpowiednim meldunkiem przesłać na ręce kier.

- kom., zaznaczając to w ks. Inf./data i numer /. Wynika z tego, że każda sprawa musi być tak ułożoną jaki miała przebieg od samego początku, a więc chronologicznie.- Nie może więc na pierwszym miejscu znajdować się meldunek kier. plac. do kier. kom. O zakończeniu sprawy, lecz na pierwszym miejscu będzie się znajdować pierwszy meldunek wzgl. doniesienie, które zapoczątkowało sprawę.
8. Przekazywanie spraw wyw. W wypadku, gdy rozpracowanie sprawy wykáže, że sięga ona na rejon innej jednostki i zlikwidowanie tej sprawy możliwe jest tylko przez tamtą jednostkę Str. Gr.- Kier. plac. przedstawia całą sprawę na ręce kier. Kom. Z odpowiednim meldunkiem, przyczem winien to zaznaczyć w ks. sł. inf. (data i numer). Instrukcje co do sposobu dalszego postępowania otrzyma kie. plac. w tym wypadku od kier. Komis.-
  9. Korespondowanie z innymi władzami wzgl. jednostkami Str. Gr.- W wypadku o ile znajdzie potrzeba wysłania w sprawie wyw. (rozpracowanej) meldunku poza obręb placówki sporządza się z meldunkiem odpis, który należy złożyć do teczki za kolejnym numerem, a korespondencję prowadzi kier. plac. drogą służbową.
  10. Sprawy doraźne – postępowanie. Doraźnymi sprawami nazywają się takie sprawy, które są likwidowane bez rozpracowywania. Przy takich sprawach musi być również początkowy meldunek lub doniesienie. Przykład: szeregowy przechodzi przez wieś dowiadyuje się, że X posiada w tej chwili przemycona parę obuwia. Szeregowy udaje się do X, zajmuje obuwie, spisuje protokół karny itd., jednak po powrocie na placówkę składa wyczerpujący meldunek w tej sprawie kier. plac. i ten właśnie meldunek stanowi początek doraźnej sprawy.
  11. Z czego musi się składać sprawa wyw. pozytywna. Każda sprawa wyw. musi się składać z:
    - 1) doniesienia informatora wzgl. meldunku szeregowego, listu lub anonimu, jednym słowem aktu stanowiącego podstawę do szczęścia dochodzeń i wywiadu w danej sprawie.
    - 2) dalszych meldunków wzgl. doniesień w tej sprawie o ile dana sprawa jest rozpracowaną (numery kolejne),
    - 3) ewentualnie listów, fotografii itp. W miarę uzyskania,
    - 4) zarządzenie rewizji,
    - 5) protokołu rewizji,

- 6) protokołu zajęcia towarów,
  - 7) aktów dalszych dochodzeń,
  - 8) protokołu karnego,
  - 9) arkusza ewidencyjnego,
  - 10) meldunku kier. plac. do kier. Komis.,
  - 11) pisma do władzy orzekającej,
  - 12) pokwitowania z U.C. lub innej władzy na zajęty towar,
  - 13) ewentualnych wezwań na rozprawę sądową,
  - 14) karty karne lub wyroku.-
12. Z czego musi się składać sprawa wyw. negatywna. Każda sprawa wyw. zakończona wynikiem negatywnym musi się składać jak w punkcie 11 za wyjątkiem pkt. 6,8, 9,11,12,13, i 14.- Do powyższego wyjaśniam, że protokół rewizji należy sprawdzać w wypadkach niezależnie od tego czy rewizja była negatywna czy też pozytywna.
13. Sprawy zaniechane. W wypadkach, gdy sprawa wyw. Nie ma powodzenia, mimo należytego rozpracowania, np. gdy zostanie stwierdzone, że informatorowi chodziło o wyłudzenie pieniędzy, lub został złożony meldunek po sprawdzeniu którego okazało się, że wiadomość jest nie prawdziwa, sprawę należy zaniechać zaznaczając przy tam swoje uwagi co do zaniechania odnośnej sprawy, poczem z odpowiednim meldunkiem przedstawić do kier. Komis. i odnotować w ks. sł. inf.- Na ostatnim meldunku kierujący daną sprawą (kier. plac.) winien zaznaczyć „dalszego prowadzenia sprawy zaniechałem w dniu ....., ponieważ (należy podać powód zaniechania sprawy)”. Miejscowość, data i podpis. Oczywiście zaniechanie może nastąpić na skutek pewnej wiadomości, ujętych na piśmie.-
14. Jak nie wolno rozpracowywać spraw wyw. W żadnym wypadku nie należy prowadzić spraw wyw. ustnie np. do kier. Komis. lub kier. plac. zgłasza się szeregowy i melduje ustnie, że dowiedział się od N.N. o istnieniu przestępstwa skarbowego lub innego. Kierujący sprawą zleca mu ustnie dowiedzieć się w tej sprawie przy okazji coś więcej itd.- Takie postępowanie jest karygodne. Należy bez względu na to, czy dany szeregowy uzyskał ścisła lub nie ścisłą wiadomość, dokładnie go wypadać, kiedy się dowiedział, od kogo, w jakich okolicznościach itp. i natychmiast polecić mu złożyć pisemny meldunek, przy czym treść tego meldunku musi być wpisana do książki służby

inf. Jeżeli kierujący sprawą będzie widział w tym meldunku braki, to właśnie uzupełnienie tych braków będzie stanowiło pierwsze zadanie do wykonania w tej sprawie i materiał do pierwszej decyzji kierującego daną sprawą. Niedopuszczalnym jest również, tak zwane bierne przyjmowanie meldunków i doniesień w sprawie wyw. Bez wyrażenia decyzji na meldunkach i tp. W ten sposób wykonawca szybko zniechęca się do pracy i nabiera ujemnego przekonania, o kierującym daną sprawą. Każdy szeregowy. Przy rozpracowywaniu spraw przemytniczych należy dążyć do wykrycia całej szajki przemytniczej, a w szczególności do ustalenia miejsca i osób przemycających, pośredników oraz miejsca i osób nabywających ten przemyt.- Spraw, gdzie nie ma jeszcze ustalonych wszystkich danych nie należy przedwcześnie likwidować. Jeżeli dla ustalenia powyższych danych potrzeba przekazania wiadomości na inny teren danej jednostki Straży Granicznej np. sąsiedniej placówki, należy natychmiast porozumieć się z kierownikiem danej placówki i wspólnie sprawę rozpracować, zawiadomić o tym Komisarjat. O ile sprawa dotyczy plac. wzgl. sąsiedniego Komis. sprawę wraz z meldunkiem przedłożyć do Komis. Po zlikwidowaniu sprawy chociażby na innym terenie Komisarjatu w protokole będzie figurował jako imacz ten strażnik, który nadał daną wiadomość.

Zwracam uwagę kier. plac., by wywiadu nie nastawiać specjalnie na przestępstwa akcyzowo-monopolowe, wagi odważniki niecechowane, z uszczerbkiem dla właściwej służby ochrony granicy i wykorzystania przestępstw celnych. Przestępstwa akcyzowo- monopolowe i odważniki cechowane mogą być likwidowane jedynie wówczas, gdy szeregowi natkną się na takie związku z wykonywaniem służby ochrony granicy. kier. plac. II i I. Linji muszą koncentrować swój wywiad w kierunku do granicy, a nie rozpraszać na tyły, jednakże nie wolno zaniedbywać prowadzenia wywiadu na tyłach.

Często się zdarza, że wywiadowcy składając meldunek ze służby poruszają w nim dwie albo trzy różne sprawy przemytnicze, wpisane oddzielnie do ks. sł. inf., a czasem poruszają w jednym meldunku sprawy polityczne i szpiegowskie. W takich wypadkach należy składać odrębne meldunki do każdej sprawy przemytniczej oddzielnie, ponadto nie łączyć nigdy spraw politycznych wzgl. szpiegowskich z meldunkami w spra-

wach przemytniczych.- Meldunki w sprawach politycznych wzgl. szpiegowskich nie należy wciągać do książki sł. Inf., lecz natychmiast przekazywać je do Komisarjatu. W wypadkach pobytu osób politycznie podejrzanych w rejonie placówki, winien kier. plac. bezpośrednio natychmiast skontaktować się z komendantem P.P. i przekazać mu owe wiadomości odnośnie tej osoby meldując równocześnie o tem do Komisarjatu. W sprawach szpiegowskich nie wolno wszczynać żadnej akcji, lecz meldować natychmiast do Komis., który tą sprawę skieruje do I.G.

Kontakty

Nawiązywanie kontaktów pomiędzy kier. plac. I. i II. linji muszą się odbywać po uprzednim przygotowaniu do tego kontaktu odpowiedniego materiału. W tym celu kier. plac. w odstępach czasu pomiędzy jednym a drugim kontaktem notować będą ściśle wszystkie sprawy które dotyczyć będą stanowiły jako materiał informacyjny. Przed odbyciem się kontaktu pomiędzy kier. plac. I linji wzgl. plac. II linji kier. plac. muszą uprzednio zawiadomić o tem kier. Komis., oraz podać materiał przygotowany do omówienia spraw na wyznaczonym kontakcie. W czasie kontaktów muszą być przekazywane sobie nawzajem wiadomości interesujące sąsiednich placówek, a dotyczące rozpracowanych spraw przemytniczych, przestępców i informatorów. Celem nawiązania kontaktów kier. plac. winni wykorzystywać sposobność odpraw w Komisarjacie i przeprowadzać odprawę ze strażnikami na placówkach, a to celem omówienia spraw wywiadowczych, pouczenia oraz rozdziału prac wyw. Pomiędzy strażników.- Odprawy takie nie należy przeprowadzać każdego dnia o jednej porze, lecz w różnych porach dnia tj. wybierać taką porę, w której najwięcej szeregowych znajduje się na plac.

Odprawa kier. plac. II. linji z szeregowymi

Kierownik plac. II. linji winien przeprowadzać odprawę z szeregowymi codziennie w sposób następujący:

- 1) odczytuje wszystkie nadeszły w poprzednim dniu rozkazy i zarządzenia, w tym czasie obecni są wszyscy szeregowi, następnie każe opuścić lokal wszystkim szereg.

- 2) wzywa pojedynczo poszczególnych wywiadowców do odprawy. Każę krótko streści otrzymane zarządzenie z dnia wczorajszego i następnie odczytuje meldunek wyw. Z ukończonej służby.
- 3) omawia z nim dokładnie zauważone braki, które ewentualnie uzupełnia.
- 4) wydaje pisemne zarządzenie co do dalszej pracy o której introuje ustnie wywiadowcy.
- 5) Jeżeli wywiadowcy nie mieli w poprzednim dniu specjalnych zadań do wykonania, odprawa nie potrzebuje odbywać się poszczególnie, lecz razem.
- 6) Przy udzielaniu rozkazu służbowego nie należy podawać go ogólnie np. przeprowadzać ogólny wywiad w miejscowości W., lecz należy wywiadowcę bliżej pouczyć jak się ma wziąć do tego, o jakie wiadomości chodzi kier. plac. i jakie zadanie ma do wykonania.

Ogólne zarządzenia

Polecam kierownikom placówek odpowiednio pouczyć wszystkich szeregowych na placówkach by specjalnie zwracali uwagę na ruch osób politycznie podejrzanych w celu przeciwdziałania przemytowych bibuły, broszur, broni i innego materiału wybuchowego, oraz nielegalnemu przekroczeniu granicy politycznych przestępców. Jednak kier. plac. jak i szereg. Zabraniam kategorycznie rozpracowania samodzielnie spraw i afer politycznych. W razie uzyskania wiadomości dotyczącej sprawy lub afer politycznej należy natychmiast meldować tem do komis. Telefonicznie, przekładając następnie daną wiadomość niezwłocznie w formie meldunku. W wypadkach nagłych może kier. plac. wzgl. szeregowy odnieść się z wiadomością wprost do posterunku P.P. meldując jednak o tem kier. Komis., a to z tego względu, by sprawa czy wiadomość nie była spóźniona i nie stała się nieaktualną. Zabraniam wypożyczania informatorom jakiegokolwiek uzbrojenia wzgl. umundurowania służbowego w celu likwidacji poszczególnych spraw.

Dziennik czynności plac. I linji polecam sporządzić na cały rok tj. od dnia 1.I.1936r. do dnia 31.XII.1936 r. – Dzienniki czynności po zakończeniu przedstawić do komistarjatu.

Rubryki w ks. sł. inf. Na plac. I i II linii polecam przerobić w sposób następujący: (jak załączony wzór nr. 3).-Rubrykę „wydane zarządzenia” skreślić natomiast kosztem tej rubryki rozszerzyć rubryki „treść wiadomości” i „wynik pracy”.

O ile znajdzie potrzeba kontrolowania furmanek w czasie podróży, polecam to robić w sposób ostrożny i umiejętnie. Nie wolno jest zatrzymywać furmanek na drodze i kontrolować ładunek, lecz w razie podejrzenia furmankę zabrać do urzędu gminnego, posterunku P.P., plac. Straży Gran. i tam przeprowadzić szczegółową rewizję w obecności 2 bezstronnych świadków. Na drodze wolno tylko przeprowadzić powierzchowną kontrolę ładunku.

Dossier terenu

Celem rozpracowania terenu pod względem wywiadowczym polecam kier. plac. dokładnie i szczegółowo opracować niżej wyszczególnione pytania, systematycznie, punkt po punkcie, dla każdej miejscowości, znajdującej się w rejonie danej placówki, oraz miejscowości znajdujących się w dwudziestokilometrowym pasie od granicy na przedpolu. Pytania te muszą być opracowane bardzo szczegółowo i dokładnie i przedłożone do Komisarjatu do dnia I lutego 1936 r. W/w terminu należy bezwzględnie dotrzymać.

Pytania z terenu własnego:

- 1) nazwa gminy i gromady leżących w rejonie działania plac.
- 2) ilość mieszkańców w poszczególnych gromadach – miejscowościach
- 3) ilość mieszkańców narodowości
  - a) polskiej,
  - b) ruskiej,
  - c) żydowskiej.
- 4) zatrudnienie mieszkańców ze specjalnym uwzględnieniem żydów,
- 5) wykaz osób karanych i podejrzanych za przemytnictwo,
- 6) wykaz osób karanych za przestępstwa polityczne:
  - a) O.U.N. ,
  - b) K.P.Z.U.,
- 7) wykaz osób podejrzanych o należenie do organizacji:
  - a) O.U.N.,

- b) K.P.Z.U.,
- 8) wykaz osób karanych za przestępstwa pospolite: kradzież, bandytyzm itp.,
- 9) wykaz informatorów:
  - a) stałych,
  - b) doraźnych,
- 10) wykaz osób zajmujących stanowiska urzędowe jak: wójtów, sołtysów, nauczycieli, sekretarza itp.

Z przedpola. Dossier z terenu przedpola plac. S.G:

- 1) nazwa i opis miejscowości leżącej na przedpolu plac.
- 2) ilość mieszkańców,
- 3) zatrudnienie ze specjalnym uwzględnieniem żydów,
- 4) ilość starosinów, ukraińców, Czechów, żydów, węgry,
- 5) organizacje polityczne działające w rejonie danej gminy (osady) z podaniem ilości członków, oraz nazwisko przewodniczącego partii-prowodera i wybitniejszych działaczy w szczególności partii O.U.N., K.P.Z.U. sicz,
- 6) składy towarów przeznaczonych na przemyt do Polski oraz nazwiska właścicieli sklepów, gdzie przemytnicy zaopatrują się w przemyt
- 7) placówki straży finanskiej-pogranicznej, stan liczebny, nazwiska wszystkich funkcjonariuszy,
- 8) posterunki żandarmerji czeskiej, stan liczebny, nazwiska żandarmów
- 9) inne urzędy z podaniem nazwisk kierowników tychże,
- 10) zakłady przemysłowe i jakie,
- 11) wykaz informatorów.

Wyjaśnienie

Do opracowanie „dossier-terenu” w załączeniu przesyłam:

- 1) wzór nr.4 „wykaz osób karanych i podejrzanych o przemytnictwo”,
- 2) wzór nr.5 „wykaz osób karanych i podejrzanych za przestępstwa polityczne”,
- 3) wzór nr.6 „wykaz osób karanych za przestępstwa pospolite”,
- 4) wzór nr.7 „wykaz osób mających krewnych na przedpolu”,
- 5) wzór nr.8 „wykaz informatorów stałych i doraźnych”.

Powyższe wykazy należy sporządzić i wraz z dossierem terenu przesłać do Komisariatu. Na powyższe pytania „dossier terenu” należy dawać odpowiedź w takim samym porządku, w jakim są ułożone pytania.

Z powyższą instrukcją-wytycznymi kierownicy placówek dokładnie się zaznajomią oraz odpowiedni pouczą wszystkich szeregowych podwładnych.

Oryginał, maszynopis powielony

Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw u Lwowi fond 204/1/607

DOSSIER²

Gromady Ludwikówka

Gminy Ludwikówka

I.

Ogólna ilość numerów 134	Ogólna ilość mieszkańców 749
--------------------------	------------------------------

II.

Liczba mieszkańców według narodowości

Polaków 68	Czechów
Rusinów 39	Żydów 20
Niemców 622	Prawosławnych

III.

Urzednicy samorządowi

Imię i nazwisko	Funkcje	Narodowość	Uwagi
Jacuk Józef	wójt gminy	polska	
Prychasz Ludomierz	sekretarz gminy	polska	
Schwed Józef	sołtys gromady	niemiecka	
Bortel Henryk	I-szy ławnik	polska	
Fisz Jan	sołtys gromady	polska	
Jampel	sekretarz gminy		
Lziwok Wincenty	ksiądz	polska	Urzednik Stanu Cyw.
Jaremowicz-Bartlewska	Sekretarz gminy		

² Pisownia w całym dokumencie zgodna z oryginałem.

IV.

Posterunki Policji Państwowej

Stopień	Imię nazwisko	Funkcja	Narodowość	Uwagi
St. poster.	Grzesiński Józef	Kom. Post. Policji Państwowej	polska	
posterunkowy	Kościelniak Władysław	Zast. Komend.	polska	
posterunkowy	Jawuła Stanisław	posterunkowy	polska	
posterunkowy	Kucak Jan	posterunkowy	polska	przybył Wiśniowicz pow tłumacz

V.

Urzednicy i funkcjonariusze państwowi

Stopień	Imię i nazwisko	Funkcja	Narodowość	Uwagi
	Osoba Piotr	kier. szkoły	ruska	
	Łuczyńska Aniela	kierowniczka agencji państwowej	polska	
	Kosteczki Jan	listonosz	polska	
	Łezków Jarosław	nauczyciel II		

VI.

Urzednicy Prywatni

Imię i nazwisko	W jakiej firmie pracuje	Funkcja	Narodowość	Uwagi
Złamał Hubert	„Silwinia”	inż.	niemiecka	
Fortel Henryk	„Salwinia”	leśniczy	polska	
		inż.	polska	

VII.

Fabryki tartaki itp.

Rodzaj	Czyja własność	Kto jest kierownikiem	Narodowość	Uwaga
Wylęgarnia ryb	Firmy „Zilwinia”	inż. Złamał Hubert	niemiecka	

VIII.

Przedsiębiorstwa handlowe

Rodzaje handlu lub przedsiębiorstwa	Czyja własność	Narodowości	Uwagi
Towary mieszane z wyszynkiem wódki i piwa oraz sklep tytoniowy	Muhlrad Jakób	żydowskiej	
Sklep spożywczy i wyszynk piwa	Woluch Zaizer	żydowskiej	

IX.

Środki, z jakiej ludność czerpie na swe utrzymanie

Ludność gromady Ludwikówka utrzymuje się w przeważającej części ze zarobków leśnych częściowo z uprawy roli natomiast urzędnicy samorządowi i prywatni z pobieranych pensji, a kupcy z uzyskanych dochodów handlowych.

Placówka I linii

Beskid-Klauza.-

„DOSSIER” TERENU

z przedpoła placówki I linii Beskid-Klauza.

„Dossier” przedpoła placówki I linii Beskid-Klauze.

Ad. pkt 1 i 2 Nazwa i opis miejscowości leżących na przedpołu placówki I linii Beskid- Klauza, oraz ilość mieszkańców miejscowości Polana

Nazwa miejscowości	Opis miejscowości	Liczba mieszkańców
Polana	Miejscowość Polana wraz z przysiółkiem Słoboda Swoboda Bukowina leży na przedpołu placówki I linii Beskid-Klauza i oddalona jest od granicy o 12 klm w kierunku południowym. Polana tworzy gminę wchodzącą w skład pow. Wołowe, od zachodu graniczy z gminą Majdan. W Polanie znajdują się urzędy: Nadleśnictwo Państwowe, placówka Str. Pogranicznej, oraz szkoła 4 klasowa z językiem wykładowym ruskim. Najbliżej znajdujące się zabudowania	posiada 330 numerów 1550 mieszkańców

	przysiółka Swoboda oddalone są o 1 km. od granicy.	
--	--	--

Ad. pkt 3   Zatrudnienie ze specjalnym uwzględnieniem żydów

Zatrudnienie miejscowej ludności	Zatrudnienie żydów
Około 40% ludności z m. Polana trudni się rolnictwem, hodowla bydła i owiec, reszta zaś utrzymuje się z zarobków w zrębach leśnych.	Jedna rodzina żydowska, znajdującą się w miejscowości Polana utrzymuje się wyłącznie z drobnego handlu utrzymanego sklepiku.

Ad. pkt. 4   Liczba starorusinów, ukraińców, czechów, żydów

Nazwa miejscowości	Liczba starorusinów	Liczba ukraińców	Liczba czechów	Liczba Żydów	Uwaga
Polana	ok. 1510	–	ok. 30.	10	

Uwaga: Ludność m. Polany nie przyznaje się do narodowości ukraińskiej, lecz do starorusinów, natomiast ukraińcami nazywają tych, którzy wyemigrowali z Polski.

Ad. pkt 5   Organizacje polityczne, działające w rejonie gminy Polana z podaniem ilości członków oraz przewodników partii.

Nazwa miejscowości	Organizacja K.P.C.R.			Zawód	Uwaga
	Ogólna liczba członków	Nazwisko i imię przewodnika	Funkcja w organ.		
Polana	20.	Kraśnianik Wasyl	przewodnik	robotnik	
		Cyfra Jur	zastępca	robotnik	

Uwaga: Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów w miejscowości Polana na razie nie stwierdzono.

Ad. pkt 6   Składy towarów przeznaczonych oraz nazwiska właścicieli sklepów, gdzie przemysłnicy zapatrują się w przemysł

Nazwa miejscowości	Ogólna liczba sklepów	Lp.	Nazwisko i imię właściciela sklepu	Rodzaj sklepu	Uwaga:
Polana	1.	1.	Schafar Dawid	Sklep towarów mieszanych	

				nych	
--	--	--	--	------	--

Ad. pkt 7 Placówki czeskiej Str. Finansowej – stan liczebny i nazwiska funkcjonariuszów.

Nazwa placówki	Stan plac.	Lp.	Nazwisko i imię funkcjonariusza	Stop. służb.	Funkcja	Uwaga:
Polana	6.	1.	Puża Jarosław	Str.	Kier.plac.	
		2.	Szymek Józef	Str.	Zastępca	
		3.	nazwisko nieczytelne	Str.	-	
		4.	Szorban Piotr	Str.	-	
		5.	Szpiler Józef	Str.	-	
		6.	Rzepa Józef	Str.	-	

Ad. pkt 8 W m. Polana nie ma Posterunku Żandarmerii czeskiej.

Ad. pkt 9 Inne Urzędy z podaniem nazwisk Kierowników tychże

Nazwa miejscowości	Gmina		Nadleśnictwo		Szkoły	
	Imię i nazwisko	Funkcja	Nazwisko i imię	Funkcja	Nazwisko i imię	Funkcja
Polana	Kowaca Iwan nar. ruska	wójt	Inż. Handzel	Nadleśniczy	Michał Ichnatko	Kier. szkoły
	Kut Iwan nar. ruska	Zastęp wójta	Zenon Markoczan	Leśniczy	Konstanty Żelezny	Zastępca kier. szk.
	Koczerchan Michał	Sekretarz	Konieczny Bogumił	Podleśniczy	Kołtyska	nauczycielka
			Kołtecki	pisarz	Margaryna Kisman	nauczycielka
			Dernicki	pisarz	Kość Iwan	nauczyciel

Ad. pkt 10 Zakłady przemysłowe

W miejscowości Polana niema żadnych zakładów przemysłowych.-

Ad. pkt 11 Wykaz informatorów – w załączeniu.

Lp.	Nazwisko i imię	Miejsce zamieszkania	Zawód
1.	M. J.	Ludwikówka, pow. Dolina	szewc
2.	D. J.	---- ----	robotnik
3.	W. F. ³	---- ----	robotnik

Placówka I linii

Beskid - Klauza

WYKAZ

Osób karnych za przestępstwa pospolite

Imię i nazwisko	Za co karany	Uwaga:
nazwisko i imię nieczytelne	Wymuszenie zeznań 2 mies. więzienia Sąd Grodzki Dolina 31.VIII.1934 r.	
nazwisko i imię nieczytelne	Kradzież drzewa 10 dni aresztu.	
nazwisko i imię nieczytelne	Kradzież drzewa 14 dni aresztu.	

Placówka I linii

Beskid- Klauza

WYKAZ

Osób karnych i podejrzanych za przemytnictwo

Lp.	Nazwisko i imię	Miejsce zamieszkania	Zawód	Karany za co	Podejrzany za co	Uwaga:
1.	Seżół Władysław	Beskid-Klauza, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy	Przemyt 1 lornetki z roku 1933		
2.	Muhlbauer Moses	Ludwikówka, pow. Dolina	Manipulant leśny	Przemyt skór karakółowych o wadze 21 kg 1934 r.	Podejrzany o przemytnictwo	

³ Nazwiska informatorów SG zostały zastąpione przez autorów inicjałami.

Placówka I linii nr 4 i 5

Beskid-Klauza

Ewidencja**Informatorów stałych i doraźnych
z własnego terenu i przedpola**

Lp.	Nazwisko i imię	Pseudonim	Miejsce zamieszkania dokładny adres	Zawód	W jakich sprawach może udzielać informacji	już nadał jakąś opinię	Opinia pod względem moralnym przydatności do wywiadu	Z którym z szeregowych współpracuje	Uwaga
1.	„T J”	Turski/ 38	<i>Z własnego</i> Mundung, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy		tak	Prowadzi się moralnie, pracuje chętnie, energiczny i szybko orientujący się, przydatność do wywiadu dobra, lojalny.	st. przod. Kasperkowiak Antoni	Przeniesiony od Zaklic
2.	„PP”	Polny/ 40.	Swica-Klauza, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy	karnoskarbowych jak i w politycznych	tak	Zachowuje się pod względem moralnym bez zarzutu, lojalny, życzliwy dla Str. Gr. Przydatność do wywiadu dobra.	kier. plac. I linii str. Kiełtowski Ignacy	
3.	„PI”	Potulny/42.	Prawicz, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy	karnoskarbowych	nie	Wartość moralna duża, przydatność do wywiadu-dobra,	kier. plac. I linii str. Jastrzębski Fran-ciszek	

							lojalny i chętnie pracuje.		
4.	„SJ”	Sep/44.	Beskid-Klauza, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy	granicznych	nie	Prowadzi się moralnie, chętny do pracy ze Str. Gr., lecz przydatność do wywiadu – mała, lojalny.	kier. plac. I linii str. Solka Karol	
5.	„KJ”	Kot/46.	Swica-Klauza, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	Manipulant leśny	karno-skarbowych	nie	Moralny, lojalny względem Państwa, sprytny i chętny do pracy ze Str. Gr. Przydatność do wywiadu duża.	kier. plac. I linii str. Dupla Jan	
6.	„MM”	Mocny/48.	Ludwikówka, pow. Dolina	Wizer kolej leśnej	politycznych	tak	Moralnie prowadzi się dobrze chętnie pracuje ze Str. Gr. Lojalny, spokojny, przydatność do wywiadu duża.	st. przod. Kasperkowiak Antoni	

Z Zaw.

1.	„ PI ”	Pusty/2.	Polana pow. Vołowe /Czechosłowacja?	właściciel karczmy	politycznych	tak	Prowadzi się moralnie, do Str. Gr. odnosi się życzliwie i chętnie udziela informacji, sprytny i nadaje do wyw.	st. przod. Kasperkowiak Antoni	
2.	„ ŻL ”	Żagiel/4.	Słoboda, ad. Polana, pow. Vołowe./ Czechosłowacja/	ro-botnik	politycznych	tak	Prowadzi się moralnie z chęci zysku udziela informacji.	kier. plac. I linii str. Kitłowski Ignacy	
3.	„ SM ” ⁴	Sałata/6.	Polana, pow. Vołowe /Czechosłowacja/	rolnik	politycznych	tak	Wartość moralna-dobra, do wywiadu sprytny, z chęci zysku udziela informacji.	kier. plac. I linii str. Dupla Jan	

WYKAZ

osób mających krewnych na przedpolu

Lp.	Nazwisko i imię	Miejsce	Zawód	Imię i nazwisko krewnego za granicą oraz gdzie mieszka	Stosunek pokrewieństwa	Czy utrzymuje z nim kontakt	Uwaga
1.	Aibin Antoni	Ludwikówka, pow. Dolina	robotnik	Adolf Albin, zam. Anto / Czechosłowacja/	brat	Utrzymuje kontakt listownie	Wpis nieczytelny
2.	Podberecki Piotr	Swica- Klauza, ad. Ludwikówka, pow. Dolina	gajowy	Podberecki Ilko, zam. Polna, pow. Vołowe	bratanek	Utrzymuje kontakt w czasie przekroczenia granicy do Polski na przep. Jed.	

⁴ Nazwiska informatorów SG zostały zastąpione przez autorów inicjałami.

3.	Schmelcerowa Marja	Ludwikówka, pow. Dolina	robotnik	Albert i Ge-ize Weisy, zam. Pow. Marmu- res- Syget	bracia	Utrzymuje kontakt tylko listownie	
4.	Holzeberger Emma	Ludwikówka, pow. Dolina	robotnik	Han Holzber- ger, zam. Kuniecka Mokra /Czchosł./	szwagier	Utrzymuje kontakt tylko listownie	

Wykaz załączników przy „Dossier” terenu placówki I linii
Beskid- Klauza.

- I. „Dossier” terenu własnego placówki I linii Beskid- Klauza.
- II. „Dossier” terenu z przedpola placówki I linii Beskid- Klauza.
  1. Wykaz osób karanych i podejrzewanych za przemytnictwo
  2. nie ma.-
  3. Wykaz osób karanych za przestępstwa pospolite.
  4. i 5. Wykaz informatorów stałych i doraźnych z własnego terenu i przedpola.
  6. Wykaz osób mających krewnych na przedpolu.

dr Bernard Wiśniewski
mgr Leonard Kaczorkiewicz

MSWiA w Warszawie

OGÓLNE WYMAGANIA SZCZEGÓLNEJ OCHRONY OBIEKTÓW SZCZEGÓLNIE WAŻNYCH DLA BEZPIECZEŃSTWA I OBRONNOŚCI PAŃSTWA

Podstawą prawną sprecyzowania ogólnych wymagań przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów kategorii II (ogólnych wymagań) oraz określenia procedury opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów szczególnej ochrony obiektów kategorii II (procedury) jest upoważnienie zawarte w § 7 ust. 3 pkt. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz.U. nr 116, poz. 1090)¹.

Sprecyzowanie ogólnych wymagań oraz procedury stanowi wyko-
nanie przez ministra spraw wewnętrznych i administracji zadania okre-
ślonego w pkt. 9 i 10 harmonogramu wykonywania zadań w zakresie
szczególnej ochrony obiektów kategorii II, który w dniu 30.12.2003 r.
został zatwierdzony przez prezesa Rady Ministrów i przesłany przez

---

¹ Potrzeba wydania rozporządzenia wynikała z upoważnienia ustawowego zawartego w art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dn. 27.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, znowelizowanej w dn. 29.08.2002 r. Postulaty w sprawie normatywnego uregulowania problematyki obiektów ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa były wielokrotnie zgłaszane organom właściwym w sprawach obronności i bezpieczeństwa państwa przez przedstawicieli administracji publicznej, zwłaszcza w kontekście zagrożenia terrorystycznego, które wzrosło po 11.09.2001 r. Natomiast celem wydania rozporządzenia było zapewnienie prawnych podstaw do: szkolenia, programowania, planowania i organizowania działań oraz realizacji przedsięwzięć dotyczących przygotowania ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, wykonywanych w ramach powszechnego obowiązku obrony, zespolonego z działaniami na rzecz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz innych spraw wewnętrznych.

ministra spraw wewnętrznych i administracji do realizacji przez ministrów, wojewodów i inne organy (harmonogramu).

Przedstawione poniżej rozważania² dotyczą realizacji przedsięwzięć: koncepcyjnych, planistycznych, organizacyjnych, logistycznych, technicznych, szkoleniowych i kontrolnych – wykonywanych przez komórki organizacyjne i osoby wyznaczone do tych prac przez ministrów, wojewodów i inne organy, w zakresie przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów kategorii II.

Szczególna ochrona obiektów jest wykonywana w ramach powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Polega ona na przygotowaniu tej ochrony w stanie stałej gotowości obronnej państwa, jej prowadzeniu w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego oraz w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi, a także zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych sytuacjach określonych w aktach normatywnych wydanych przez organy właściwe w sprawach obronności, a także bezpieczeństwa państwa.

Natomiast **przygotowanie szczególnej ochrony obiektów** ma na celu opracowywanie, uzgadnianie i aktualizowanie planów szczególnej ochrony obiektów, zapewnienie zasobów (w tym osobowych, finansowych i materiałowych, niezbędnych do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów), utworzenie systemu kierowania oraz zorganizowanie współdziałania w zakresie dotyczącym szczególnej ochrony obiektów, określenie sposobu prowadzenia szczególnej ochrony obiektów, a także osiągnięcie gotowości do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów.

Prowadzenie szczególnej ochrony obiektów to skoordynowany, wzajemnie powiązany i równocześnie wykonywany zespół przedsięwzięć obejmujących:

1. Bezpośrednią ochronę fizyczną obiektów i ich zabezpieczenie techniczne.
2. Inne działania mające na celu ochronę obiektu, które wynikają z jego specyfiki oraz charakteru zagrożeń dla jego funkcjonowania.

---

² Według stanu prawnego na dzień 1.01.2005.

3. Przedsięwzięcia realizowane w ramach systemu alarmowania i powiadamiania oraz wymiany informacji o zagrożeniach.
4. Działania obronne, obejmujące w szczególności rozbudowę inżynierijną terenu na podejściach i wewnątrz chronionego obiektu, system ognia broni palnej, powszechną obronę przeciwlotniczą oraz ochronę przed skażeniami.

Podstawa prawna przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów to przepisy art. 6 ust. 1 pkt. 5 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r. nr 21, poz. 205 z późn. zm.) oraz właściwe przepisy rozporządzenia, w szczególności § 5, 6 i 7.

Z kolei **podstawa merytoryczna przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów** to: wykaz obiektów uznanych przez Radę Ministrów za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ustalenia Rady Ministrów w zakresie szczególnej ochrony obiektów, dotyczące planowania i programowania obronnego na poszczególne lata, zwłaszcza dotyczące głównych kierunków polityki obronnej, finansowania przygotowań obronnych oraz ustaleń organizacyjnych, a także wnioski dotyczące pozamilitarnych ogniw oraz doskonalenia systemu obronności, zawarte w raportach o stanie obronności Rzeczypospolitej Polskiej.

W wykonywaniu zadań w zakresie przygotowania szczególnej ochrony obiektów wykorzystuje się w szczególności:

- 1) ewidencję i plany ochrony tych obiektów, opracowywane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. nr 114, poz. 740, z późn. zm.);
- 2) wyniki prac planistycznych związanych z prowadzeniem przygotowań do realizacji przez przedsiębiorców zadań na rzecz obronności i bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców (Dz.U. nr 122, poz. 1320, z późn. zm.);
- 3) zasady ochrony informacji niejawnych, jeżeli obiektu dotyczą przepisy ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. nr 11, poz. 95 z późn. zm.);

- 4) prawne skutki zamknięcia terenu, jeżeli nieruchomość, na której zlokalizowano obiekt ustalony jako szczególnie ważny dla bezpieczeństwa i obronności państwa – jest terenem zamkniętym, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U. nr 30, poz. 163, z późn. zm.);
- 5) przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie ogólnych zasad wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony (Dz.U. nr 16, poz. 152);
- 6) przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie szkolenia obronnego (Dz.U. nr 13, poz. 150);
- 7) przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli i wykonywania zadań obronnych (Dz.U. nr 16, poz. 151);
- 8) przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz.U. nr 152, poz. 1599);
- 9) przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 2002 r. w sprawie militaryzacji jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa (Dz.U. nr 78, poz. 707);
- 10) przepisy regulujące wykonywanie zadań obrony cywilnej, zwłaszcza dotyczące formacji obrony cywilnej;
- 11) siły, środki, zasady i sposoby ochrony obiektu, jeżeli jest on chroniony zgodnie ze swoją specyfiką na podstawie odrębnych przepisów.

Powiązanie bezpośredniej ochrony fizycznej, zabezpieczenia technicznego oraz działań obronnych tworzy system ochrony obiektu, który jest zróżnicowany i uzależniony od przeznaczenia obiektu oraz od rodzaju zagrożeń dla jego funkcjonowania. Zróżnicowanie to osiąga się głównie poprzez różne ilości i rodzaje sił i środków przeznaczonych do szczególnej ochrony obiektu, a także różny zakres wsparcia szczególnej ochrony obiektu przez Policję, Państwową Straż Pożarną i formacje obrony cywilnej, realizowany zgodnie z przepisami, o których mowa w § 7 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia oraz udział innych organów i służb

właściwych w sprawie obronności, bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Przygotowanie szczególnej ochrony obiektów polega głównie na tym, że organy zobowiązane do jej organizacji wykonując zadania ustalone w tym zakresie w rozporządzeniu, zgodnie ze swoją właściwością:

- 1) organizują szczególną ochronę obiektów, a w tym określają:
  - a) zakres prac związanych z przygotowaniem szczególnej ochrony;
  - b) osoby odpowiedzialne za jej realizację;
  - c) terminy wykonania prac, zgodnie z harmonogramem³ dotyczącym obiektów kategorii II;
- 2) ujmują problematykę szczególnej ochrony obiektów w kwestionariuszach, przeglądach, programach i innych dokumentach dotyczących przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) opracowują, uzgadniają i aktualizują plany szczególnej ochrony obiektów, zgodnie z procedurą określoną w niniejszym dokumencie;
- 4) koordynują i nadzorują prace związane z przygotowaniem szczególnej ochrony obiektów oraz zapewniają warunki do realizacji tych prac, a także organizują współdziałanie w zakresie dotyczącym tej ochrony;
- 5) realizują zadania związane z uzyskaniem niezbędnych zasobów osobowych, środków finansowych oraz innych środków niezbędnych do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów, a także dysponują przydzielonymi zasobami i środkami przeznaczonymi na tę ochronę, na zasadach i w trybie określonych przez ministra obrony narodowej, zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia;
- 6) organizują szkolenia z zakresu problematyki szczególnej ochrony obiektów;
- 7) zapewniają sprawność, ciągłość i terminowość przygotowywania szczególnej ochrony obiektów.

Cel prac planistycznych w zakresie opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów szczególnej ochrony obiektów sprowadza się do wcześniejszego określenia zadań, potencjału obronnego oraz ustalenia

---

³ Zatwierdzonym przez prezesa Rady Ministrów w dn. 30.12.2003 r. i wdrożonym przez ministra spraw wewnętrznych i administracji 8.01.2004.

sposobów działania w przypadku powstania sytuacji wymagających prowadzenia szczególnej ochrony obiektów.

Zainicjowaniem prac planistycznych jest otrzymanie przez organ właściwy w sprawie szczególnej ochrony obiektów, określony w § 6 rozporządzenia, wykazu obiektów uznanych przez Radę Ministrów za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz procedury.

Normatywną podstawą prowadzenia prac planistycznych są głównie przepisy § 5 ust. 2 pkt 1 oraz § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia oraz ustalenia dotyczące opracowania, uzgodnienia i aktualizowania planów szczególnej ochrony obiektów, zawarte w dokumencie regulującym sprawy organizowania szczególnej ochrony obiektów wydane przez szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministrów i wojewodów, w zakresie swej właściwości na podstawie § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia.

Prace planistyczne realizuje się w dwóch fazach.

Faza pierwsza (wstępna) obejmuje:

- 1) wyznaczenie osób, które będą realizowały przedmiotowe zadania na szczeblach: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstwa, urzędu wojewódzkiego i obiektowym oraz ich specjalistyczne szkolenie w zakresie umiejętności planistyczno-organizacyjnych, dotyczących szczególnej ochrony obiektów;
- 2) analizę ustaleń w sprawie organizowania szczególnej ochrony obiektów wydanych na podstawie § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, regulacji zawartych w niniejszym dokumencie, we wzajemnym powiązaniu z przepisami dotyczącymi powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz funkcjonowania Policji, Państwowej Straży Pożarnej oraz formacji obrony cywilnej;
- 3) ustalenie, jakie organy i instytucje muszą uczestniczyć w pracach planistycznych, określenie zakresu i trybu ich współdziałania oraz nawiązanie kontaktów służbowych przez osoby wyznaczone do realizacji przedmiotowych zadań, w ramach powiązań organizacyjno-funkcjonalnych w obiekcie oraz w układach struktur: nadrzędnych, równoległych i podległych;
- 4) zgromadzenie informacji niezbędnych w procesie planowania, w tym takich, które stanowić będą podstawę analizy i oceny obecnego stanu

ochrony obiektów, a także ustalenia sposobu szczególnej ochrony obiektów, z uwzględnieniem specyfiki ich funkcjonowania.

Natomiast faza druga (zasadnicza) polega na: opracowaniu i uzgodnieniu „Planu szczególnej ochrony obiektów kategorii II”.

„Plan szczególnej ochrony obiektu kategorii II” (plan) składa się z części graficznej i części opisowej.

W części graficznej planu, sporządzonej na mapie topograficznej, planie lub szkicu, ujmuje się w szczególności:

- 1) obszar, na którym znajduje się obiekt z wrysowaniem budynków, budowli i innych urządzeń podlegających szczególnej ochronie, które przedstawia się w formie rzutu płaskiego z góry, oznacza cyframi i opisuje w legendzie umieszczonej w lewym, dolnym rogu mapy;
- 2) rozmieszczenie miejsc (zasadniczego i zapasowego) kierowania szczególną ochroną obiektu;
- 3) rozmieszczenie istniejących (oznaczonych linią ciągłą) i planowanych do wykonania (oznaczonych linią przerywaną) elementów bezpośredniej ochrony fizycznej, w tym: posterunków stałych, doraźnych, patroli i tras patrolowania;
- 4) rozmieszczenie elementów zabezpieczenia technicznego obiektu;
- 5) rozmieszczenie stanowisk ogniowych, elementów rozbudowy inżynierijnej terenu, schronów i ukryć;
- 6) schemat łączności – w formie tabelarycznej;
- 7) lokalizacja jednostek organizacyjnych Policji, Państwowej Straży Pożarnej, innych formacji i jednostek organizacyjnych uczestniczących w szczególnej ochronie obiektu;
- 8) rozmieszczenie odwołu sił ochronnych oraz innych elementów szczególnej ochrony obiektu wynikających z jego specyfiki;
- 9) ujęty, w formie tabelarycznej, ogólny stan sił i środków planowanych do prowadzenia szczególnej ochrony obiektu.

Plan sporządzany jest oddzielnie dla każdego obiektu przez komórkę organizacyjną, dla której to zadanie zostało określone przez szefa KPRM, ministra lub wojewodę, zgodnie z jego właściwością – w dokumencie wydanym przez organ zgodnie z zadaniem, o którym mowa w § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, w zakresie dotyczącym organizowania szczególnej ochrony obiektu. Liczbę egzemplarzy planu, które należy opracować określają organy, o których mowa powyżej, uwzględniając

uwarunkowania organizacyjne dotyczące obiektu. W opracowywaniu planu wykorzystuje się znaki umowne, skróty, nazwy, pojęcia oraz nanosi napisy w odpowiednich kolorach, wzorach oraz według zasad obowiązujących w sporządzaniu dokumentów dotyczących przygotowań obronnych państwa. Dokumenty dotyczące planu opisuje się w spisie treści i gromadzi w przeznaczonym do tego celu segregatorze. Elementem składowym planu są okładki, w tym strona tytułowa planu.

Koordinację opracowywania planów zapewniają kierownicy komórek organizacyjnych do spraw obronnych: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstw i urzędów wojewódzkich, zgodnie z właściwością organów określoną w § 6 rozporządzenia. Koordinacja, o której mowa powyżej, polega na zapewnieniu: spójności prac, jednolitości planów oraz zapewnieniu sprawności, ciągłości i terminowości prac planistycznych.

Plan podlega uzgodnieniu: z właściwymi terytorialnie komendantami wojewódzkimi (Stołecznym) Policji, komendantami wojewódzkimi Państwowej Straży Pożarnej – w zakresie dotyczącym udziału ich formacji w szczególnej ochronie obiektu, a także szefami wojewódzkimi sztabów wojskowych i wojskowymi komendantami uzupełnień, w zakresie spraw znajdujących się we właściwości tych organów, powiązanych z problematyką przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektu, którego dotyczy plan.

Plany oraz wprowadzane w nich zmiany podlegają zatwierdzeniu przez osoby funkcyjne będące bezpośrednimi przełożonymi kierowników jednostek organizacyjnych opracowujących te plany.

Plan jest dokumentem niejawnym. Klauzulę tajności planu przyznaje, różnicując ją w zależności od treści dokumentów dotyczących poszczególnych punktów planu, kierownik jednostki organizacyjnej opracowującej plan. Plan przechowywany jest przez kierownika jednostki organizacyjnej, który bezpośrednio zarządza obiektem podlegającym szczególnej ochronie – w kancelarii tajnej. Plany udostępniane są zgodnie z przepisami o ochronie informacji niejawnych.

Plan podlega aktualizacji stosownie do zmian uwarunkowań mających wpływ na szczególną ochronę obiektu, nie rzadziej jednak niż raz w roku, w terminie do 31 stycznia, według stanu na 31 grudnia roku poprzedniego.

Jeżeli w zakresie dotyczącym obiektu ustalonego przez Radę Ministrów jako szczególnie ważny dla bezpieczeństwa i obronności państwa, przygotowano plan jego ochrony w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, plan ten komórka organizacyjna do spraw obronnych ministerstw, urzędów wojewódzkich i innych organów, uzupełnia aneksem dotyczącym szczególnej ochrony tego obiektu, w zakresie i według ustaleń niniejszej procedury.

Procedury opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów szczególnej ochrony obiektów jednostek organizacyjnych Służby Więziennej oraz zakładów dla nieletnich regulują odrębne przepisy.

W komórkach organizacyjnych do spraw obronnych ministerstw, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i urzędów wojewódzkich prowadzi się dokumentację umożliwiającą koordynowanie i nadzór przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów będących we właściwości odpowiednio: ministrów, szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz wojewodów.

Prawidłowość wykonywania zadań oraz stan opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów szczególnej ochrony obiektów są elementem kontroli wykonywania zadań obronnych, którą prowadzi się zgodnie z § 4 pkt 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli wykonywania zadań obronnych (Dz.U. nr 16, poz. 151).

Istotną rolę, w systemie organizacji szczególnej ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, odgrywa w zakresie obiektów kategorii II – dyrektor Biura Ochrony Informacji Niejawnych i Spraw Obronnych MSWiA, który z upoważnienia ministra spraw wewnętrznych i administracji:

- 1) ujmuje problematykę dotyczącą opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów w dokumencie regulującym sprawy organizacji szczególnej ochrony obiektów podległych lub nadzorowanych organów oraz jednostek organizacyjnych, zgodnie z zadaniem określonym w § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia;
- 2) podejmuje decyzje w sprawie udziału Policji, Państwowej Straży Pożarnej i formacji obrony cywilnej w szczególnej ochronie obiektów

- tów oraz ustala zakres i sposób tego udziału, po zasięgnięciu opinii organów, o których mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia;
- 3) koordynuje współdziałanie organów, o których mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia, w sprawach określonych w procedurze z podległymi organami i jednostkami organizacyjnymi oraz komórkami organizacyjnymi MSWiA;
  - 4) organizuje i prowadzi, wspólnie z MON, na zasadach dotyczących szkolenia obronnego, specjalistyczne szkolenie w zakresie prac planistycznych dotyczących szczególnej ochrony obiektów dla przedstawicieli KPRM, ministerstw i urzędów wojewódzkich;
  - 5) monitoruje, w ramach kontaktów służbowych i powiązań informacyjnych z komórkami organizacyjnymi do spraw obronnych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstw oraz urzędów wojewódzkich, stan prac planistycznych dotyczących przygotowania szczególnej ochrony obiektów kategorii II, zgodnie z zadaniami określonymi w rozporządzeniu oraz harmonogramie;
  - 6) sprawdza prawidłowość i określa stan prac planistycznych, dotyczących przygotowania szczególnej ochrony obiektów kategorii II, w zakresie, na zasadach i w trybie określonym w przepisach dotyczących kontroli wykonywania zadań obronnych;
  - 7) na wniosek organów, o których mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia, udziela merytorycznej pomocy w sprawach dotyczących sposobu realizacji zadań, o których mowa w procedurze, w tym koordynuje współdziałanie w sprawach dotyczących opracowywania, uzgadniania i aktualizowania planów w relacjach międzywojewódzkich (regionalnych), międzyresortowych i ministerialno-wojewódzkich;
  - 8) prowadzi stałe współdziałanie z MON, w tym Sztabem Generalnym WP, w celu zapewnienia spójności planowania szczególnej ochrony obiektów kategorii II i I.

Utworzenie systemu kierowania szczególną ochroną obiektu, zorganizowanie systemu współdziałania oraz określenie sposobu jej prowadzenia ma na celu skoordynowanie elementów organizacyjnych, osobowych oraz materiałowych ukierunkowanych na efektywne przygotowanie i prowadzenie szczególnej ochrony obiektów w zakresie i w sposób określony w planie szczególnej ochrony obiektów.

Kierowanie, o którym mowa powyżej, realizowane jest przez komórkę organizacyjną i osobę wyznaczoną przez organy, o których mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia w ramach normatywnego uregulowania szczególnej ochrony obiektów w sposób określony w § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia.

Kierowanie realizowane jest w ramach systemu obejmującego podmioty uczestniczące w przygotowaniu i prowadzeniu szczególnej ochrony obiektów, organizację uzyskiwania, przetwarzania i analizowania danych o sytuacji, podejmowanie decyzji, przekazywanie ich wykonawcom, kontrolę realizacji oraz korygowanie procedur postępowania.

Współdziałanie realizowane jest w celu utrzymywania kontaktów służbowych i wymiany informacji, w ramach: struktur i osób obejmujących chroniony obiekt, województwo, dział administracji rządowej oraz w zakresie dotyczącym Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego i innych jednostek organizacyjnych Sił Zbrojnych RP, a także innych podmiotów, których funkcjonowanie ma wpływ na przygotowanie i prowadzenie szczególnej ochrony obiektu.

Za zorganizowanie systemu kierowania i zorganizowanie systemu współdziałania oraz prowadzenie szczególnej ochrony obiektu odpowiedzialny jest organ zgodnie z jego właściwością określoną w § 6 rozporządzenia.

Osiągnięcie przez organ właściwy w sprawie szczególnej ochrony obiektów gotowości do prowadzenia szczególnej ochrony obiektu kategorii II uwarunkowane jest realizacją zadań dotyczących opracowania i uzgodnienia planu, zapewnieniem zasobów (w tym osobowych, finansowych oraz materiałowych), a także utworzeniem systemu kierowania i zorganizowaniem współdziałania dotyczących szczególnej ochrony obiektu. Osiągnięcie gotowości, o której mowa, możliwe jest poprzez: zorganizowanie i przeprowadzenie treningu sztabowego dla osób przewidzianych do kierowania szczególną ochroną poszczególnych obiektów, sprawdzenie gotowości sił i środków zaplanowanych do szczególnej ochrony obiektów, sprawdzenie efektywności kierowania i współdziałania, a także uaktualnienie planów szczególnej ochrony obiektów. Efektem wieńczącym proces osiągania gotowości jest złożenie meldunku prezesowi Rady Ministrów przez organy właściwe w sprawie przygoto-

wania szczególnej ochrony obiektów kategorii II – za pośrednictwem ministra właściwego do spraw wewnętrznych – o gotowości do realizacji zadań związanych z prowadzeniem szczególnej ochrony obiektu.

Sposób zabezpieczenia potrzeb w zakresie rezerw osobowych, uzbrojenia, sprzętu wojskowego, reklamowania od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej oraz świadczeń na rzecz obrony, niezbędnych do szczególnej ochrony obiektów określa minister obrony narodowej zgodnie z zadaniem określonym w § 7 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii organów, które wystąpiły z wnioskiem o uznanie obiektu za szczególnie ważny dla bezpieczeństwa i obronności państwa, natomiast zadania w tym zakresie dla organów właściwych w sprawie szczególnej ochrony obiektów określone zostały w § 7 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia.

Ustalenia dotyczące finansowania zadań związanych z realizacją przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów określone zostały w:

- 1) przepisach dotyczących finansowania przygotowań obronnych państwa; dotyczy to w szczególności przepisów § 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego;
- 2) art. 7, w tym ust. 3 i ustawy z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców;
- 3) przepisach dotyczących przedsięwzięć rzeczowo-finansowych pozamilitarnych programów przygotowań obronnych.

Prowadzenie szczególnej ochrony obiektów należy do obowiązków ministrów, szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz wojewodów wykonywanych w ramach zadań dotyczących powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie obiektów, w stosunku do których organy te wystąpiły z wnioskiem o uznanie obiektów za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa, pozytywnie rozpatrzonym przez Radę Ministrów, co zostało potwierdzone w wykazie obiektów uznanych za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa.

- Prowadzenie szczególnej ochrony obiektu obejmuje głównie:
- 1) kierowanie działaniami w zakresie szczególnej ochrony obiektu;
  - 2) ochronę fizyczną obiektu;
  - 3) zabezpieczenie techniczne ochrony obiektu;
  - 4) inne działania ochronne, które wynikają z ustawowych kompetencji organu, we właściwości którego znajduje się chroniony obiekt oraz specyfiki obiektu i charakteru zagrożeń dla jego funkcjonowania;
  - 5) przedsięwzięcia mające na celu ochronę obiektu, realizowane w ramach obrony cywilnej;
  - 6) działania obronne;
  - 7) współpracę ogniwa ochronnego z tymi strukturami organizacyjno-funkcjonalnymi obiektu, których działalność w tym zakresie wynika z planu szczególnej ochrony, a także współdziałanie z: Policją, Państwową Strażą Pożarną oraz innymi formacjami i jednostkami organizacyjnymi uczestniczącymi w prowadzeniu szczególnej ochrony obiektów w państwie.

Bezpośrednia ochrona fizyczna obiektu obejmuje w szczególności uniemożliwienie przedostania się na teren obiektu osób nieuprawnionych, zapobieganie przestępstwom przeciwko ludziom i mieniu znajdującemu się w obiekcie, przeciwdziałanie zakłóceniom funkcjonowania lub poważnemu uszkodzeniu albo opanowaniu (zniszczeniu) obiektu, ochronę przeciwpożarową oraz organizację współdziałania w wyżej wymienionym zakresie.

Zabezpieczenie techniczne obiektu realizuje się w szczególności poprzez zastosowanie elementów mechanicznych, elektrycznych, elektronicznych oraz budowlanych, obejmujących w szczególności:

- 1) ogrodzenie obiektu lub zastosowanie przeszkód uniemożliwiających przedostanie się nieuprawnionych osób (pojazdów) na teren chronionego obiektu;
- 2) zastosowanie zabezpieczeń mechanicznych (blokad, barier, krat, itp.) utrudniających nie uprawnione przedostanie się do chronionego obiektu;
- 3) zastosowanie systemów i urządzeń alarmowych sygnalizujących naruszenie systemu ochrony obiektu;

- 4) wyposażenie obiektu w środki łączności, umożliwiające kierowanie siłami ochronnymi oraz ostrzeganie i alarmowanie stanów osobowych znajdujących się w obiekcie;
- 5) oświetlenie obiektu;
- 6) zastosowanie środków zabezpieczających przed niedozwoloną ingerencją w pracę systemów technologicznych oraz informatycznych obiektu.

Organizując działania obronne wykorzystuje się w szczególności sprzęt wojskowy i środki bojowe ujęte w etatach i tabelach należności jednostek zmilitaryzowanych prowadzących szczególną ochronę obiektu – w celu zapewnienia:

- 1) rozbudowy inżynieryjnej terenu na podejściach i wewnątrz bronionego obiektu, w tym maskowania i budowy zapór inżynieryjnych, wykonania rubieży obronnych oraz oczyszczenia przedpoła, a ponadto udrożnienia dróg manewru, jak również budowy schronów i ukryć dla osób przebywających w obiekcie;
- 2) systemu ognia broni palnej;
- 3) powszechnej obrony przeciwlotniczej;
- 4) ochrony przed skażeniami.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach systemu alarmowania i powiadamiania oraz wymiany informacji o zagrożeniach **powinny obejmować w szczególności:**

- 1) sposoby przekazywania sygnałów powszechnego ostrzegania i alarmowania;
- 2) procedury w przypadku zagrożenia obiektu (np. napad, akt terroryzmu);
- 3) procedury alarmowe w przypadku zaistnienia pożaru, awarii, skażeń i innych zagrożeń;
- 4) system łączności dowodzenia i współdziałania między siłami ochronnymi i służbami ratowniczymi;
- 5) zorganizowanie współdziałania w ramach systemu alarmowania i powiadamiania oraz wymiany informacji o zagrożeniach w rejonie ochranianego obiektu, w której udział biorą: Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna oraz inne instytucje i formacje uczestniczące w procesie szczególnej ochrony obiektów w państwie.

Inne działania mające na celu ochronę obiektu, które wynikają z jego specyfiki i charakteru zagrożeń dla jego funkcjonowania, powinny obejmować głównie wzmocnienie zdolności przetrwania sił ochronnych oraz elementów technicznego zabezpieczenia chronionego obiektu, a także ograniczenie wokół chronionego obiektu ruchu pojazdów i osób (do niezbędnego minimum – zamknięcie ulic, wystawienie posterunków ochronnych, punktów kontrolnych oraz ustawienie zapór utrudniających przedostanie się w pobliże obiektu).

Prowadząc szczególną ochronę obiektów należy przede wszystkim:

- 1) ustalić dla ochranianego obiektu strefy ochronne: wewnętrzną i zewnętrzną;
- 2) wystawiać posterunki stałe, posterunki obchodowe (ruchome) oraz patrole, które mogą być wspomagane przez psy wartownicze;
- 3) wydzielić grupę obsługującą urządzenia zabezpieczenia technicznego obiektu oraz kontrolujących sytuację w ochranianym obiekcie, a także odwód sił ochronnych;
- 4) uwzględnić specyfikę ochranianego obiektu oraz jego położenie, które rzutować będą na sposób szczególnej ochrony.

Szczególna ochrona obiektu powinna być realizowana przez odpowiednio do potrzeb siły, dysponujące niezbędnym potencjałem obronnym. Dotyczy to przede wszystkim uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego i środków bojowych, sprzętu łączności i informatyki, a także środków do rozpoznania, maskowania, zabezpieczenia inżynieryjno-technicznego, ochrony przeciwpożarowej i przeciwichemicznej, sprzętu do zabezpieczenia technicznego obiektu oraz środków transportu, środków materiałowych, zabezpieczenia medycznego, umundurowania, wyżywienia i zakwaterowania.

O tym, jak istotna w dobie zagrożenia terroryzmem jest problematyka będąca przedmiotem zaprezentowanych rozważań, niech świadczy to, że w celu wykonania zadań określonych w § 7 ust. 1 pkt 1 wyżej wymienionego na wstępie rozporządzenia minister spraw wewnętrznych i administracji 6 stycznia 2005 roku wydał „Wytyczne w sprawie organizowania przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów uznanych przez Radę Ministrów za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa obronności, w stosunku do których wnioskodawcą był minister spraw wewnętrznych i administracji”, będące wiążącymi w odniesieniu

do: komendantów nadzorowanych formacji, prezesa Wyższego Urzędu Górniczego, prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, komendanta Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, dyrektora Instytutu Wyrobów Włókienniczych „Moratex” w Łodzi oraz dyrektora Biura Ochrony Informacji Niejawnych i Spraw Obronnych MSWiA.

Problematyka, o której mowa w przedstawionych powyżej rozważaniach, została włączona do specjalistycznych szkoleń organizowanych i prowadzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (wspólnie z Ministerstwem Obrony Narodowej), dla przedstawicieli: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstw oraz urzędów wojewódzkich organizujących wykonywanie zadań w zakresie szczególnej ochrony obiektów kategorii II.

Na zakończenie należy stwierdzić, że przygotowanie szczególnej ochrony obiektów włączone w utrzymywanie i doskonalenie struktur pozamilitarnych systemu obronnego państwa, zespolone z działaniami na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, powinno przyczynić się do zwiększenia zdolności obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, w sytuacjach wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa RP, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi.

dr Roman Sławiński

Kętrzyn

WYSIEDLENIE LUDNOŚCI NIEMIECKIEJ Z WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO W LATACH 1945-1950

Na terenie Prus Wschodnich według spisu z dnia 17 maja 1939 r. mieszkało 2.488 tys. ludności, w tym na części obszaru, która przypadała Polsce w 1945 roku 1.322.285 osób¹. Pod koniec 1944 r. według obliczeń niemieckich ludność Prus Wschodnich wynosiła 2.382 tys. osób².

Exodus ludności cywilnej z terenów Prus Wschodnich rozpoczął się już na przełomie lipca i sierpnia 1944 roku, a na początku stycznia 1945 roku przerodził się w masową jej ucieczkę, mającą charakter niezorganizowany i żywiołowy. Nakazy ewakuacyjne najczęściej były wydawane wtedy, gdy już do poszczególnych miejscowości zbliżały się wojska radzieckie. Kolumny ludności uciekającej pieszo lub furmankami były spychane przez cofające się wojska niemieckie z głównych dróg na bzdroma. Wojska niemieckie prowadzące desperacką walkę nie wykazywały troski o losy ludności cywilnej. W takiej sytuacji obok żołnierzy ginęła ludność cywilna.

Działania wojenne, panujący głód i silny mróz, pęknięcia w lodzie na Zalewie Wiślanym spowodowały, że wśród uciekającej ludności były

---

¹ S. Smoliński, M. Przedpelski, *Struktura społeczno-gospodarcza Ziem Zachodnich w latach 1933-1960*, Poznań 1964, s. 28; R. Neumann, *Ostpreussen unter polnischer und sowjetischer-verwaltung*, Frankfurt/Main-Berlin 1955, s. 2. Natomiast S. Żyromski podaje, że w dn. 17.05.1939 r. na obszarze województwa olsztyńskiego mieszkało ponad 936,5 tys. ludności niemieckiej i polskiej ludności rodzimej; patrz: S. Żyromski, *Procesy migracyjne w województwie olsztyńskim w latach 1945-1949*, Olsztyn 1971, s. 23. Wg B. Wilamowskiego w dn. 17.05.1939 r. w województwie olsztyńskim w granicach administracyjnych z końca 1945 r. mieszkało 926,5 tys. osób; patrz: B. Wilamowski, *Studia założeń i początków osadnictwa rolniczego na terenie województwa olsztyńskiego w latach 1945-1948*, tab. 25, 59, 60, pr. doktorska, maszyn. w Bibliotece Główniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

² Straty wśród wypędzonych Niemców, Archiwum Przekładów Zachodniej Agencji Prasowej (ZAP), z. 30, Warszawa-Poznań 1961, s. 95.

znaczne straty³. W opracowaniach niemieckich niejednokrotnie podkreśla się, że częściową winę za straty ludności cywilnej ponoszą wojska radzieckie. Taki pogląd jest także wyrażany przez historyków polskich⁴. W największym stopniu odpowiedzialność za straty poniesione przez uciekającą ludność cywilną ponosił były gauleiter Prus Wschodnich Erich Koch, który w odpowiednim czasie nie wydał zarządzenia o planowanym przeprowadzeniu jej ewakuacji, a wydał wówczas, kiedy ofensywa radziecka już się rozpoczęła. Historycy niemieccy uwypuklają tylko w pewnym stopniu winę Ericha Kocha podkreślając jednocześnie, że najlepiej nawet opracowane plany ewakuacyjne nie zapobiegłyby stratom wśród ludności, ponieważ tempo ofensywy radzieckiej było tak szybkie, że kolumny uciekającej ludności były wyprzedzane przez nacierające wojska radzieckie, względnie nawet nie wyruszyły z miejsca ucieczki⁵.

Historycy niemieccy oceniają, że około 75% ludności przedostało się do Niemiec, zanim tereny Prus Wschodnich zostały zajęte przez wojska radzieckie. Szacuje się, że z tytułu pełnienia służby wojskowej w oddziałach Volkssturmu zginęło 210 tys. ludności Prus Wschodnich. W przybliżeniu ocenia się, że w tej części Prus Wschodnich, która została przyłączona do Związku Radzieckiego na mocy konferencji poczdamskiej, przebywało wiosną 1945 r. 250 tys. osób⁶. Natomiast na obszarze Okręgu Mazurskiego w tym samym okresie czasu mieszkało około 200 tys. osób⁷.

Wiosną i latem 1945 roku miał miejsce powrót uciekinierów do dawnego miejsca zamieszkania. Były również wypadki powrotu ludności

---

³ Ibidem, s. 95-97.; S. Banasiak, *Główne kierunki migracji ludności niemieckiej w ostatnich miesiącach II wojny światowej oraz powstanie administracji polskiej na terenach odzyskanych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Humanistyczno-Społeczne, 1975, z. 102, s. 5-6.; M. Podlasek, *Wypędzenie Niemców z terenów na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej. Relacje świadków*, Warszawa 1995, s. 74-78; B. Nitschke, *Wysiedlenie ludności niemieckiej z Polski w latach 1945-1949*, Zielona Góra 1989, s. 48, 50.

⁴ *Problemy ludnościowe w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1931-1957*, Archiwum Przekładów ZAP, z. 3, Warszawa-Poznań 1961, s. 39-40; J. Jasiński, *W sprawie pojednania polsko-niemieckiego*, „Borussia”, 1992, nr 1, s. 35.

⁵ *Problemy ludnościowe...*, s. 40; *Straty wśród ...*, s. 97.

⁶ *Straty wśród...*, s. 93, 97, 115.

⁷ B. Wilamowski, *Studia założenia...*, s. 320.

zza Odry. Miał miejsce również w tym czasie proces odwrotny, a mianowicie odpływ ludności niemieckiej z terenów byłych Prus Wschodnich na Zachód. Przyczyny odpływu Niemców były różnorodne: trudne warunki materialne, obawa przed karą za przestępstwa popełnione w stosunku do obywateli radzieckich, Polaków lub niemieckich działaczy postępowych, doznane krzywdy czy urazy ze strony żołnierzy radzieckich i napływających osadników polskich⁸.

Wojskowym władzom radzieckim, a następnie polskiej administracji ze względu na brak siły roboczej, małą liczbę ludności polskiej, nie zależało na szybkim wysiedleniu ludności niemieckiej w 1945 roku. W początkowym okresie tworzenia się polskiej administracji z powodu stosunkowo małej liczby Polaków funkcjonowanie życia gospodarczego zależało od posiadania na miejscu ludności niemieckiej. Z drugiej jednak strony przebywanie przeważającej większości Niemców powodowało uzależnienie się od nich Polaków. W pierwszych miesiącach istnienia polskiej administracji w Okręgu Mazurskim, do czasu napływu odpowiedniej liczby Polaków, trzeba było powierzać Niemcom pełnienie funkcji sołtysów i wójtów. Zdarzało się, że komendantury radzieckie wydawały Niemcom pełniącym funkcje sołtysów i wójtów do wykonania zarządzenia z pominięciem administracji polskiej. Miały miejsce także wypadki, że Niemcy wykorzystując swoje znajomości z żołnierzami Armii Czerwonej uzyskiwali doraźne korzyści materialne⁹.

W dniu 1 czerwca 1945 r. władze polskie powołały w Olsztynie Urząd do Spraw Niemieckich, na czele którego stanął Zbigniew Tatariewicz. Do głównych zadań urzędu należała rejestracja Niemców, przydzielanie ich do pracy i wysiedlanie z mieszkań. Chcąc nawiązać kontakty z ogółem ludności niemieckiej, wyznaczono spośród niej przedstawicieli, którzy otrzymywali z Zarządu Miejskiego Olsztyna żywność jako wynagrodzenie. W związku z wysiedleniem większości ludności nie-

---

⁸ Ibidem, s. 319-320; Archiwum Państwowe w Olsztynie, zespół: Urząd Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski (dalej: APO, UPR), sygn. 32; Sprawozdanie Pełnomocnika Rządu na Okręg Mazurski za okres 23.05.-10.06.1945 r., s. 3.

⁹ APO, UPR, sygn. 32; Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc czerwiec 1945 r., s. 9; za listopad 1945 r., s. 15; C. Kraft, *Pierwsze lata w województwie olsztyńskim po II wojnie światowej. Trudne początki nowego społeczeństwa*, "Komunikaty Mazursko-Warmińskie", 1999, nr 4, s. 539.

mieckiej z Olsztyna na początku września 1945 roku Urząd do Spraw Niemieckich został przekształcony w referat w Starostwie Grodzkim. Pełnomocnik Rządu na Okręg Mazurski okólnikiem z dnia 7 czerwca 1945 r. nakazywał powoływanie przez władze polskie w każdej miejscowości tzw. delegatów ludności niemieckiej. Delegaci ci byli zobowiązani do codziennego meldowania się na posterunkach Milicji Obywatelskiej (MO), gdzie otrzymywali dyspozycje, za wykonanie których byli osobiście odpowiedzialni. Ich zadaniem było dostarczanie w oznaczonym terminie i miejscu odpowiedniej liczby robotników wraz z narzędziami do pracy¹⁰.

W drugiej połowie 1945 roku część ludności niemieckiej widząc, że stosunek władz polskich do niej jest w pewnym stopniu poprawny, a Polacy nie są barbarzyńcami, jak ich przedstawiała w niedalekiej przeszłości propaganda hitlerowska, zaczęła się stawać coraz bardziej butna, podkreślając dobitnie swoją niemieckość, odnosząc się zarazem z pogardą do zweryfikowanej ludności rodzimej¹¹.

W sierpniu 1945 roku stwierdzono, że ludność niemiecka dobrowolnie opuszcza Okręg Mazurski i wyjeżdża za Odrę. Tendencje do tzw. dobrowolnych wyjazdów ludności niemieckiej utrzymywały się do końca 1945 roku¹².

W sprawie tzw. dobrowolnego wyjazdu ludności niemieckiej z Polski w 1945 roku nie zostały opracowane szczegółowe instrukcje na szczeblu centralnym, stąd też w postępowaniu w tym zakresie występowały duże różnice między poszczególnymi województwami i powiatami. Wydane w dniu 4 września 1945 r. przez Generalnego Pełnomocnika dla Ziem Odzyskanych (ZO) zarządzenie nakazywało okręgowym urzędom pełnomocnika przeprowadzenie rejestracji Niemców zgłaszających się na

---

¹⁰ Z. Romanów, *Ludność niemiecka na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945-1947*, Słupsk 1992, s. 206-207; R. Tomkiewicz, *Życie codzienne mieszkańców powojennego Olsztyna*, Olsztyn 2003, s. 25-26.

¹¹ B. Wilamowski, *Studia założen...*, s. 15.

¹² APO, UPR, sygn. 32; Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc sierpień 1945 r., s. 23; za miesiąc wrzesień 1945 r., s. 33; za miesiąc październik 1945 r., s. 41; za miesiąc grudzień 1945 r., s. 60.

tw. dobrowolny wyjazd z Polski¹³. Instrukcja ta uporządkowała tym samym sprawę prowadzenia ewidencji ludności niemieckiej zgłaszającej się na wyjazd z Polski.

Pierwsze ujęcia w ramy organizacyjne tzw. dobrowolnych wyjazdów ludności niemieckiej wprowadzone zostały na terenie Okręgu Mazurskiego dopiero jesienią 1945 r. W okólniku z dnia 11 września 1945 r. skierowanym do starostów i prezydenta miasta Olsztyna, Pełnomocnik Rządu RP na Okręg Mazurski płk Jakub Prawin zalecał, aby starostowie zaznajamiali ludność niemiecką z koniecznością wyjazdu i wydawali bez żadnych ograniczeń przepustki na wyjazd oraz udzielali w tym względzie daleko idącej pomocy. Na miejscu powinni pozostać tylko fachowcy, których obecność była konieczna w przemyśle, rzemiośle i rolnictwie¹⁴.

Pierwsze utrudnienia w wyjazdach Niemców stawiali dowódcy oddziałów radzieckich, ponieważ nie chcieli tracić siły roboczej w prowadzonych przez siebie majątkach rolnych¹⁵.

Zarządzenie Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski z dnia 1 października 1945 r. wprowadzało dalsze uporządkowanie organizacyjne w sprawie wyjazdów Niemców. Utrzymano tzw. zasadę dobrowolności wyjazdów, a w ogłoszeniu dla ludności niemieckiej z dnia 1 października tegoż samego roku stwierdzano, iż „wzywa się ludność narodowości niemieckiej do dobrowolnego opuszczenia terenów dotąd zamieszkałych i wyjazdu do Niemiec”¹⁶.

W dniu 5 listopada 1945 r. Pełnomocnik Rządu na Okręg Mazurski wydał nowe zarządzenie, w którym polecił utrzymanie nadal dobrowolności wyjazdów według zasad zawartych w zarządzeniu z dnia 1 października, z tym jednak, że władze terenowe mogły nie zezwolić na wyjazd kwalifikowanych pracowników państwowych majątków rolnych i fachowców, którzy byli potrzebni w zakładach przemysłowych i uży-

---

¹³ S. Banasiak, *Przesiedlenie Niemców z Polski w latach 1945-1950*, Łódź 1968, s. 31-32.

¹⁴ APO, UPR, sygn. 5. Okólnik nr 126 z dn. 11.09.1945 r. Pełnomocnika Rządu na Okręg Mazurski do starostów i prezydenta m. Olsztyna, s. 190-191.

¹⁵ Ibidem, sygn. 32; Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc wrzesień 1945 r., s. 33.

¹⁶ Ibidem, sygn. 1. Okólnik nr 172 z dnia 1 X 1945 r. Pełnomocnika Rządu na Okręg Mazurski w sprawie wysiedlenia Niemców z Okręgu Mazurskiego, s. 121.

teczności publicznej. Wszyscy Niemcy tymczasowo pozostawieni musieli do 1 grudnia 1945 r. uzyskać odpowiednie zaświadczenia z zaznaczeniem stałego miejsca zamieszkania i pracy. Na opuszczenie miejsca zamieszkania wymagane było uzyskanie specjalnego pozwolenia. Ponadto starostowie mieli prawo pozostawić odpowiednią liczbę Niemców do pracy w majątkach rolnych administrowanych przez wojskowe władze radzieckie¹⁷.

Wydawanie przez władze polskie przepustek miało na celu niedopuszczenie do masowego wyjazdu Niemców z północnego terenu Okręgu Mazurskiego, gdzie jeszcze nie było dostatecznej liczby osadników polskich. Pewne hamowanie odpływu Niemców z terenów Okręgu Mazurskiego było podyktowane potrzebą dokonania w 1945 roku zbiorów i zasiewów w rolnictwie¹⁸.

W okresie tzw. dobrowolnych wyjazdów były organizowane także wyjazdy dzieci niemieckich nie mających rodziców względnie krewnych. Transporty takie składały się również z osób starszych, które sprawowały opiekę nad dziećmi w czasie podróży¹⁹.

Zachodziły nieraz wypadki, że Niemcy deklarowali się jako Polacy miejscowego pochodzenia, a następnie sprzedawali swoje nieruchomości i wyjeżdżali do Niemiec. W celu wyeliminowania takich wypadków w przyszłości Pełnomocnik Rządu płk Jakub Prawin w okólniku z dnia 11 września 1945 roku zobowiązał starostów powiatowych i prezydenta miasta Olsztyna do podejmowania środków karnych w stosunku do tak postępujących Niemców²⁰.

Tzw. dobrowolne wyjazdy ludności niemieckiej z Okręgu Mazurskiego w 1945 roku zmniejszyły w pewnym stopniu działalność propagandową Niemców wśród Polaków miejscowego pochodzenia celem

---

¹⁷ Ibidem, sygn. 5, Pismo Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski z dn. 5.11.1945 r. do starostów i prezydenta m. Olsztyna, s. 21.

¹⁸ Ibidem, sygn. 32, Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc październik 1945 r., s. 40.; za miesiąc grudzień 1945 r., s. 60; B. Wilamowski, *Studia założeni...*, s. 328.

¹⁹ APO, UPR, sygn. 32, Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc grudzień 1945 r., s. 60.

²⁰ Ibidem, sygn. 5, Okólnik nr 127 z dn. 11.09.1945 r. Pełnomocnika Rządu na Okręg Mazurski do starostów powiatowych i prezydenta m. Olsztyna, s. 189.

nakłonienia ich do wyjazdów za Odrę²¹. Pewnej poprawie uległy także nastroje wśród osiadłej ludności polskiej, która nabierała coraz większego przekonania o stałości polskiej władzy na tych ziemiach.

Liczba ludności niemieckiej w Okręgu Mazurskim na dzień 31 lipca 1945 r. szacunkowo wynosiła 135.212 osób (na ogólną liczbę 265.724 mieszkańców), co stanowiło 50,9% ogółu ludności okręgu²².

Od momentu zakończenia drugiej wojny światowej do końca 1945 roku z Okręgu Mazurskiego, według różnych szacunków wyjechało bądź wysiedlono od 25 tys. do 98 tys. osób²³.

Decyzja w sprawie wysiedlenia ludności niemieckiej z Polski, Czechosłowacji i Węgier zapadła na konferencji trzech mocarstw w Poczdamie. Na posiedzeniu w dniu 20 listopada 1945 r. Sojusznicza Rada Kontroli zatwierdziła plan wysiedlenia Niemców z Austrii, Czechosłowacji, Polski i Węgier. Przewidywano, że ludność niemiecka podlegająca wysiedleniu z Polski zostanie przyjęta do brytyjskiej i radzieckiej strefy okupacyjnej²⁴.

W dniu 15 stycznia 1946 r. Ministerstwo Ziem Odzyskanych wydało zarządzenie w sprawie rozpoczęcia zorganizowanej akcji wysiedlenia ludności niemieckiej z Polski do stref okupacyjnych Niemiec, w którym ustaliło dla administracji państwowej zasadnicze wytyczne do akcji wysiedleńczej, która miała ją przeprowadzić. Jednocześnie MZO zwracało uwagę na konieczność przestrzegania prawa i humanitarne traktowanie wysiedlanych Niemców. Na punktach zbornych dla Niemców miały istnieć komisje weryfikacyjne, które w trybie doraźnym miały rozpatrywać reklamacje wysiedlanych Niemców powołujących się na polskie pocho-

---

²¹ Ibidem, sygn. 32, Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc październik 1945 r., s. 41.

²² Ibidem, Sprawozdanie sytuacyjne Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski za miesiąc lipiec 1945 r., s. 20; obliczenia procentowe własne.

²³ Wg Z. Romanowa wyjechało 25 tys. Niemców. Natomiast T. Baryła podaje liczbę od 60.713 do około 98 tys. wysiedlonych Niemców; patrz: Z. Romanów, *Ludność niemiecka*, s. 28; Wstęp do wyboru źródeł pt. *Warmiacy i Mazurzy w PRL. Wybór dokumentów. Rok 1945*, przygot. do druku T. Baryła, Olsztyn 1994, s. VII. Z kolei S. Żyromski podaje, że w okresie od zakończenia wojny do sierpnia 1946 r. teren województwa olsztyńskiego opuściło około 40 tys. Niemców; patrz: S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 23.

²⁴ Z. Romanów, *Ludność niemiecka...*, s. 208.

dzenie. Orzeczenia komisji były aktualne po zatwierdzeniu ich przez starostę²⁵. Załączona szczegółowa instrukcja do zarządzenia MZO z dnia 15 stycznia 1946 r. precyzowała tryb i warunki akcji wysiedleńczej.

Sprawy techniczne wysiedlenia Niemców powierzono na mocy zarządzenia MZO z dnia 15 stycznia 1946 r. Państwowemu Urzędowi Repatriacyjnemu (PUR). Z wysiedlenia czasowo byli wyłączeni specjaliści niemieccy zatrudnieni w ważnych przedsiębiorstwach państwowych i samorządowych, a których zastąpienie Polakami nie było chwilowo możliwe. Przedsiębiorstwa zatrudniające kwalifikowanych specjalistów niemieckich były zaopatrywane w odpowiednie zaświadczenia²⁶.

Z akcji wysiedlenia Niemców w pierwszych miesiącach jej trwania były wyłączone takie obszary jak: Opolszczyzna, Warmia i Mazury, Ziemia Lubuska, ponieważ na tych terenach nie była jeszcze zakończona akcja weryfikacyjna miejscowej ludności pochodzenia polskiego²⁷.

Rozmieszczenie ludności niemieckiej w poszczególnych powiatach Okręgu Mazurskiego było zróżnicowane.

Tabela

Ludność niemiecka zamieszkała w powiatach Okręgu Mazurskiego według spisu z dnia 14 lutego 1946 roku

Lp.	Powiat	Liczba ludności ogółem	W tym liczba Niemców	Procent Niemców
1.	Bartoszycki	10.978	8.074	73,5
2.	Biskupiecki (Reszelski)	23.002	5.924	25,8
3.	Braniewski	10.701	6.902	64,5
4.	Giżycki	16.674	2.426	14,5
5.	Iławecki (Górowo Iławeckie)	4.484	3.547	79,1
6.	Iławski (Suski)	16.606	650	3,9
7.	Kętrzyński	18.520	7.367	39,8

²⁵ P. Lippoczy, T. Walichnowski, *Przesiedlenie ludności niemieckiej z Polski po II wojnie światowej w świetle dokumentów*, Warszawa-Łódź 1982, s. 137-138.

²⁶ Ibidem, s. 139-149.; S. Banasiak, *Organizacja repatriacji ludności niemieckiej z Polski w latach 1946-1950*, „Przegląd Zachodni”, 1963, nr 5, s. 106.

²⁷ P. Lippoczy, T. Walichnowski, *Przesiedlenie ludności niemieckiej ...*, s. 137-139.

8.	Lidzbarski	22.460	9.125	40,6
9.	Morąski	21.160	5.271	24,9
10.	Mrągowski	34.396	21.857	63,5
11.	Nidzicki	15.444	1.335	8,6
12.	Olsztyn – miasto	29.053	249	0,9
13.	Olsztyński	29.968	515	1,7
14.	Ostródzki	31.394	2.991	9,5
15.	Pasłęcki	13.366	7.171	53,7
16.	Piski	15.674	4.398	28,1
17.	Szczyceński	32.681	8.991	27,5
18.	Węgorzewski	5.267	1.673	31,8
Razem		351.828	98.466	28,0

Źródło: Z. Romanów, *Ludność niemiecka...*, s. 31.

Ludność niemiecka w Okręgu Mazurskim na dzień 14 lutego 1946 r. liczyła 98.466 osób na ogólną liczbę 351.828 mieszkańców, co stanowiło 28% ogólnej liczby mieszkańców. Największy procent ludności niemieckiej zamieszkiwał w powiecie iławeckim, bartoszyckim, braniewskim i mrągowskim, a najmniejszy w mieście Olsztynie, powiecie olsztyńskim i iławskim (zob. tabela)²⁸.

Planowe rozpoczęcie akcji wysiedlenia Niemców z województwa olsztyńskiego nastąpiło w sierpniu 1946 roku, kiedy to zorganizowanym transportem wyjechało 1.430 osób narodowości niemieckiej. Transportem tym wyjechała część inteligencji niemieckiej i osoby działające na szkodę państwa polskiego²⁹. Rozpoczęcie planowego wysiedlenia Niemców

²⁸ Zdaniem S. Banasiaka liczba Niemców faktycznie przebywających w Polsce w dn. 14.02.1946 r. była wyższa o około 20% od wykazanej w spisie. Po uwzględnieniu 20% korekty, ludność niemiecka w Okręgu Mazurskim w lutym 1946 r. liczyła według oceny A. Saksona około 134 tys. osób; patrz: S. Banasiak, *Przesiedlenie Niemców...* s. 104; A. Sakson, *Stosunki narodowościowe na Warmii i Mazurach 1945-1997*, Poznań 1998, s. 67; por. Z. Romanów, *Ludność niemiecka...*, s. 29, 32.

²⁹ Archiwum Akt Nowych w Warszawie, zespół: Zarząd Centralny Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (dalej: AAN, ZC PUR), sygn. XII/112. Zestawienie ilościowe repatriowanych Niemców do dn. 1.09.1946 r., s. 5; APO, zespół: Urząd Wojewódzki w Olsztynie (dalej: UW), sygn. 87, Sprawozdanie z działalności Wydziału Społeczno-

zamyka pierwszy okres przesiedlenia ludności niemieckiej z województwa olsztyńskiego, który rozpoczął się wraz z zakończeniem działań wojennych.

Trudne warunki aprowizacyjne ludności niemieckiej, szczególnie w północnych powiatach województwa olsztyńskiego, jak i częste zgłaszanie się Niemców do urzędów państwowych z zapytaniem, kiedy zostaną wysiedleni oraz składanie przez nich podań o przyspieszenie wyjazdu spowodowały, że wojewoda olsztyński zwracał się z prośbą do MZO o przyspieszenie akcji wysiedleńczej³⁰.

Wznowienie akcji wysiedleńczej nastąpiło na podstawie zarządzenia wojewody olsztyńskiego z dnia 26 października 1946 roku, a 30 października odszedł transport liczący 1.764 Niemców z powiatu bartoszyckiego³¹. Od 30 października 1946 r. nastąpiło systematyczne wysiedlanie ludności niemieckiej za Odrę. Uruchomiono pociąg wahadłowy liczący 60 wagonów, który w każdą środę zabierał 1.750 osób z poszczególnych powiatów województwa olsztyńskiego. Przed wysiedleniem ludność niemiecką kierowano do punktów zbornych i tam zaopatrywano w żywność na cztery dni podróży zgodnie z zarządzeniem MZO z dnia 27 kwietnia 1946 r. Każdy transport był eskortowany przez grupę żołnierzy, której zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa wysiedlanym Niemcom³². Wzmoczona akcja wysiedlenia Niemców z województwa olsztyńskiego trwała do dnia 10 stycznia 1947 r., kiedy to została wstrzymana zarządzeniem Głównego Delegata MZO do Spraw Repatriacji Ludności Niemieckiej w Łodzi, ze względu na panujące silne mrozy. Na początku stycznia 1947 roku odprawiono dwa transporty Niemców z powiatu braniewskiego i lidzbarskiego w liczbie 3.500 osób³³.

-Politycznego za okres od 1.03. do 30.09.1946 r., s. 9; C. Kraft, *Pierwsze lata...*, s. 543.

³⁰ APO, UW, sygn. 87; Sprawozdanie z działalności Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Olsztynie za miesiąc wrzesień 1946 r., s. 13.

³¹ Ibidem, Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Olsztynie za miesiąc październik 1946 r., s. 17; AAN, ZC PUR, sygn. 1/1; Sprawozdanie z dn. 5.11.1946 r. inspektora Wojewódzkiego Oddziału PUR w Olsztynie, do ZC PUR w Łodzi, s. 77.

³² AAN, ZC PUR, sygn. 1/1; Sprawozdanie z dnia 5.11.1946 r. inspektora Wojewódzkiego Oddziału UR w Olsztynie, do ZC PUR w Łodzi, s. 77.

³³ AAN, Ministerstwo Ziem Odzyskanych (dalej: MZO), sygn. 184; Sprawozdanie sytuacyjne wojewody olsztyńskiego za miesiąc styczeń 1947 r., s. 3.

W okresie od sierpnia do końca grudnia 1946 roku z Olsztyńskiego wysiedlono łącznie 16.603 osoby narodowości niemieckiej³⁴. W wysłanych transportach przeważały osoby starsze niezdolne do pracy, kobiety i dzieci. Na przykład we wspomnianych dwóch transportach, które zostały wysłane na początku 1947 roku na ogólną liczbę 3.500 osób było 494 mężczyzn (14,1%), 1.668 kobiet (47,7%), czyli 61,8% osób dorosłych, a dzieci do lat 14 było 1.138, co stanowiło 38,2% osób wyjeżdżających³⁵ [obliczenia procentowe własne]. Z tych wycinkowych danych wynika, że przebywająca w Olsztyńskim ludność niemiecka miała bardzo niekorzystną strukturę ze względu na płeć i dlatego z trudem wypracowywała wartości materialne potrzebne na jej utrzymanie. Podobna sytuacja pod względem płci była w następnych transportach z ludnością niemiecką wysyłaną z województwa olsztyńskiego do końca 1947 roku i w 1948 roku.

Ponowne wysiedlenie Niemców z województwa olsztyńskiego nastąpiło na podstawie pisma okólnego Głównego Delegata MZO do Spraw Repatriacji Ludności Niemieckiej Józefa Jaroszka z dnia 12 kwietnia 1947 roku. Wyjeżdżający Niemcy byli kierowani do radzieckiej strefy okupacyjnej przez stację graniczną w Kaławsku. Dokładne warunki przesiedlenia ludności niemieckiej zostały zawarte w umowie z dnia 12 kwietnia 1947 r. między przedstawicielami Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie i radzieckiej administracji w Niemczech. W pierwszej kolejności transportami mieli być wysyłani niemieccy robotnicy zatrudnieni w majątkach należących do Zarządu Państwowych Nieruchomości Ziemijskich (ZPNZ)³⁶.

Pierwszy transport z Niemcami (1.503 osoby) po wznowieniu akcji wysiedleńczej odszedł z województwa olsztyńskiego w dniu 23 kwietnia 1947 r. i składał się głównie z rodzin pracowników majątków rolnych należących do ZPNZ³⁷. W 1947 roku wysiedlono z województwa 45.475

---

³⁴ S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 31.

³⁵ AAN, MZO, sygn. 546; Sprawozdanie z postępów akcji repatriacji Niemców za okres od 1.01. do 15.01.1947 r., s. 9.

³⁶ P. Lippoczy, T. Walichnowski, *Przesiedlenie ludności niemieckiej ...*, s.71-73,167-168.

³⁷ APO, UW, sygn. 87; Sprawozdanie sytuacyjne Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Olsztynie za miesiąc kwiecień 1947 r., s. 39; „Wiadomości Mazurskie”, nr 83, z dn. 12.04.1947 r., s. 1.

Niemców, co w porównaniu do 1946 roku oznaczało ponad dwukrotny wzrost liczby wysiedlonych³⁸. W listopadzie i grudniu 1947 roku zgodnie z poleceniem Głównego Delegata MZO do Spraw Repatriacji Ludności Niemieckiej wysiedlono z województwa olsztyńskiego nieliczne grupki dzieci niemieckich, których rodzice lub krewni mieszkali w Niemczech³⁹.

Wznowienie wstrzymanej w październiku 1947 roku akcji wysiedlenia Niemców nastąpiło na podstawie pisma okólnego z dnia 9 czerwca 1948 r. Głównego Delegata MZO do Spraw Repatriacji Ludności Niemieckiej Józefa Jaroszka. W myśl wspomnianego pisma okólnego wysiedlenie Niemców z województwa olsztyńskiego zostało wznowione w lipcu 1948 roku, w którym to wysłano jeden transport zawierający 419 dzieci niemieckich (przeważnie sierot) do strefy brytyjskiej i jeden transport z 1.459 osobami do strefy radzieckiej⁴⁰. Następne transporty z przesiedleńcami odsyłane były do października 1948 roku, gdy ponownie wysiedlenie Niemców uległo zawieszeniu. Ogółem w 1948 roku przesiedlono 5.301 osób, a do wysiedlenia pozostało jeszcze około 5 tys. osób. Pozostali do wysiedlenia Niemcy byli zatrudnieni w przeważającej mierze w majątkach PNZ⁴¹.

Rok 1948 kończył drugi etap wysiedlenia Niemców. Charakteryzował się dużym nasileniem zorganizowanych wyjazdów ludności niemieckiej do radzieckiej strefy okupacyjnej Niemiec. W zasadzie w roku 1948 kończy się także planowa akcja wysiedlenia ludności niemieckiej z województwa olsztyńskiego.

W latach 1949-1950 z województwa olsztyńskiego do Niemiec wysiedlono ogółem 4.591 osób. Lata 1949-1950 stanowiły trzeci końcowy etap wysiedlenia Niemców, który charakteryzował się wyjazdem ludno-

---

³⁸ S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 31.

³⁹ AAN, MZO, sygn. 187; Sprawozdanie sytuacyjne wojewody olsztyńskiego za IV kwartał 1947 r., s. 209; B. Nitschke, *Wysiedlenie ludności...*, s. 203, 206.

⁴⁰ APO, UW, sygn. 87; Sprawozdanie sytuacyjne Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Olsztynie za miesiąc lipiec 1948 r., s. 130; P. Lippoczy, T. Walichnowski, *Przesiedlenie ludności niemieckiej...*, s. 172-173.

⁴¹ APO, UW, sygn. 81; Sprawozdanie sytuacyjne wojewody olsztyńskiego za III kwartał 1948 r., s. 123; S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 31.

ści niemieckiej w ramach akcji łączenia rodzin⁴². Ogółem od początku akcji do końca 1950 roku z województwa olsztyńskiego wyjechało do Niemiec około 72 tys. osób⁴³.

Należy wspomnieć, że w czasie wysiedleń często miały miejsce wypadki brutalnego postępowania z Niemcami i kradzieże ich mienia osobistego. Kradzieży mienia wysiedlonych Niemców (czynili to żołnierze radzieccy i Polacy) dokonywano m.in. na kolejowych stacjach postojowych, jak np. w Ostródzie i Iławie. Czasem zdarzało się również, że z powodu głodu, mrozu i braku opieki lekarskiej wysiedlani Niemcy umierali w pociągach⁴⁴.

Omawiając proces wysiedlenia Niemców z województwa olsztyńskiego nie sposób pominąć sprawy czasowego wyłączenia z przesiedlenia tej części Niemców, która była zatrudniona w przedsiębiorstwach nie posiadających jeszcze odpowiedniej liczby wykwalifikowanych pracowników polskich. Reklamowanie pracowników miało głównie zastosowanie do ludności miejskiej.

W olsztyńskim według stanu na dzień 19 kwietnia 1946 r. było reklamowanych 1.815 pracowników niemieckich. Liczba reklamowanych członków rodzin wynosiła 2.021 osób, czyli ogółem reklamowano 3.836 osób narodowości niemieckiej⁴⁵.

Z podanej liczby reklamowanych pracowników niemieckich przeważająca część była zapewne zatrudniona w różnego typu zakładach produkcyjnych, rzemiośle i zakładach użyteczności publicznej. W drugiej połowie 1946 roku liczba reklamowanych pracowników niemieckich uległa zmniejszeniu w związku ze stopniowym napływem kwalifikowanych specjalistów polskich⁴⁶.

---

⁴² APO, zespół: Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie (dalej: PWRN), sygn. II/91/30/966; Sprawozdanie z działalności Wydziału Społeczno-Administracyjnego PWRN w Olsztynie za IV kwartał 1950 r., s. 265, 268; S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 31.

⁴³ S. Żyromski, *Procesy migracyjne...*, s. 30-31.

⁴⁴ J. Jasiński, *Tragedia wysiedleń i perspektywy...*, s. 219; B. Nitschke, *Wysiedlenie ludności ...*, s. 189-190; tenże, *Powojenne wysiedlenia z perspektywy Warmii i Mazur. Tragedia osobista i społeczna*, „Tygodnik Powszechny”, nr 41 z dn. 8.10.1995 r., s. 5.

⁴⁵ S. Banasiak; *Przesiedlenie Niemców...* s. 85-8.

⁴⁶ APO, UW, sygn. 87; Sprawozdanie z działalności Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Olsztynie za okres od 1.03. do 30.09.1946 r., s. 9.

Zdecydowana większość przebywającej w Olsztyńskim ludności niemieckiej pracowała w rolnictwie – w majątkach państwowych⁴⁷.

Oceniając problem ludności niemieckiej w województwie olsztyńskim w latach 1945-1950 należy podkreślić, że była ona w zasadzie czynnikiem destrukcyjnym w kształtowaniu się władzy polskiej i życia społeczno-politycznego na terenie omawianego regionu. Już sama obecność Niemców działała zapewne deprymująco na niejednego Polaka, (choć nie było to zjawisko masowe), nie mówiąc już o oddziaływaniu propagandowym zorganizowanych środowisk niemieckich oraz o przejawach dywersji skierowanej przeciwko władzy polskiej. Jednakże przy wysiedlaniu ludności niemieckiej zdarzały się wypadki jej niehumanitarnego traktowania.

Jedynym pozytywnym aspektem pobytu ludności niemieckiej było to, że nie zamarło tu z chwilą zakończenia działań wojennych życie gospodarcze, a przez to były ułatwione początki zasiedlania i odbudowy gospodarczej województwa.

Sądzę, iż oceniając problem wysiedleń ludności niemieckiej z województwa olsztyńskiego należy przytoczyć stwierdzenie prof. dr. hab. Janusza Jasińskiego z 1995 r. zamieszczone na łamach „Tygodnika Powszechnego”, a mianowicie, iż: „Na problem niemiecki w 1945 r. należy spojrzeć i z perspektywy roku 1945 i roku 1995 [i roku 2005 – przyp. RS]. Wówczas, w roku 1945, po doświadczeniach okupacji nikt nie miał wątpliwości, że Polacy i Niemcy w jednym państwie nie będą mogli mieszkać. W ten sposób czuło całe społeczeństwo polskie”⁴⁸.

---

⁴⁷ B. Wilamowski, *Studia założenia...*, s. 331-334.

⁴⁸ J. Jasiński, *Powojenne wysiedlenia...*, s. 5.

mjr Bogusław Starzyński

CS SG w Kętrzynie

TABLICE REJESTRACYJNE WYBRANYCH PAŃSTW*

Artykuł jest kontynuacją przybliżania wiadomości związanych z tablicami rejestracyjnymi, które ukazały się w Biuletynie Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie nr 26 pt. *Rejestrowanie pojazdów samochodowych*. Stanowi wzbogacenie podanego materiału, który może być pomocny w wykonywaniu codziennych obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej szczególnie w trakcie kontroli pojazdów samochodowych. Artykuł powstał na podstawie materiałów uzyskanych w trakcie szkolenia zorganizowanego w CS SG, które było prowadzone przez funkcjonariuszy Policji Francuskiej: Denisa CHAPELON oraz Denisa ROLLANDA.

AUSTRIA

A

Każdy pojazd samochodowy poruszający się po drogach Austrii musi być, podobnie jak w innych państwach, wyposażony w tablice rejestracyjne. Na tablicy rejestracyjnej znajduje się:

- Inicjał organu wydającego jednego z dziewięciu regionów, od jednej do dwóch liter:
  - Tirol, – Niederosttsterreich,
  - Salzburg, – Karnten,
  - Steiermark, – Oberostereich,
  - Voraarlberg, – Burgenland,
  - Wien.

---

* Całość materiałów znajduje się w oprac. pt. *Tablice rejestracyjne pojazdów samochodowych wybranych państw europejskich*, CS SG, Kętrzyn 2004.

Zamiast inicjału organu na tablicy występują litery w przypadku, gdy pojazd używany jest przez:

- **A** – przedstawiciele państwa,
- **D** – korpus dyplomatyczny,
- **K** – korpus konsularny,
- **BP** – policję,
- **BG** – żandarmerię wojskową,
- **ZW** – służby celne,
- **BB** – kolej,
- **PT** – pocztę,
- **BH** – wojsko,
- **JW.** – wymiar sprawiedliwości.
- Herb regionu rejestracji umiejscowiony między inicjałem a numerem rejestracyjnym.
- Numer rejestracyjny, trzy do sześciu znaków począwszy od cyfry a skończywszy na literze. Właściciel pojazdu może wybrać odwrotną kombinację w numerze.

Pojazdy należące do instytucji rządowych lub władz publicznych w miejscu herbu regionu posiadają herb państwa.

W numerach rejestracyjnych pojazdów należących do przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i organizacji międzynarodowych nie ma herbu państwa.

Zapisy treści na tablicy rejestracyjnej przedniej muszą być w jednej linii, na tylnej jedna lub dwie linie zapisu, herb państwa lub herb regionu zawsze w górnej linii.

Wymiary tablic wszystkich rozmiarów są znormalizowane i wynoszą:

- 520 mm x 120 mm, przy jednej linii zapisu,
- 270 mm x 200 mm przy zapisie w dwóch liniach.

Kolory występujące na tablicach rejestracyjnych:

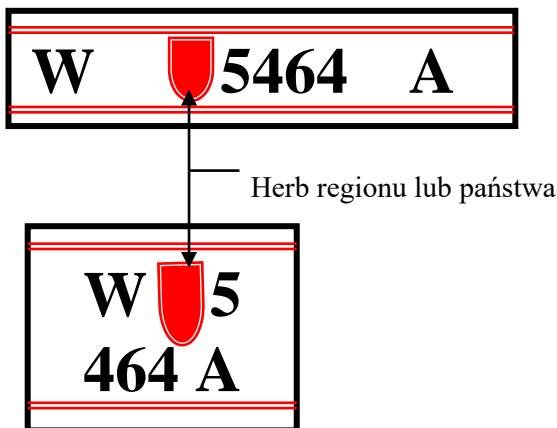
- tablice standardowe: czarne znaki na białym tle u góry i u dołu tablicy czerwono-biała opaska,
- tablice próbne: białe znaki na niebieskim tle,
- tablice transferowe (eksportowe): białe znaki na zielonym tle,

- tablice czasowe: białe znaki na niebieskim tle, z prawej strony białe cyfry na czerwonym tle wskazujące na rok wygaśnięcia ważności rejestracji.

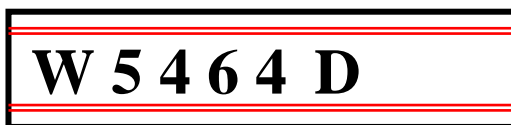
PRZYKŁADY TABLIC REJESTRACYJNYCH

Rys. 1. Tablice standardowe

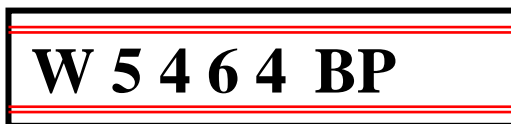
a) zwykłe

b) używana przez przedstawicielstwa dyplomatyczne

c) używana przez policję

Rys. 2. Tablice próbne

Rys. 3. Tablice transferowe (eksportowe)

Rys. 4. Tablice czasowe

DANIA

W Danii rejestracją pojazdów zajmuje się jeden centralny urząd, którego siedzibą jest Kopenhaga. W związku z powyższym symbole na tablicach rejestracyjnych nie dają informacji o pochodzeniu pojazdu. Wyjątkiem są wyspy Faroe i Grenlandii, gdzie tablice posiadają oznaczenia odpowiednio **FR** i **G**.

Od dnia 01.03.1999 r. właściciele pojazdów mogą rejestrować pojazdy z dowolnie wybranymi kombinacjami liter lub liter i cyfr. Tablice wydane w ten sposób nie różnią się od dotychczas wydawanych i obowiązujących tablic rejestracyjnych. Właściciel pojazdu może użyć do oznaczenia minimalnie dwa znaki, maksymalnie do siedmiu znaków.

Występują następujące tablice rejestracyjne pojazdów samochodowych:

- tablice zwykłe – posiadają czarne znaki na białym odbłaskowym tle w czerwonej obwódce, wymiary dwie tablice 504 mm x 120 mm lub przód 504 mm x 120 mm , tył 309 mm x 210 mm,
- tablice pojazdów częściowo lub całkowicie zwolnionych z podatku – czarne znaki na żółtym odbłaskowym tle z czarną obwódką, wymiary jak wyżej,
- tablice pojazdów dyplomatycznych – białe znaki na niebieskim odbłaskowym tle,
- tablice tymczasowe – czarne znaki na białym odbłaskowym tle; wszystkie tablice, tymczasowe posiadają ponadto czerwone paski na każdym końcu tablicy, na jednym z pasków widnieją litery **DK**, a na drugim dwie ostatnie cyfry roku, do którego są ważne np.: **03**.
- tablice tymczasowe pojazdów przekraczających granice ważne tylko w krajach Skandynawskich – czerwone znaki na białym tle z czerwoną obwódką; widnieją litery **DK**.

PRZYKŁADY TABLIC REJESTRACYJNYCH

Rys. 1. Tablice zwykłe

Rys. 2. Tablice pojazdów częściowo lub całkowicie zwolnionych z podatku

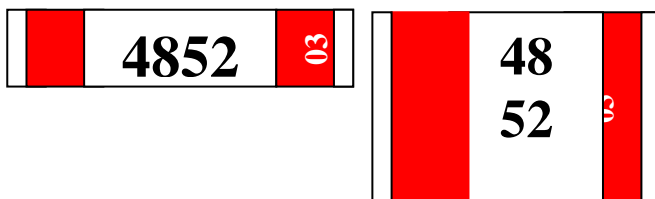

Rys. 3. Tablice pojazdów dyplomatycznych

Rys. 4. Tablice tymczasowe

Rys. 5. Tablice tymczasowe pojazdów przekraczających granice ważne tylko w krajach Skandynawskich

HISZPANIA

Zgodnie z obowiązującym w Hiszpanii prawem pojazdy samochodowe poruszające się po drogach królestwa muszą być wyposażone w tablice rejestracyjne. Tablice wykonane są standardowo z nierdzewnej blachy, zawierają kombinacje liter i cyfr oddzielonych myślnikiem.

Wyróżniamy następujące rodzaje tablic rejestracyjnych:

- Serii zwykłej
- Zawierają:

- 1-2 liter oznaczających prowincję, w której zarejestrowany jest pojazd,
- liczby pomiędzy 0000 – 9999,
- 1-2 liter z serii **A – ZZ** z wyłączeniem liter, które mogłyby być mylnie odbierane.

Wymiary tablic rejestracyjnych zwykłych 100 x 490 mm, 190 x 270 mm, dotyczą:

- samochodów osobowych,
- samochodów ciężarowych,
- autokarów.

Wymiar 150 x 190 mm, dotyczy:

- motocykli,
- trójkołowców nie przekraczających 400 kg masy całkowitej.

Oznakowanie: litery i cyfry wysokości 80 mm, szerokości 45 mm, myślnik 8 mm grubości.

Kolory używane w numerach rejestracyjnych:

- samochody osobowe,
- samochody ciężarowe,
- autokary.

Czarne symbole na białym tle (rys. 1)

- przyczepy, naczepy.

Czarne symbole na czerwonym tle (rys. 2).

Przyczepy i naczepy nie przekraczające 750 kg ładowności posiadają takie same tablice rejestracyjne jak pojazd w przypadku przekraczania ładowności 750 kg. Muszą posiadać dwie tablice rejestracyjne, jedna taka sama jak pojazd umieszczona z lewej tylnej strony przyczepy, druga własna przyczepy umieszczona na środku. Tablice rejestracyjne przyczep i naczep posiadają trzy grupy znaków:

- litera **R**,
- liczby pomiędzy 1 – 999.999,
- 1 – 2 liczb wskazujących miejsce rejestracji.

- **Tablice turystyczne**

Wydawane cudzoziemcom oraz obywatelom Hiszpanii mieszkającym na stałe za granicą, którzy przyjeżdżają do Hiszpanii w celach turystycznych. Rozmiary tablic powiększone o 3 cm w stosunku do tablic

zwykłych, pasek koloru czerwonego zawierający dwie ostatnie cyfry roku ważności i liczbę rzymską oznaczającą miesiąc do którego tablica rejestracyjna jest ważna (rys.3).

- Tablice tranzytowe, czasowe

Wydawane podczas rejestracji samochodów, przyczep, naczep nie rejestrowanych wcześniej, a nabytych przez osoby prywatne do czasu uzyskania stałych numerów rejestracyjnych. Także przy eksporcie prywatnym samochodu za granicę Hiszpanii. Ważność tablic 5-30 dni.

Oznaczenia znajdujące się na tablicy

- 1-2 liter oznaczających miejsce rejestracji,
- liczby pomiędzy 0000 – 9999,
- litera **T** dla tablic ważnych 5 dni, litera **R** dla tablic ważnych 30 dni,
- liczba między 0 – 99.

Rozmiar tablic:

- wysokość 100 mm.
- szerokość 490 mm.

Zawierają białe znaki na zielonym tle (rys. 4).

Oznaczenia prowincji występujące na tablicach rejestracyjnych wskazujące na miejsce rejestracji:

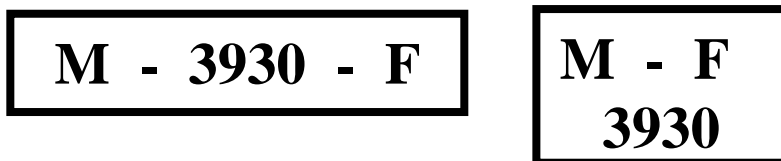
PROWINCJA	LIT	PROWINCJA	LIT	PROWINCJA	LIT
AVILA	AV	GUIPPUZCOA	SS	SALMANCA	S.A.
BADAJOS	BA	HUELVA	H	SANTANDER	S
BALEARES	PM	HUESCA	HU	TENERIFE	TF
BARCELONA	B	JAEN	J	TERUEL	TE
BURGOS	BU	LEON	LE	TOLEDO	TO
CECERES	CC	LERIDA	L	VALENCIA	V
CADIZ	CA	MELILLA	ML	VALLADOLI	VA
CASTELLON	CS	MURCIA	MU	VIZCAYA	BI
CEUTA	CE	NAVARRA	NA	ZAMORA	ZA
CIUDAD RE	CR	ORENSE	OR	ZARAGOZA	Z
GRANADA	GR	OVIEDO	O	SAHARA	SH
GRAN CAN	GC	PALENCIA	P	-----	---
GUDALAJA	GU	PONTEVEDR	PO	-----	

Oznaczenia literowe występujące na pojazdach instytucji i urzędów państwowych, na tablicy czarne znaki białe tło:

- **CAT** – Ministerstwo Transportu,
- **CPN** – Policja,
- **EA** – lotnictwo wojskowe,
- **ET** – siły lądowe armii,
- **FN** – Marynarka Wojenna,
- **MOP** – Ministerstwo Robót Publicznych,
- **PCC** – Gwardia Cywilna,
- **PMM** – wydziały urzędów państwowych.

PRZYKŁADY TABLIC REJESTRACYJNYCH

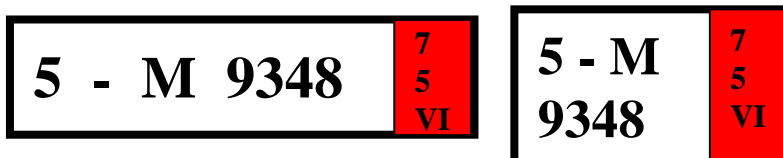
Rys. 1. Tablice zwykłe

Rys. 2. Tablice przyczep, naczep

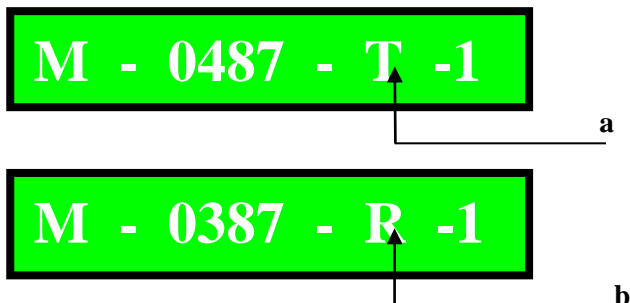
Rys. 3. Tablice turystyczne

Rys. 4. Tablice tranzytowe czasowe

a) 5 dniowa litera **T**,

b) 30 dniowa litera **R**.

MONAKO

Do oznaczania pojazdów samochodowych używanych na terytorium Monako stosowane są podobnie jak w innych państwach tablice rejestracyjne. Oznaczenia na tablicach składają się z liter i cyfr lub samych cyfr. Tablice wykonane są z aluminium i pokryte są farbą fluorescencyjną. Oprócz wspomnianych liter i cyfr na tablicach umieszczany jest horyzontalnie napis „**PRINCIPALITE DE MONACO**” nie dotyczy motocykli, gdzie napis „**PRINCIPALITE**” umieszczony jest nad numerem rejestracyjnym, a napis „**DE MONACO**” pod nim. Ponadto na tablicy umieszczone jest czerwono-białe godło złożone z rombów o wymiarach 95 mm x 25 mm dla samochodów i 60 mm x 35 mm dla motocykli. Na tablicy tylnej pod godłem powtórzone dwie ostatnie cyfry z numeru rejestracyjnego.

Wymiary tablic:

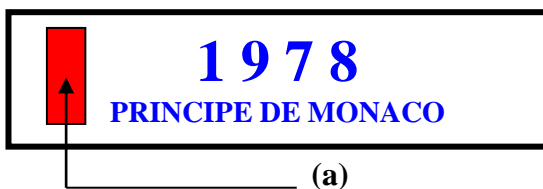
- pojazdy samochodowe 340 mm x 120 mm przednie, 360 mm x 120 mm tylne,
- motocykle 160 mm x 95 mm.

PRZYKŁADY TABLIC REJESTRACYJNYCH

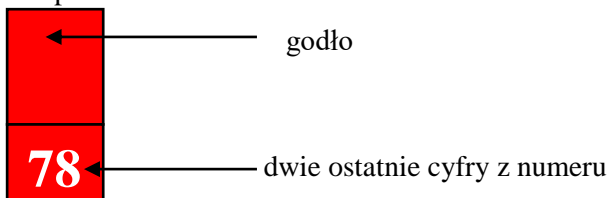
Rys. 1. Pojazdy samochodowe (tab. przednia)

Rys. 2. Pojazdy samochodowe (tab. tylna)

a) Szkic zapisu

Rys. 3. Pojazdy samochodowe (tab. przednia, litery i cyfry), tablica tylna jak szkic zapisu

Rys. 4. Pojazdy dyplomatyczne (przednia tablica i tylna na ogólnych zasadach inny kolor oznaczeń cyfrowo-literowych)

PORTUGALIA

P

Zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym w Portugalii przyznawanie i przydział tablic rejestracyjnych odbywa się na podstawie rozporządzenia nr 884/91.

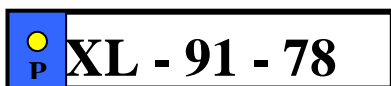
Oznaczenia stosowane w tablicach rejestracyjnych:

- pojazdy samochodowe, dwie grupy cyfr i jedna grupa liter oddzielonych kropkami,
- przyczepy, jedna do dwóch liter identyfikujących miejsce wydania plus numer seryjny,
- pojazdy przeznaczone na eksport, numer seryjny, pierwsza litera miejsca wydania tablicy:
  - Lizbona **L**,
  - Porto **P**,
  - Azory **A**,
  - **Madera M**.

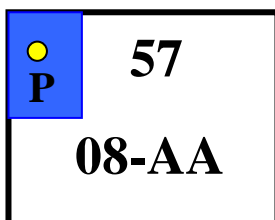
Tło tablic rejestracyjnych jest białe, za wyjątkiem pojazdów przeznaczonych na eksport, gdzie tło jest żółte. Oznaczenia cyfrowo-literowe koloru czarnego. W przypadku pojazdów otrzymujących tablice czasowe po ich imporcie z zagranicy znaki niebieskie na białym tle.

PRZYKŁADY TABLIC REJESTRACYJNYCH

Rys. 1. Pojazdy samochodowe: tablica przednia

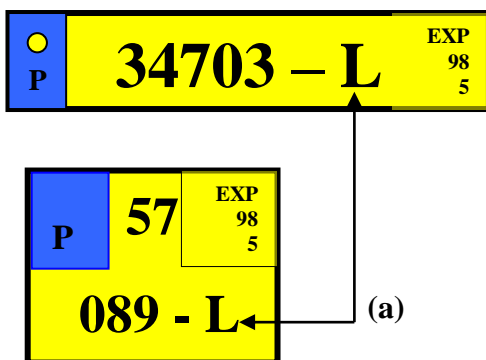
Rys. 1a. Pojazdy samochodowe: tablica tylna

Wymiary tablic:

- przednia 520 mm x 110 mm,
- tylna 340 mm x 220 mm.

Rys. 2. Tablice pojazdów przeznaczonych na eksport (wymiary jak w rys. 1, 1a).

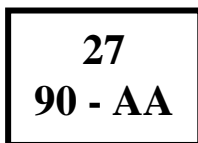
(a) – miejsce rejestracji L – Lizbona

Rys. 3. Tablice czasowe, wymiary i jak rys. 1, 1a.

Rys. 4. Tablice motocykli
– wymiary 170 mm x 115 mm

por. Sławomir Woźniak

CS SG w Kętrzynie

NIE TAKI PODPIS STRASZNY, CZYLI SŁÓW KILKA O PODPISIE ELEKTRONICZNYM

Praktycznie nie istniejące jeszcze 15 lat temu telefony komórkowe towarzyszą nam dzisiaj na co dzień. Internet dostarcza nieprzerwane strumienie informacji. Zasypywani jesteśmy oszalałającą ofertą programów i serwisów, jako że wysokiej jakości systemy cyfrowe dzisiaj łączą całkowicie oddzielone od siebie dwa światy informatyki i telekomunikacji. Ta rewolucja w technologiach informatycznych tworzy właśnie społeczeństwo informacyjne – w domu, w szkole i w pracy. Wirtualna rzeczywistość Internetu, dotychczas wydawałoby się nieokiełznana, coraz częściej staje się przedmiotem dyskusji, których celem jest rozciągnięcie władzy państwowej na płaszczyznę sieci. Wraz z upływem czasu i wzrostem wpływu Internetu na gospodarkę poszczególnych krajów, państwa uczestniczące w obrocie poprzez sieć, systematycznie starają się stworzyć nowy, ponadnarodowy system prawny, tzw. *cyberlaw* mający na celu poddanie Internetu regułom prawa. Priorytetem stało się zwiększenie bezpieczeństwa w sieci. Wdrażanym przez poszczególne kraje już od wielu lat sposobem na zagwarantowanie pewności obrotu za pośrednictwem Internetu jest system uwierzytelnienia podmiotów działających w sieci, polegający na zastosowaniu **podpisu cyfrowego**¹. Głównie

---

¹ Podpis elektroniczny a podpis cyfrowy – w literaturze dotyczącej tego zagadnienia, stosowane są dwa terminy – „podpis elektroniczny” (ang. *electronic signature*) oraz „podpis cyfrowy” (ang. *digital signature*). Mimo iż często utożsamia się te dwa terminy, podpis elektroniczny jest pojęciem szerszym od podpisu cyfrowego i opisuje wszystkie technologie zastępujące podpis odręczny w środowisku elektronicznym. Zatem podpisem elektronicznym jest podpis odręczny zeskanowany i umieszczony jako plik graficzny w dokumencie, podpis dokonany za pomocą pióra świetlnego, jak również dołączony do dokumentu kod osobistego dostępu (PIN). Podpis cyfrowy z kolei wiąże się z informatycznym zastosowaniem kryptografii w celu zapewnienia autentyczności wiadomości elektronicznych oraz integralności treści tych informacji. Każdy podpis cyfro-

nym założeniem tego systemu jest przyjęcie jednolitego międzynarodowego standardu dostosowanego do globalnej natury handlu elektronicznego i wzajemna akceptacja certyfikatów wystawionych w poszczególnych krajach, które przystąpią do tego systemu.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie funkcjonariuszom zagadnień związanych z podpisem elektronicznym. Kwestia jego stosowania nawet w Straży Granicznej stanie się niebawem sprawą powszechną, podobnie jak telefonia komórkowa. W artykule wykorzystałem szereg publikacji dostępnych między innymi w Internecie. Wybrałem z nich obszernie fragmenty, które pozwolą, mam nadzieję, przedstawić ten temat w przystępnej formie.

Pierwszym aktem regulującym zagadnienie podpisu elektronicznego była uchwalona około 13 lat temu ustawa stanu Utah. W USA pierwotnie inicjatywa spoczywała w rękach parlamentów stanowych, gdyż ustawa federalna pojawiła się dopiero w październiku 2000 r. Pierwszym krajem europejskim posiadającym w swym systemie prawnym ustawę o podpisie elektronicznym były Niemcy, które uregulowały tę materię ustawą z 1997 r. Jednak w 2001 r. dokonano uchwalenia zupełnie nowej ustawy, by dostosować ją do prawa unijnego. Obecnie podstawą prawną *cyber-law* jest wzorcowa ustawa przyjęta przez Komisję do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego ONZ (w skrócie UNCITRAL), tworząca modelowe prawo handlu elektronicznego. Na tej ustawie w dużej mierze opierają się dyrektywy obowiązujące w Unii Europejskiej (1999/93/EC i 2001/31/EC) zobowiązujące kraje członkowskie UE do uchwalenia, do dnia 19 lipca 2001 r., odpowiednich aktów prawnych regulujących kwestię podpisu elektronicznego i handlu elektronicznego.

Polska ustawa o podpisie elektronicznym, dalej zwana „ustawą”, (Dz.U. 2001 nr 130, poz. 1450) obowiązuje od 16 sierpnia 2002 r. i zgodnie z zaleceniami prawa unijnego jest neutralna technologicznie. Warto dodać, że w tym momencie udało nam się dołączyć do grona takiej elity jak: Rosja czy Słowenia, które dobrodziejstwami podpisu cyfrowego cieszyły się już od pewnego czasu.

---

wy jest więc podpisem elektronicznym, lecz nie każdy podpis elektroniczny jest podpisem cyfrowym.

Ustawa wyznaczyła terminy graniczne dla banków i organów władzy publicznej na dostosowanie swojej działalności zarówno w zakresie świadczenia usług certyfikacyjnych, jak i umożliwienia wnoszenia podań i wniosków oraz innych czynności administracyjnych. Banki i organy władzy publicznej musiały dostosować swoją działalność w zakresie świadczenia usług certyfikacyjnych oraz wykorzystania systemów teleinformatycznych związanych ze świadczeniem tych usług do wymogów ustawy, do końca grudnia 2002 roku. Długi termin dostosowawczy (do 16 sierpnia 2006 roku) przewidział ustawodawca dla organów władzy publicznej w zakresie wnoszenia do urzędów podań i wniosków oraz dokonywania przez odbiorców usług certyfikacyjnych innych czynności w postaci elektronicznej, gdy przepisy wymagają dla nich określonej formy lub wzoru. Oznacza to, iż już niedługo będziemy mogli uwolnić się od wymogu osobistego stawiennictwa, kolejek w urzędach i innych instytucjach publicznych po to, aby dany dokument opatrzyć swoim własnoręcznym podpisem w obecności urzędnika. Jednocześnie my jako funkcjonariusze państwowi będziemy również występować właśnie z tej drugiej strony.

Metody szyfrowania znane były od wielu wieków, a największe zastosowanie miały w wojskowości i bankowości. Pozwalały np. na przesyłanie istotnych informacji za pomocą niezbyt godnych zaufania środków: posłańca konnego, którego każdy mógł zabić i podstawić swojego agenta, fal radiowych, telegrafii czy – ostatnimi czasy – Internetu.

Bezpieczny podpis cyfrowy jest bardziej wiarygodny od podpisu ręcznego złożonego np. w placówce banku.

Do czego nam służy nam podpis? Proste pytanie, ale odpowiedź sobie na nie, bo od tej odpowiedzi zależy nasze rozumienie elektronicznej wersji podpisu. Podpisem odręcznym potwierdzamy na papierze swoją tożsamość. I tyle. Celem tego potwierdzenia może być poświadczenie zapoznania się z treścią dokumentu, potwierdzenie, że jesteśmy jego autorem lub nadawcą itp. Powodów składania podpisu może być tyle, ile podpisujących dokumentów. A czym jest podpis elektroniczny? Zanim powiemy sobie czym jest, powiemy sobie do czego służy: do tego samego co podpis ręczny. Pomimo że podpis elektroniczny różni się od tradycyjnego sposobu uwierzytelniania dokumentów, spełniać musi te same funkcje, co podpis odręczny:

- ◆ uniemożliwienie podszywania się innych pod daną osobę (uwierzytelnienie osoby, autentyfikacja),
- ◆ zapewnienie wykrywalności wszelkiej zmiany w uwierzytelnianym dokumencie (integralność danych),
- ◆ zapewnienie niemożliwości wyparcia się podpisu przez autora,
- ◆ umożliwienie weryfikacji podpisu przez osobę niezależną.

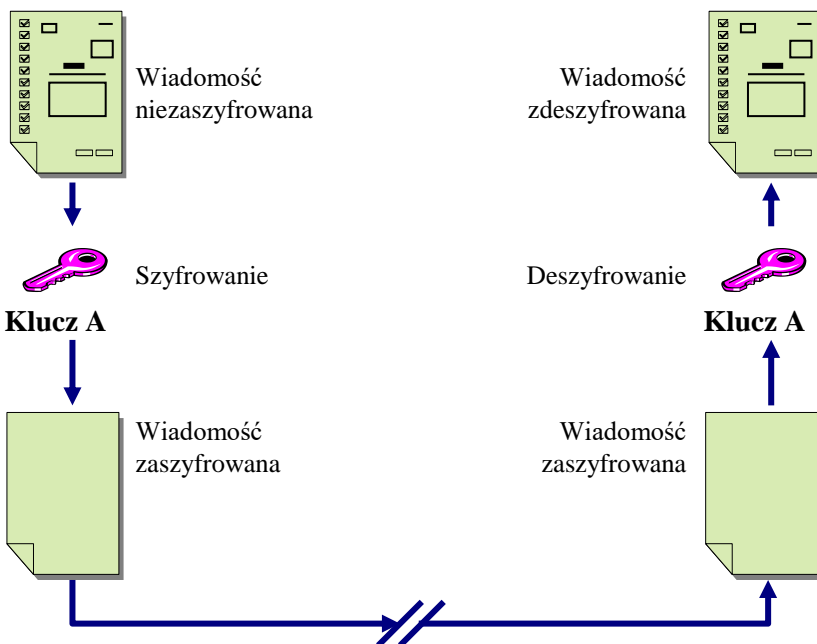
Podpis odręczny jest unikalnym znakiem wykonanym ręką podpisującego. Jego podrobienie jest trudne, ale nie niemożliwe. Podrabianie podpisów jest wbrew pozorom dość powszechnym procederem. Robią to już niektóre dzieci w dzienniczkach szkolnych podrabiając podpisy rodziców. Podpis odręczny jest w pewnym sensie cechą osobową człowieka podobnie jak np. odcisk palca. Trudno jest go zmienić nawet jego właścicielowi. Grafologia poczyniła postępy nie gorsze od matematyki i specjaliści potrafią z dużym prawdopodobieństwem potwierdzić tożsamość na bazie próbki pisma odręcznego. Nie trzeba niczego ze sobą nosić, podpisu nie da się ukraść.

Podpis cyfrowy wg PN-I-02000 (Polska Norma) to: „Przekształcenie kryptograficzne² danych umożliwiające odbiorcy danych sprawdzenie autentyczności i integralności danych oraz zapewniające nadawcy ochronę przed sfałszowaniem danych przez odbiorcę.” Można powiedzieć, że podpis cyfrowy to nic innego jak kilkanaście ciekawych bajtów dołączonych odpowiednio do dokumentu. Rolę podpisu elektronicznego spełnia system kodowania będący tak naprawdę pewną matematyczną operacją na ciągu znaków (zapisywanych tak naprawdę w pamięci komputerów, w postaci liczb) z wykorzystaniem kluczy. Klucz prywatny i publiczny to dwa różne ciągi liczb. Pierwszy służy do kodowania, drugi do kontroli kodowania lub rozkodowywania. Klucz prywatny można przyrównać do naszych zdolności wykonania unikalnego odręcznego podpisu, natomiast klucz publiczny do ogólnodostępnej bazy wzorów podpisów.

---

² Kryptografia (z greckiego: kryptós „ukryty”, gráphein „pisać”) to nauka zajmująca się układaniem szyfrów (gałąź matematyki stosowanej). Wyróżniane są dwa główne nurty kryptografii: kryptografia symetryczna i kryptografia asymetryczna.

NADAWCA

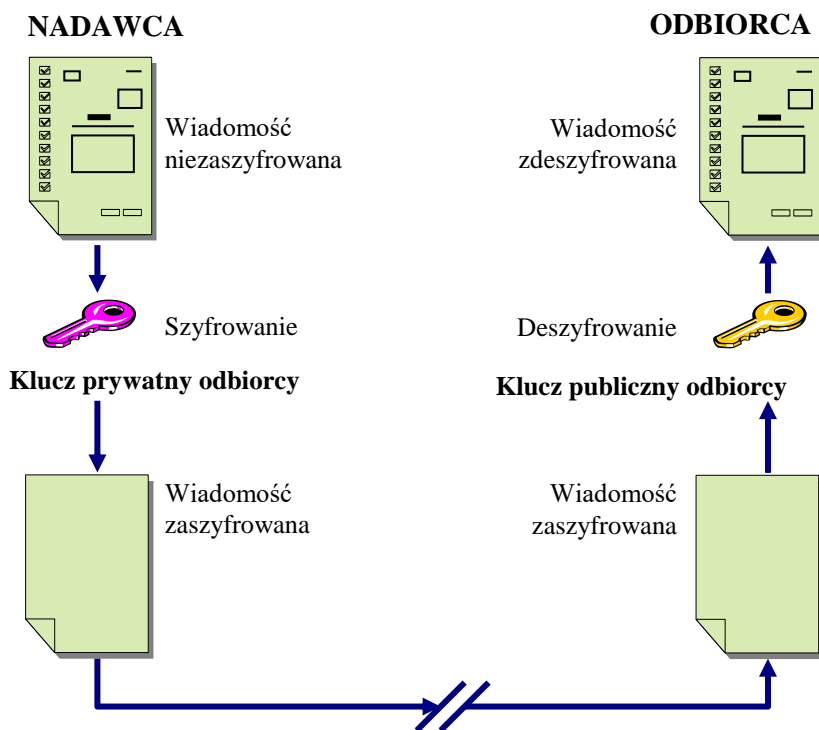

Rys. 1. Szyfrowanie symetryczne

Systemy kodowania dzielą się ogólnie na dwa rodzaje: symetryczne (rys. 1) i asymetryczne (rys. 2)³. W pierwszym systemie do kodowania i rozkodowania służy ten sam klucz, zwany także kluczem tajnym (powinien go znać tylko nadawca i odbiorca informacji). Drugi system polega na tym, że używane są dwa różne klucze: tajny do kodowania i publiczny do rozkodowywania. Nie będę tu rozwijał wariantów ich użycia (np. do przesyłania tajnych informacji pomiędzy stronami) a opiszę tylko zastosowania związane z uwierzytelnianiem transmisji.

³ Kryptografia asymetryczna została wynaleziona przez M. Hellmana i W. Diffie w 1976 r., chociaż prawdopodobnie była znana wcześniej tajnym służbom. Obecnie jest szeroko stosowana do wymiany informacji poprzez kanały o niskiej poufności jak np. Internet. Stosowana jest także w systemach elektronicznego uwierzytelniania, obsługi podpisów cyfrowych, do szyfrowania poczty (OpenPGP) itd.

System kodowania z tajnym kluczem stosowany jest np. w wojsku czy służbach dyplomatycznych. Podstawowym problemem jest zapewnienie tajności klucza stosowanego do kodowania, gdyż wymiana informacji na odległość wymaga także bezpiecznego przesłania adresatowi tajnego klucza. Dystrybucja kluczy jest problemem samym w sobie, ale nie jest to przedmiotem artykułu. Najpopularniejszym standardem kodowania z kluczem tajnym jest obecnie DES.

Rys. 2. Szyfrowanie asymetryczne

DES (Data Encryption Standard) - jeden z najpopularniejszych algorytmów szyfrowania danych, służący m.in. do kodowania załączników w poczcie elektronicznej.

Zaprojektowany przez IBM i zmodyfikowany przez NSA (Narodowa Agencja Bezpieczeństwa) w 1977 roku DES został uznany przez rząd Stanów Zjednoczonych za oficjalny standard. Od tej pory jest szeroko wykorzystywany – głównie w świecie finansów i bankowości. Ze względu na jego „siłę” eksport do innych krajów podlega dużym ograniczeniom.

Algorytm opiera się na 56-bitowym tajnym kluczu, który wykorzystywany jest do kodowania 64-bitowych bloków danych. Operacja przebiega w kilku (kilkunastu) etapach, podczas których tekst wiadomości ulega wielokrotnym przeobrażeniom. Tak jak w każdej metodzie kryptograficznej posługującej się pojedynczym kluczem, musi być on znany zarówno nadawcy jak i odbiorcy.

Ponieważ dla każdej wiadomości klucz wybierany jest losowo spośród 72 000 000 000 000 000 (72 kwadrylionów) możliwych, wiadomości szyfrowane przy pomocy algorytmu DES do niedawna uchodziły za niemożliwe do złamania. Na początku 1997 roku RSA (firma będąca właścicielem innej metody kryptograficznej) ustanowiła nagrodę w wysokości 10 000 USD za sforsowanie algorytmu DES. Połączenie wysiłku naprędce powołanej grupy oraz wolnych mocy 14 000 komputerów użytkowników Internetu zaowocowało złamaniem kodu 90-go dnia trwania projektu. Jego uczestnicy mogą mówić o sporej dawce szczęścia, jako że rozwiązanie zostało znalezione po zanalizowaniu niespełna 18 kwadrylionów kluczy (a więc jedynie jednej czwartej z wszystkich możliwych). Wkrótce podjęta została próba poprawienia tego wyniku. Tym razem uczestniczyło w niej 22 000 internautów z całego świata, dysponujących łącznie 50 000 jednostek CPU. Klucz został znaleziony po przeanalizowaniu ponad 61 trylionów możliwości, zaś cała operacja trwała o połowę krócej, bo tylko 39 dni. W ostatniej próbie przeprowadzonej w lipcu 1998 roku przez Electronic Frontier Foundation (EFF) posłużono się już specjalnie do tego celu skonstruowanym komputerem wartości ok. 250 tys. USD. Wykazała ona, że każdą zakodowaną w DES wiadomość można odszyfrować w dziewięć dni. Wiadomość konkursowa odkodowana

została w niecałe trzy dni, a jej treść brzmiała „Już czas na 128-, 192- i 256-bitowe szyfry”⁴.

System kodowania z kluczem publicznym polega na tym, że część klucza tajnego może zostać podana jako jawna. Do zakodowania informacji konieczna jest znajomość algorytmu oraz klucz prywatny, natomiast zakodowanej informacji nie da się (jest to bardzo trudne) rozkodować znając tylko tajny klucz i informację zakodowaną. Do rozkodowania potrzebne są: zakodowana wiadomość oraz drugi klucz. Najpopularniejszym systemem kodowania z kluczem publicznym jest obecnie standard RSA.

RSA to pierwszy i obecnie jeden z dwóch najpopularniejszych (obok ElGamala) systemów kryptografii asymetrycznej. Stworzony w roku 1977 przez zespół: Ronald **Rivest**, Adi **Shamir**, Leonard **Adleman**, jest akronimem utworzonym z pierwszych liter nazwisk jego twórców.

Trudność RSA opiera się na faktoryzacji dużych liczb – znalezienie szybkiej metody faktoryzacji doprowadziłoby do złamania RSA, aczkolwiek nie ma dowodu, że nie da się złamać RSA w inny sposób. RSA może też być używane do podpisów cyfrowych – żeby podpisać daną wiadomość (de facto tzw. funkcję skrótu czyli hasz) podnosimy ją do potęgi d . Żeby ją zweryfikować, podnosimy podpis do potęgi e . Algorytm generowania takich podpisów jest następujący:

- ◆ wybierz podpis p ,
- ◆ podnieś go do potęgi e – otrzymasz przypadkowe m ,
- ◆ p jest prawidłowym podpisem dla (prawie na pewno bezsensownej) wiadomości m .

Jeśli zamiast pozwalać na dowolne m , wymusimy pewną strukturę, tj. uniemożliwimy ataki pewnego typu – np. jeśli ostatnie 256 bitów mają stanowić naprzemienne zera i jedyńki, średnio tylko jeden atak na 2^{256} (ponad 10^{77}) prób się powiedzie, a i tak podpisze prawie na pewno jedynie jakieś śmieci.

Jako ciekawostkę można tu przytoczyć fakt, iż RSA stał się szeroko znany w sierpniu 1977 roku, gdy Martin Gardnem opublikował w „Scien-

---

⁴ M. Czajkowski, *Leksykon webmastera*, „Webmaster” – miesięcznik internetowy, Warszawa 1999-2000.

tific American” artykuł zatytułowany „*Nowy rodzaj szyfru, którego złamanie trwałoby miliony lat*”. W artykule tym, po wyjaśnieniu zasad kryptografii z jawnym kluczem, Gardner rzucił czytelnikom wyzwanie. Podał zaszyfrowany tekst i jawny klucz, użyty w czasie szyfrowania. Zadanie polegało na rozłożeniu m (zaszyfrowany tekst) na czynniki pierwsze p i q , i rozszyfrowanie wiadomości. Nagroda wynosiła 100 dolarów. Minęło **siedemnaście lat**, zanim ktoś odczytał zaszyfrowaną wiadomość Gardnera. **26 kwietnia 1994** roku zespół **600** ochotników podał czynniki pierwsze m . Korzystając z poznanego tajnego klucza, członkowie zespołu mogli odszyfrować wiadomość. Praca nad rozkładem liczby m na czynniki pierwsze zastała podzielona między ochotników pochodzących z tak odległych krajów jak Australia, Anglia, Ameryka i Wenezuela. Ochotnicy wykorzystali wolny czas swoich komputerów osobistych, stacji roboczych i superkomputerów. W istocie powstała sieć komputerów z całego świata, które wspólnie rozwiązywały zadanie Gardnera. Nawet jeśli wziąć pod uwagę ogromną skalę tego przedsięwzięcia, może się wydawać zaskakujące, że szyfr RSA został tak szybko złamany. Należy zaznaczyć, że Gardner użył stosunkowo małej liczby m , rzędu 10^{129} . Obecnie rutynowo szyfruje się wiadomości korzystając z tak dużych liczb m , że aby złamać szyfr, wszystkie komputery na naszej planecie musiałyby pracować dłużej, niż wynosi wiek wszechświata.

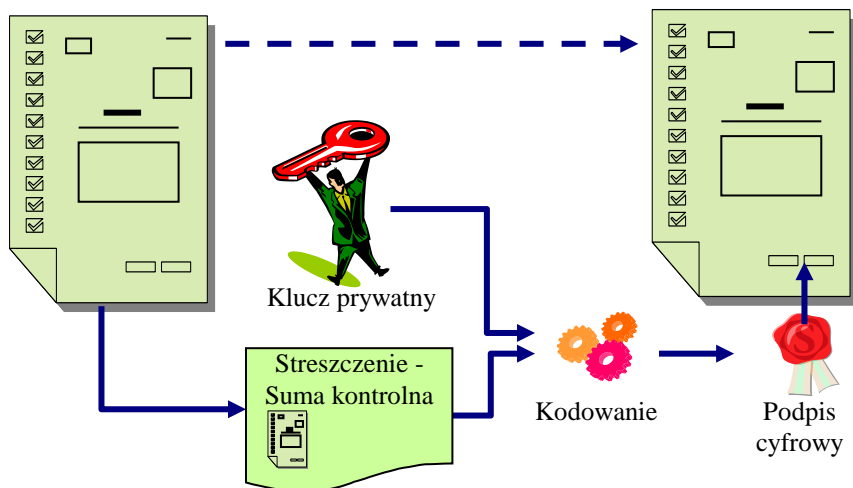
Jak dotąd (maj 2004) udały się ataki na klucze o długości do ok. 600 bitów. Potencjalnym zagrożeniem dla RSA jest skonstruowanie komputera kwantowego⁵.

Każdy z tych systemów ma swoje wady i zalety. Podstawową zaletą systemu DES jest jego szybkość, wadą natomiast konieczność zarządzania kluczami. Zaletą systemu RSA jest łatwe zarządzanie kluczami, natomiast wadą stopień skomplikowania, co wymaga dużej wydajności w kodowaniu dużych ilości informacji. Z tego powodu stosuje się go zazwyczaj w połączeniu z innymi algorytmami, np.: wspomnianym wcześniej DES, który operacje szyfrowania przeprowadza 1000 razy szybciej (dla porównania – 56 bitów dla algorytmu DES odpowiada 512 bitom dla RSA). W takich systemach hybrydowych DES służy do szyfrowania wiadomości, RSA natomiast koduje już tylko klucz używany w DES.

---

⁵ S. Singh, *Księga szyfrów*, „Świat Książki” 2003.

Klucz zamknięty w takiej elektronicznej kopercie może następnie zostać bezpiecznie przesłany kanałem nie zapewniającym poufności np. przez Internet⁶.

Rys. 3. Generowanie podpisu cyfrowego

Poniżej chciałbym przedstawić w uproszczony sposób działania podpisów cyfrowych z funkcją skrótu (rys. 3). Dokument elektroniczny, jak i dołączony do niego podpis cyfrowy, są ciągiem bitów (czyli zer i jedynek). Podpis elektroniczny może mieć formę podpisu cyfrowego (w którym, do nierozzerwalnego związania dokumentu i podpisu używa się tzw. zestawu kluczy) lub formę algorytmu wiążącego dokumenty elektroniczne z cechami biometrycznymi (np. długość nosa) składającego podpis. Niestety obecnie jedynym dającym się skutecznie zastosować algorytmem tego typu jest nagranie dokumentu głosem człowieka i jego późniejsza transmisja cyfrowa (odciski palców lub obraz tęczówki oka nie poddane zostały jeszcze odpowiedniej algorytmizacji umożliwiającej wykorzystanie tych cech dla potrzeb podpisu elektronicznego). Co zatem zostaje? Podpis cyfrowy, czyli syn kryptografii. Opiera się on na tzw. funkcji skrótu i szyfrze asymetrycznym. Funkcja skrótu tworzy unikalną

⁶ J. Żeliński, *e-Podpis: co to za zwierzę*, „Gazeta IT” 11.12.2004.

dla danej wiadomości sumę kontrolną będącą ciągiem cyfr („hash”). Długość tego ciągu nie zależy od wielkości wiadomości (np. algorytm MD5 generuje wartość 128-bitową). Jest to jakby streszczenie dokumentu, które cechuje się:

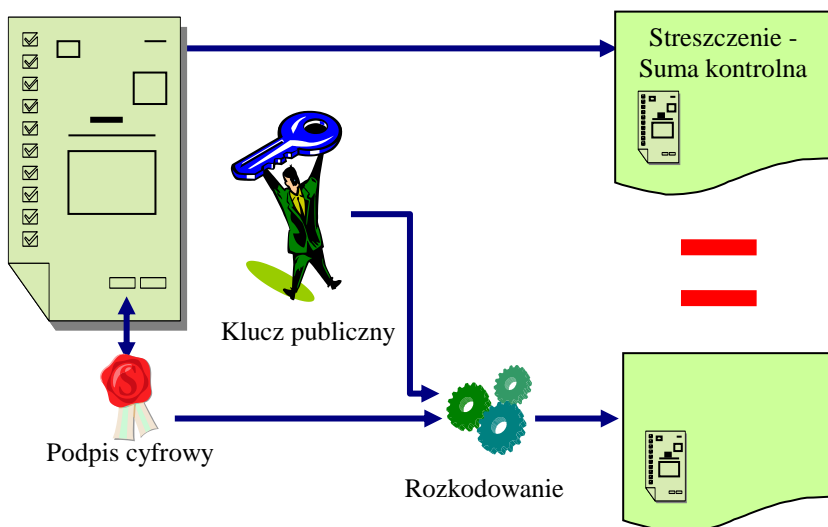
- ◆ jednokierunkowością (niemożliwe jest odtworzenie oryginalnej wiadomości na podstawie jej skrótu),
- ◆ bezkolizyjnością (nie da się dla dwóch różnych wiadomości wygenerować identycznej wartości funkcji skrótu),
- ◆ faktem, że każda zmiana w wiadomości (nawet jednego bitu) spowoduje nieprzewidywalną zmianę skrótu (czyli można łatwo sprawdzić, czy podpisany dokument nie był później przez nikogo zmieniony).

Cyfrowy podpis wyznacza się właśnie dla skrótu dokumentu (sumy kontrolnej) wykorzystując wspomnianą wcześniej technikę szyfrowania asymetrycznego opierającą się na kluczach publicznych i prywatnych. Szyfrowanie dokumentu przez podpisującego dokonywane jest tajnym kluczem prywatnym (znanym tylko użytkownikowi i jego poufność jest jednym z najważniejszych elementów bezpieczeństwa podpisu, np. algorytmem RSA), odczyt i weryfikacja dokonywana jest natomiast ogólnodostępnym kluczem publicznym (jest jawny). Ciekawostką jest, że generowanie kluczy to zabawa z tzw. liczbami pierwszymi (czyli podzielnymi jedynie przez 1 i przez same siebie). Im większe liczby pierwsze, tym dłuższy klucz, trudniejszy do złamania. Dlatego też, największe liczby pierwsze są utajnione i wykorzystywane dla potrzeb wojskowych. Należy również wspomnieć, że klucze używane do podpisu są inne niż klucze używane w protokole SSL⁷.

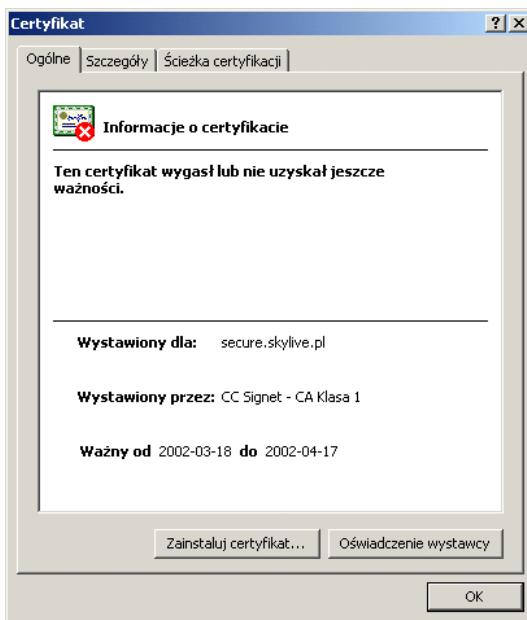
⁷ SSL (Secure Sockets Layer) to protokół kryptograficzny opracowany przez firmę Netscape Communications zapewniający bezpieczny kanał komunikacyjny między klientem a serwerem. Wykorzystywany do przesyłania zaszyfrowanych informacji za pośrednictwem Internetu. Niepisany standard w dziedzinie tzw. bezpiecznej transmisji, „rozumiany” przez większość popularnych serwerów WWW. Protokół SSL używany jest przede wszystkim przez witryny e-commerce, gdzie możliwość dokonania zakupów bez obawy o przechwycenie poufnych danych (np. numerów kart kredytowych) jest szczególnie ważna. W założeniu stanowi uzupełnienie protokołów już istniejących. Jego zadaniem jest stworzenie wirtualnego, odpornego na próby podsłuchiwania kanału transmisji dla informacji przesyłanych przez aplikacje (serwery i klienta WWW, FTP, poczty elektronicznej i inne). Łącząc się poprzez kanał SSL użytkownicy mogą zauwa-

Taka nierozłączna para (dokument oraz sygnatura) stanowi właśnie podpisany cyfrowo dokument (rys. 4). Jak sprawdzić autentyczność podpisu? Mając dostęp do klucza publicznego jesteśmy w stanie stwierdzić autentyczność dokumentu poprzez porównanie dwóch streszczeń: wykonanego na podstawie otrzymanego dokumentu oraz rozkodowanego na podstawie sygnatury i klucza publicznego.

Rys. 4. Weryfikacja podpisu cyfrowego

żyć pewne spowolnienie transmisji danych. Małofektywna metoda szyfrowania z kluczem publicznym powoduje, że opóźnienie spowodowane koniecznością zakodowania i odkodowania klucza sesji może sięgać nawet kilku sekund. Na szczęście przeglądarki przechowują klucze szyfrowania w pamięci podręcznej – w praktyce opóźnienie występuje więc jedynie podczas pierwszego połączenia.

Rys. 5. Widok okna informacji o certyfikacie – system Windows

Klucz publiczny można pobrać z banku kluczy na podstawie informacji zawartej w sygnaturze. Sygnatura oprócz informacji o posiadaczu certyfikatu (osobie podpisującej) zawiera dodatkowo takie informacje jak: dane podmiotu, który wydał certyfikat, typ certyfikatu, jego datę ważności oraz datę i godzinę wykonania sygnatury (znacznik czasu podpisu cyfrowego – rys. 5).

Certyfikaty są wystawiane do różnych celów i dzielą się na różne klasy. Podział na klasy wynika z poziomu wiarygodności, a zależy od przyjętych kryteriów, najczęściej jest to poziom bezpieczeństwa.

- ◆ **Klasa 1:** certyfikaty te stosowane są do celów testowych i mają najniższy poziom wiarygodności poświadczenia tożsamości.
- ◆ **Klasa 2:** certyfikaty stosowane do uwierzytelniania poczty elektronicznej oraz przeglądarek internetowych; mogą być używane do szyfrowania transmisji danych (SSL/TLS), certyfikaty te nie dają jednak żadnych gwarancji jednoznacznego określenia tożsamości, stosowane są tam, gdzie w grę wchodzi proste sprawdzenie unikalności nazwy podmiotu lub weryfikacja adresu poczty elektronicznej.

- ◆ **Klasa 3:** certyfikaty te mogą być stosowane do ochrony poczty elektronicznej, realizacji transakcji o niskim poziomie ryzyka, uwierzytelniania serwerów dostawców usług, takich jak witryny sklepowe, usługi niezaprzeczalności oraz zabezpieczenie oprogramowania przed fałszowaniem, mogą być także wykorzystywane do zabezpieczania transmisji urządzeń bezprzewodowych (protokół WTLS) i cyfrowego podpisywania obiektów informacyjnych; certyfikaty tej klasy potwierdzają, że zawarta w nich nazwa subskrybenta jest prawie (ale nie całkowicie) pewna; strona ufająca powinna wziąć ten fakt pod uwagę.
- ◆ **Klasa 4:** certyfikaty te mają status certyfikatów o najwyższym poziomie wiarygodności poświadczenia tożsamości, wydawane są osobom oraz instytucjom i firmom, indywidualne certyfikaty tej klasy dają całkowitą pewność, że dane osoby zawarte w certyfikacie są autentyczne, wydanie certyfikatu tej klasy wymaga osobistego stawiennictwa w punkcie rejestracji, w celu przedstawienia odpowiednich dokumentów, które w sposób nie budzący wątpliwości potwierdzą tożsamość osoby ubiegającej się o certyfikat, jest to tak zwany certyfikat kwalifikowany. Certyfikaty tej klasy są także wydawane instytucjom lub firmom i są z kolei gwarancją dla stron ufających, że dana instytucja lub firma istnieje naprawdę i posługuje się nazwą zawartą w certyfikacie.

Szczegóły na temat procedur wydawania certyfikatów można znaleźć na stronach ośrodków certyfikujących.

Jako podpis cyfrowy nie jest uznawane:

1. Połączenie: identyfikator użytkownika + hasło. Ze względu na słabe zabezpieczenie przed podszywaniem. Transakcja może być modyfikowana po jej przyjęciu przez serwer banku, a przed jej realizacją w głównym systemie bankowym.
2. Połączenie: identyfikator użytkownika + hasło użytkownika + liczba tokena lub karty kodowej (zawierają algorytm symetryczny). Jest to wysokie zabezpieczenie przed podszywaniem. Jednak podobnie jak wyżej, mimo że w czasie transmisji danych przez sieć dane są zaszyfrowane, włamując się do systemu internetowego banku można

ingerować w transakcję przed przekazaniem jej do głównego systemu bankowego.

Rys. 6. Nośniki klucza prywatnego

Dojrzała forma PKI – PUBLIC KEY INFRASTRUCTURE (Infrastruktura Klucza Publicznego) w swojej części technologicznej opiera się na bezpieczeństwie przechowywania i stosowania kluczy prywatnych podmiotów należących do systemu i identyfikowanych jednoznacznie certyfikatem klucza publicznego (klucze to opisane powyżej tajny i publiczny ciąg kodujący). Jest wiele metod przechowywania danych możliwych do stosowania jako nośniki klucza prywatnego. Do najprostszych należy dyskietka. Mogą to być karty smartcard np. takie jak karty SIM do telefonów komórkowych, moduły pamięciowe zabudowane w złączu USB i inne (rys. 6). Certyfikat można oczywiście przechowywać na twardym dysku posiadanego komputera. Najlepszym rozwiązaniem tego problemu jest użycie karty elektronicznej jako nośnika klucza prywatnego, który **nigdy nie powinien być składowany w lokalnych zasobach komputerów osobistych**. Najbardziej zaawansowane rozwiązania kart elektronicznych pozwalają też na wykonywanie operacji kryptograficznych (na tym kluczu) przez procesor karty elektronicznej, dzięki czemu

ta najbardziej wrażliwa część PKI (jaką jest właśnie klucz prywatny podmiotu) nigdy nie opuszcza bezpiecznego środowiska karty, a zatem nie może zostać przechwycona.

W przypadku zgubienia karty istnieją mechanizmy ochrony dostępu do danych zapisanych na karcie, powszechnie używane i sprawdzone w podobnych zastosowaniach np. w kartach bankomatowych, kartach płatniczych oraz kartach SIM do telefonów GSM. Aby uzyskać dostęp do istotnych danych zapisanych na karcie, należy podać kod PIN. Tak więc nawet w przypadku zgubienia karty, dane zapisane nie są dostępne dla potencjalnego intruza. Oczywiście dla zachowania pełnego bezpieczeństwa należy szybko unieważnić certyfikat, który był zapisany na karcie, bo PIN nie jest doskonałym zabezpieczeniem przed wyjątkowo wytrwałym intruzem. Kody PIN służą także jako dane aktywujące, które umożliwiają złożenie podpisu elektronicznego. Przed wysłaniem podpisanej przesyłki aplikacja prosi o podanie kodu PIN, który odblokowuje dostęp do zasobów karty i pozwala na złożenie podpisu. W ten sposób każdy podpis elektroniczny jest świadomym złożeniem oświadczenia woli! Karty elektroniczne stosowane w systemach PKI są kartami wieloaplikacyjnymi i mogą zostać również przystosowane do równoległej pracy w ramach innych aplikacji (np. kontroli dostępu do pomieszczeń, płatniczych, lojalnościowych, itp.). Wspomnieć należy, że w przypadku zablokowania karty, po kilkakrotnym błędnym wprowadzeniu kodu PIN, kartę można odblokować podając PIN administracyjny karty (odpowiednik kodu PUK dla kart SIM wykorzystywanych w telefonach GSM).

Rys. 7. Przykładowy czytnik zewnętrzny dołączany do portu USB

Aby móc korzystać z karty kryptograficznej, trzeba dysponować prócz samej karty odpowiednim czytnikiem oraz oprogramowaniem do karty i czytnika. Na rynku jest wiele rodzajów czytników, różniących się głównie sposobem podłączenia do komputera. Najbardziej rozpowszechnione są czytniki dołączane do portu szeregowego. Są to tanie, a jednocześnie trwałe i niezawodne urządzenia, które gwarantują poprawną współpracę z większością systemów operacyjnych. W szczególności obsługiwane są systemy z rodziny MS Windows, MacOS oraz Unix i Linux. Do wad tych czytników zaliczyć można relatywnie wolną transmisję (zwykle prędkość transmisji wynosi 9600 b/s) oraz konieczność posiadania w komputerze wolnego portu szeregowego, do którego taki czytnik można podłączyć. Innym często spotykanym rozwiązaniem jest dołączanie czytnika do portu USB (rys. 7). Praktycznie wszystkie nowe komputery są w takie porty wyposażone. Zaletą interfejsu USB jest dużo większa szybkość transmisji w porównaniu z portem szeregowym. Wady rozwiązania, to brak wsparcia dla interfejsu USB w niektórych systemach operacyjnych (np. Windows NT) oraz nieco wyższa cena czytników podłączanych do portu USB w stosunku do analogicznych czytników dołączanych do portu szeregowego. Dla komputerów przenośnych optymalnym rozwiązaniem są czytniki instalowane w szczelinach PCMCIA.

Czytnik, także karta kryptograficzna wymaga zainstalowania w systemie odpowiednich sterowników. W tym przypadku odpowiednie oprogramowanie jest dostarczane najczęściej przez producenta sprzętu na płycie CD. Dla wybranych typów czytników i kart odpowiednie sterowniki są dystrybuowane razem z systemem operacyjnym (Windows 2000/Windows XP). Korzystanie z takich czytników i kart nie wymaga instalowania dodatkowych sterowników, wystarczy podłączyć czytnik i kartę do komputera i wszystko powinno zacząć funkcjonować⁸.

W praktyce wysyłając wiadomość podpisaną cyfrowo nie musimy dokonywać skomplikowanych obliczeń. Większość standardowych programów pocztowych takich jak MS Outlook, Netscape ma wbudowane funkcje kryptograficzne wykonujące operacje funkcji skrótu. Od użytkownika wymagana jest jedynie karta elektroniczna i czytnik w celu

---

⁸ *E-Podpis –vademecum*, „PolCert”; grudzień 2002.

przechowywania certyfikatów i przypisanych im par kluczy. Programy pocztowe podczas generowania podpisu automatycznie pobierają certyfikat z karty elektronicznej, a wiadomość jest szyfrowana za pomocą klucza prywatnego nadawcy, zapisanego w karcie.

W przypadku podpisu elektronicznego podstawowy problem polega na tym, że trzeba mieć przy sobie swój klucz prywatny oraz pamiętać PIN pozwalający z niego skorzystać. W efekcie, tak naprawdę wartość podpisu elektronicznego, jak i jego skuteczność jest porównywalna z elektroniczną kartą kredytową. Dla wielu z Państwa pewnie zabrzmi to dziwnie, ale tak naprawdę samo korzystanie z podpisu elektronicznego w niczym nie odbiega od posługiwania się elektroniczną kartą kredytową. Oczywiście od strony mechanizmu jaki został użyty (skomplikowane operacje matematyczne), są to dwa różne systemy ale od strony tego „co widać”, wielkiej różnicy nie ma. Gdyby ktoś nam skradł nośnik z kluczem prywatnym (lub sam klucz) i poznał PIN, jest w stanie podpisywać się za nas.

Literatura:

http://www.vagla.pl/podpis/ustawa_o_podpisie.pdf – link do treści Ustawy z dn. 18.09.2001 r. o podpisie elektronicznym.

<http://pl.wikipedia.org> – Wikipedia to zarówno encyklopedia, jak i społeczność wiki.

<http://www.vagla.pl> – serwis poświęcony zagadnieniom prawa w powiązaniu z Internetem.

<http://www.ebanki.info> – serwis o bankowości elektronicznej.

<http://www.gazeta-it.pl> – „Gazeta IT”.

<http://www.prawnik.net.pl/index.htm> – SERWIS PRAWNIK; w dziale „Prawo Nowych Technologii” art. i porady z zakresu prawa własności intelektualnej ze szczególnym uwzględnieniem prawa internetu.

<http://www.signet.pl> – Centrum Certyfikacji Signet.

<http://www.polcert.pl> – Ośrodek Certyfikacji PolCert.

<http://www.e-podpis.unicard.pl> – UNICARD S.A. firma działająca w branży elektronicznego zabezpieczania danych.

<http://www.pckurier.pl/webmaster.html> – „Webmaster” – miesięcznik internetowy.

<http://www.smartcard.com.pl> – przedstawiciel producenta kart inteligentnych.

MISCELLANEA

mjr Marek Paprocki

CS SG w Kętrzynie

POWSTANIE, ZADANIA, STRUKTURA ORGANIZACYJNA STRAŻY CELNEJ ORAZ WYBRANE PROBLEMY KADROWE DO ROKU 1926

W dniu 10.03.1920 roku na posiedzeniu Rady Ministrów RP podjęto uchwałę zlecającą ministrowi skarbu zorganizowanie nowej formacji granicznej – Straży Celnej, która ochraniać miała częściowo granicę północną, zachodnią i południową II Rzeczypospolitej. Powstanie Straży Celnej poprzedziła działalność szeregu innych formacji: Straży Gospodarczo-Wojskowej, Korpusu Straży Skarbowej, Straży Granicznej, Wojskowej Straży Granicznej, Strzelców Granicznych, Batalionów Wartowniczych i Celnych¹.

Konieczność powołania nowej formacji granicznej wynikała z przekonania, że dotychczasowe formacje graniczne w większości podporządkowane Ministerstwu Spraw Wojskowych zajmowały się głównie ochroną granicy pod względem polityczno-wojskowym. Stopniowo postępująca stabilizacja zewnętrzna i wewnętrzna przynajmniej w odniesieniu do zachodnich obszarów Polski wymagała, by granice te ochraniały były przez zupełnie nową formację graniczną, o nowych zadaniach, odmiennej strukturze organizacyjnej, podległej ministrowi skarbu. Straż Celna zorganizowana i wyszkolona na sposób wojskowy, w miarę stabilizowania się stosunków z sąsiadami oraz ustalania granic II Rzeczypospolitej, miała objąć ich ochroną pod względem gospodarczo-celnym².

W oparciu o wspomnianą uchwałę, ówczesny minister skarbu – Władysław Grabski – wydał 15.03.1920 r. rozporządzenie powołujące do życia Straż Celną.

---

¹ J. Prochwicz, Z. Kępa, *ABC formacji granicznych II RP*, „Problemy Ochrony Granic”, Biuletyn CS SG nr 24, Kętrzyn 2003.

² AAN Ministerstwo Aprowizacji, sygn. 460.

Proces organizacji i formowania się Straży Celnej trwał dość długo, gdyż dopiero jesienią 1921 roku rozpoczął się etap stopniowego przejmowania po Batalionach Celnych granicy polsko-niemieckiej na kierunku Prus Wschodnich i na zachodzie, polsko-gdańskiej, morskiej, polsko-czechosłowackiej i polsko-rumuńskiej.

Odpowiedzialnym za zorganizowanie tej formacji został Wacław Dzierżoński pełniący obowiązki naczelnego inspektora Ceł od roku 1919. Pomagali mu w tym zadaniu: płk Czesław Rozniszewski – w późniejszym okresie starszy inspektor Straży Celnej w Dyrekcji Ceł w Warszawie oraz Bolesław Heimrath – starszy inspektor w poznańskiej Dyrekcji Ceł.

Zdumiewa dzisiaj fakt, że przez kilka lat Straż Celna działała bez ścisłej podstawy prawnej. Powstała wprawdzie w oparciu o uchwałę Rady Ministrów i rozporządzenie ministra skarbu z marca 1920 roku, ale dopiero 29 stycznia 1926 roku minister skarbu wydał rozporządzenie „O organizacji Straży Celnej”³, w którym m.in. nakreślono podstawowe zadania tej formacji w ochronie granic.

Zgodnie z powyższymi założeniami Straż Celna tworzyć miała korpus zorganizowany, umundurowany i uzbrojony na sposób wojskowy. Jej funkcjonariusze mieli pełnić służbę wzdłuż linii granicy, nie dalej jednak niż obszar powiatów przygranicznych, zaś do podstawowych zadań Straży Celnej należało:

1. Nadzorowanie granicznego ruchu osobowego poza punktami przejściowymi i ruchu towarowego poza urzędami celnymi.
2. Śledzenie i ujawnianie przemytnictwa, wykonywanie innych czynności określonych przepisami celnymi, walutowymi oraz przepisami o obrocie handlowym z zagranicą.
3. Stosowanie środków prawnych zmierzających do wdrożenia przewidzianego ustawą postępowania karnego.
4. Ściganie czynów karanych prawem, przewidzianych w ustawach o podatkach spożywczych i monopolowych, o ile zostały wykryte przez funkcjonariuszy Straży Celnej w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych.

---

³ Rozporządzenie ministra skarbu: O organizacji Straży Celnej z dn. 29.01.1926 r., Dz.U. nr 18, poz. 106.

5. Wykonywanie innych czynności w zakresie administracji skarbowej zleconych przez władzę przełożoną.
6. Strzeżenie nienaruszalności znaków i urzędów granicznych.
7. Współdziałanie z właściwymi organami w oparciu o specjalne przepisy przy wykonywaniu zarządzeń mających na celu publiczne bezpieczeństwo, zapobieganie szkodom zagrażającym interesowi publicznemu.
8. Współdziałanie z organami wojska w interesie bezpieczeństwa i obrony państwa⁴.

Oprócz zadań związanych z bezpośrednią ochroną granicy Straż Celna wykonywała zadania związane ze ściganiem przestępstw skarbowych i celnych oraz wykonywała funkcje pomocnicze w granicznych i wewnętrznych Urzędach Celnych oraz poza nimi w zakresie postępowania celnego, służby wartowniczej i konwojowej, czy wreszcie dozoru na posterunkach celnych⁵.

Prace związane z organizacją formacji granicznej i systemu zabezpieczenia granic prowadzono centralnie w ramach poszczególnych Dyrekcji Ceł obejmujących granicę: polsko-niemiecką, polsko-gdańską, wybrzeże, polsko-czechosłowacką i polsko-rumuńską. Utworzono stanowisko naczelnego inspektora Straży Celnej, który bezpośrednio podlegał dyrektorowi Departamentu Ceł. Odpowiadał on za nadzór oraz pomoc przy sprawdzaniu zarządu nad Strażą Celną. Decyzją ministra skarbu w dniu 15.03.1922 roku obowiązki naczelnego inspektora Straży Celnej objął gen. dyw. January Cichowicz. W dniu 31.05.1927 roku został przeniesiony w stan spoczynku, a na jego miejsce powołano płk Stefana Pasławskiego.

W terenie powołano do życia starszych inspektorów, którzy podlegali poszczególnym dyrektorom Okręgowych Dyrekcji Ceł, których na terenie kraju było 5. Szósta znajdowała się na terenie Wolnego Miasta Gdańska.

Organizacyjnie Straż Celną tworzyły: inspektoraty, komisariaty i placówki graniczne⁶. W ramach tej struktury granice podzielono na odcinki.

---

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ H. Dominiczak, *Granice państwa i ich ochrona na przestrzeni dziejów 966-1966*, Warszawa 1997.

Najdłuższy z nich obejmował inspektorat graniczny, ten zaś dzielił się na odcinki komisariatów granicznych, a te z kolei na odcinki placówek granicznych. W każdej Dyrekcji Okręgowej Ceł w zależności od długości przylegającej doń granicy mieściło się kilka inspektoratów, w skład których wchodziło kilka komisariatów, a w skład komisariatów kilka placówek (strażnic). W sumie w każdej Dyrekcji Ceł mieściło się kilka inspektoratów granicznych, od kilkunastu do kilkudziesięciu komisariatów i od kilkudziesięciu do kilkuset placówek. W całej zaś Straży Celnej: 24 inspektoraty, 140 komisariatów granicznych i około 700 placówek liczących łącznie ponad 5 tys. strażników⁷.

Straż Celna miała przełożonych nie wchodzących bezpośrednio w skład osobowy formacji. Obok prezydenta i premiera RP przełożonymi nie wchodzącymi w jej skład byli:

1. Minister skarbu.
2. Dyrektor Departamentu Ceł.
3. Naczelnik Wydziału Ochrony Granic Ministerstwa Skarbu.
4. Prezes Dyrekcji Ceł.
5. Naczelnik Wydziału Ochrony Granic (w Dyrekcji Ceł).

Natomiast przełożonymi spośród Straży Celnej byli:

1. Naczelny Inspektor Straży Celnej.
2. Starszy Inspektor Straży Celnej.
3. Kierownik Inspektoratu.
4. Kierownik Komisariatu.
5. Kierownik Placówki.

W Ministerstwie Spraw Wojskowych, na podstawie statutu organizacyjnego MSW zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 3.03.1924 r., istniał Wydział Ochrony Granic, który współpracował z Ministerstwem Skarbu w sprawach ochrony granic, koordynował sprawy cudzoziemców, repatriacji, reemigracji, deportacji, jak również sprawy związane z ruchem paszportowym.

Naczelny inspektor Straży Celnej oraz starsi inspektorzy urzędujący w Dyrekcjach Ceł nie byli przełożonymi funkcjonariuszy Straży Celnej w pełnym tego słowa znaczeniu. Sprawowali oni jedynie z ramienia władz celnych nadzór nad formacją i jej strukturami w terenie, czuwali

---

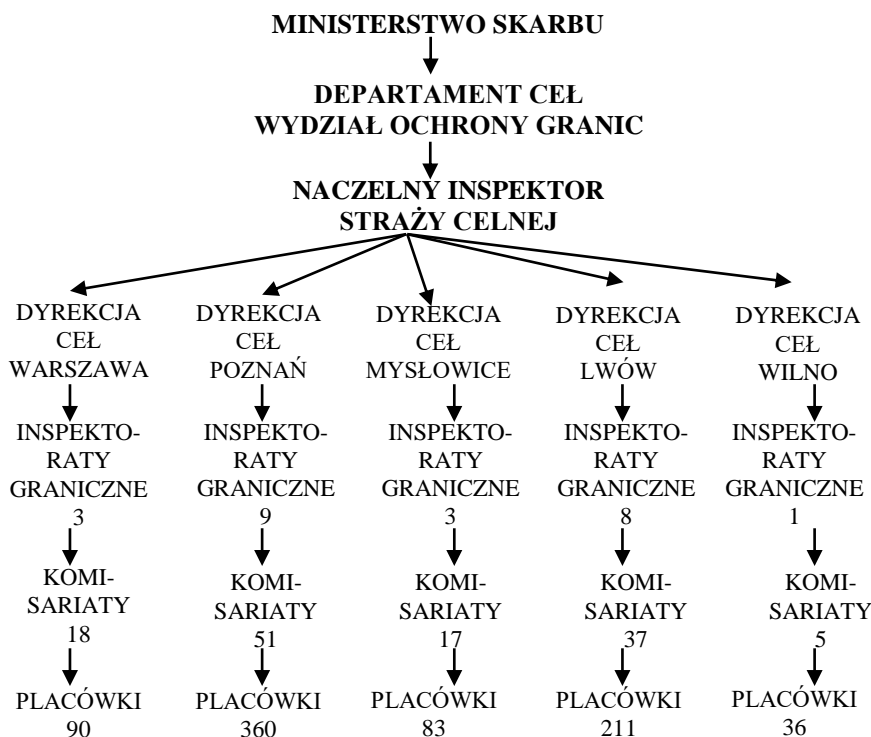
⁷ Ibidem.

nad wykonaniem przepisów i zarządzeń władz celnych i skarbowych wydanych w sprawach ochrony celnej granic⁸.

Z powyższych rozważań wynika, że Straż Celna powołana do celnej ochrony granic i zapobiegania nielegalnemu przekraczaniu granicy, była organem wykonawczym władz celnych podległym bezpośrednio Departamentowi Ciel w Warszawie a pośrednio Ministrowi Skarbu.

Miało to swój określony wpływ na to, że w przeciwieństwie do poprzednich formacji granicznych, ochrona granic pod względem wojskowym oraz politycznym pozostawała na dalszym planie.

Organizacja Straży Celnej do roku 1926⁹

⁸ H. Dominiczak, *Granica polsko-niemiecka 1919-1939*, Warszawa 1975.

⁹ Ibidem.

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 roku w przedmiocie ochrony granic¹⁰ określało m.in. podstawowe zasady dotyczące ochrony granic. W każdym powiecie przygranicznym ustalono pas graniczny o szerokości 4 km dzielący się na dwie strefy: nadgraniczną i graniczną.

Strefa nadgraniczna rozciągała się od linii granicznej do 2 km w głąb kraju. Strefa graniczna natomiast od wewnętrznej linii strefy nadgranicznej na szerokość do 2 km. Szerokość tych stref dla poszczególnych miejscowości określał wojewoda w porozumieniu z określonym organem formacji granicznej ochraniającym dany odcinek granicy. Przebywanie w strefie nadgranicznej bez zezwolenia było zabronione. Osoby przybywające do strefy nadgranicznej otrzymywały specjalne przepustki na określony czas wystawiane przez Starostwa. Osoby stale zamieszkujące ten obszar otrzymywały stałe zaświadczenia.

Straż Celna wykonywała swoje czynności w pasie granicznym obejmującym obie strefy i mogła rozszerzyć obszar swych kompetencji w uzasadnionych przypadkach na obszar powiatów przygranicznych.

Na czele inspektoratów, komisariatów i placówek granicznych stali kierownicy. Kierowników inspektoratów mianował minister skarbu. Przeważnie byli to funkcjonariusze Straży Celnej w stopniu inspektora lub starszego komisarza. W wyjątkowych wypadkach w stopniu komisarza. Zadaniem kierownika inspektoratu było kierowanie ochroną granicy na podległym mu odcinku, kontrola służby pełnionej przez podległych mu funkcjonariuszy SC, a w niektórych przypadkach bezpośrednie zarządzanie służbą i osobisty nadzór nad jej pełnieniem. Ponadto by funkcjonariusze Straży Celnej przestrzegali obowiązującej dyscypliny oraz istniejących przepisów, aby przedmioty oddane Straży Celnej do użytku, a stanowiące własność służbową, były przepisowo, celowo i oszczędnie użytkowane, względnie przechowywane itp.¹¹

Na kierownika komisariatu wyznaczano funkcjonariusza w stopniu komisarza lub podkomisarza. Na szczególnie ważnych odcinkach granicznych kierownikiem mógł być starszy komisarz. Dyrektor Okręgowej Dyrekcji Ceł mógł mu przydzielić do pomocy (podobnie jak kierowni-

---

¹⁰ Dz.U. RP nr 64 z 1920., poz. 426.

¹¹ „Czaty” nr 30-31 z 1926.

kowi inspektoratu) pomocnika w stopniu podkomisarza lub innego młodszego stopniem funkcjonariusza.

Do podstawowych zadań kierownika komisariatu należało organizowanie służby na odcinkach podległych mu placówek, sprawowanie kontroli nad jej pełnieniem, a w ważniejszych wypadkach współdziałanie w bezpośrednim pełnieniu służby w ochronie granic.

Oprócz powyższego kontrola faktycznego zabezpieczenia granicy, przestrzegania przez podległych funkcjonariuszy przepisów dyscyplinarnych, znajomości i przestrzegania przepisów celnych, sprawne i zgodne z przepisami załatwianie spraw związanych z ochroną granicy itp.¹²

Kierownika placówki wyznaczano z reguły spośród funkcjonariuszy w stopniu starszego przodownika lub przodownika, a na kierownika mniej ważnej placówki wyznaczano starszego strażnika lub strażnika. Kierownik placówki odpowiedzialny był za rozdzielenie zajęć służbowych między funkcjonariuszami placówki, których było od 8 do 12, nadzór służbowy, załatwianie korespondencji służbowej, za należytą ochronę granicy na odcinku placówki liczącym od 3 do 10 kilometrów oraz za całość inwentarza placówki¹³.

Ze względu na fakt, że Straż Celna była formacją graniczną, podlegała ministrowi skarbu poprzez Departament Cel, strukturalnie podzielona była według obszaru działalności poszczególnych Dyrekcji Cel.

Ochronę granicy polsko-niemieckiej o długości 2518 km powierzono czterem Dyrekcjom Cel: wileńskiej, warszawskiej, poznańskiej i myśłowickiej, w skład których łącznie wchodziło 16 inspektoratów granicznych (razem z granicą Prus Wschodnich)¹⁴:

1. Wileńska Dyrekcja Cel – 1 inspektorat złożony z 5 komisariatów. Straż Celna ochraniała odcinek granicy w rejonie Suwałk, od styku granic Polski, Litwy i Prus Wschodnich do granicy z Prusami w okolicach Rajgrodu.
2. Warszawska Dyrekcja Cel – 3 inspektoraty, w skład których wchodziło 18 komisariatów. Odcinek granicy ochraniały przez Straż Celną rozciągał się od Rajgrodu do Mławy (odcinek z Prusami Wschod-

---

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ F. Olas, *Długość granic*, „Czaty” nr 7 z 1926.

- nimi) oraz odcinek granicy zachodniej przylegający do województwa kieleckiego o długości około 441 km.
3. Poznańska Dyrekcja Ceu – 9 inspektoratów z 51 komisariatami. Straż Celna ochraniała odcinek granicy przylegający do województw: poznańskiego i gorzowskiego o długości około 1185 km (bez odcinka gdańskiego).
  4. Mysłowicka Dyrekcja Ceu – 3 inspektoraty składające się z 17 komisariatów. Obejmowały swoim zasięgiem odcinek granicy zachodniej przylegający do województwa śląskiego o długości około 320 km¹⁵.

Granicę południową ochraniała Straż Celna podległa Dyrekcji Ceu we Lwowie. Strukturalnie liczyła ona 8 inspektoratów, w skład których wchodziło 37 komisariatów. Ogólna długość ochranianego przez nią odcinka granicy wynosiła 1308 km¹⁶.

Korpus Straży Celnej składał się z funkcjonariuszy służby zawodowej. O ewentualnym przyjęciu kandydata do służby w Straży Celnej wypowiadały się komisje kwalifikacyjne utworzone przy każdej Dyrekcji Ceu a ostateczną decyzję podejmował Prezes Dyrekcji Ceu. Tylko w wyjątkowych sytuacjach Dyrekcja Ceu mogła wyznaczyć komisje kwalifikacyjne przy inspektoratach granicznych. Przyjmowano kandydatów, którzy dobrowolnie wyrażali chęć podjęcia służby w Straży Celnej, a także gdy spełniali odpowiednie warunki. Do najważniejszych warunków, bez spełnienia których kandydat na funkcjonariusza Straży Celnej nie miał szans na rozpoczęcie służby należało:

- 1) posiadanie obywatelstwa polskiego;
- 2) niekaralność;
- 3) ukończenie 23 a nieprzekroczenie 40 roku życia;
- 4) posiadanie biegłej znajomości języka polskiego w słowie i piśmie oraz znajomość podstawowych działań rachunkowych;
- 5) posiadanie uregulowanego stosunku do służby wojskowej (być po służbie w Wojsku Polskim);
- 6) złożenie zobowiązania, że pełnić będzie służbę w Straży Celnej przynajmniej 1 rok¹⁷.

---

¹⁵ H. Dominiczak, *Granica polsko-niemiecka 1919-1939*, Warszawa 1975.

¹⁶ F. Olas, *Długość granic*, „Czaty” nr 7, op. cit.

¹⁷ *Wyszkolenie w Straży Celnej*, „Czaty” nr 30-31 z 1926.

Kandydat starający się o przyjęcie do Straży Celnej na funkcjonariusza wyższego, tj. od stopnia podkomisarza wzwyż, oprócz spełnienia ww. warunków musiał legitymować się wykształceniem średnim, a specjalne preferencje do przyjęcia go do Straży Celnej dawał posiadany ewentualnie stopień oficera Wojska Polskiego. Pierwsze 6 tygodni traktowano jako okres próbny, w trakcie którego można było kandydata zwolnić po stwierdzeniu jego nieprzydatności. Okres ten zaliczono do służby w Straży Celnej po pomyślnym jego zakończeniu.

Stosunek służbowy funkcjonariusza zawiązywał się przez mianowanie, z chwilą otrzymania pisma nominacyjnego¹⁸. W piśmie tym wymieniano miejsce pełnienia służby, tytuł urzędowy, stopień służbowy oraz nazwisko bezpośredniego przełożonego, a także sposób zakończenia okresu mianowania tzn. albo podany termin, kiedy funkcjonariusz zostanie powiadomiony o mającym nastąpić odwołaniu, albo termin ustania stosunku służbowego.

Funkcjonariusz przechodził do służby stałej, gdy spełniał następujące kryteria:

1. Służył nieprzerwanie przynajmniej przez 1 rok w Straży Celnej.
2. Posiadał pozytywne kwalifikacje (opinie służbową).
3. Nie prowadzono przeciwko niemu żadnego postępowania dyscyplinarnego lub śledztwa.
4. Nie był zawieszony w służbie.

Mianowania funkcjonariuszy do służby stałej dokonywano w dwóch terminach: 1 stycznia i 1 lipca każdego roku. Rozwiązanie stosunku służbowego miało miejsce w następujących przypadkach:

1. Śmierci funkcjonariusza.
2. Dobrowolnego wystąpienia ze służby poprzez zgłoszenie tego na piśmie do organu, który go mianował.
3. Wyroku sądowego albo kary dyscyplinarnej, po których następowało wydalenie.
4. Przeniesienia w stan spoczynku.

---

¹⁸ Dz.U. RP nr 2, poz. 164/22, ustawa „O państwowej służbie cywilnej”, która częściowo dotyczyła Straży Celnej.

5. Po jednostronnym zarządzeniu organu powołanego do mianowania, po 3-miesięcznym wypowiedzeniu¹⁹.

Funkcjonariusze Straży Celnej mogli otrzymywać nagrody pieniężne z funduszków skarbowych za zwalczanie przemytnictwa lub za zatrzymanie osób, które nielegalnie przekroczyły granicę państwową.

Nagrody były przyznawane stosownie do zasług. Za zatrzymanie przestępcy wraz z przemytem funkcjonariusz mógł otrzymać nagrodę w wysokości od 40 do 75% wartości przemytu. Za przechwycenie samego przemytu – od 30 do 60% jego wartości. Natomiast za zatrzymanie osoby, która nielegalnie przekroczyła granicę, funkcjonariusz Straży Celnej mógł otrzymać nagrodę w wysokości od 50 groszy do 4 złotych pod warunkiem, że nielegalne przekroczenie granicy przez osobę groziło Polsce szkodą, czy to ze względów politycznych, czy też innych²⁰.

W korpusie Straży Celnej wprowadzono następujące stopnie i grupy uposażenia:

1. Funkcjonariusze niżsi:
  - a) starszy przodownik IX i X;
  - b) przodownik XI;
  - c) starszy strażnik XII;
  - d) strażnik XIII.
2. Funkcjonariusze wyżsi:
  - a) naczelny inspektor V;
  - b) starszy inspektor VI;
  - c) inspektor VIIc;
  - d) starszy komisarz VII;
  - e) komisarz VIII;
  - f) podkomisarz IX.

Wynagrodzenie funkcjonariuszy Straży Celnej zależało od grupy uposażenia i tak:

1. Strażnik – XIII grupa uposażenia, miesięcznie pobierał 116,10 zł.
2. Starszy Strażnik – XII grupa uposażenia – 129 zł.
3. Przodownik – XI grupa uposażenia – 141,90 zł.
4. Starszy Przodownik – X grupa uposażenia – 167,70 zł.

---

¹⁹ „Czaty” nr 32 z 1926.

²⁰ Ibidem.

5. Podkomisarz – IX grupa uposażenia – 193,50 zł.
6. Komisarz – VIII grupa uposażenia – 232,20 zł.
7. Starszy komisarz – VII grupa uposażenia – 283,80 zł.
8. Inspektor – VIc grupa uposażenia – 335,40 zł.
9. Starszy inspektor – VI grupa uposażenia – 369,80 zł.
10. Naczelný inspektor – V grupa uposażenia – 498,80 zł.

Z uposażenia funkcjonariuszy odprowadzane były pewne stałe potrącenia np. opłata emerytalna, podatek dochodowy, komunalny itp.²¹

Funkcjonariusz otrzymywał dodatek rodzinny na żonę i dzieci, po 18,92 zł na jednego członka rodziny²².

Podczas analizy przepisów kadrowych Straży Celnej tamtego okresu pewną ciekawostką okazał się fakt związany z wymaganiami, jakie musiał spełnić funkcjonariusz i jego przyszła żona, kiedy chcieli zawrzeć związek małżeński. Otóż funkcjonariusz Straży Celnej mógł zawrzeć związek małżeński dopiero po uzyskaniu zezwolenia Dyrekcji Ceł²³.

Dyrekcja Ceł nie udzielała zezwolenia:

- a) gdy liczba żonatych funkcjonariuszy w Okręgu Dyrekcji przekraczała ustalony przez Ministerstwo Skarbu procent żonatych (ok. 75%);
- b) gdy funkcjonariusz zamierzał zawrzeć związek małżeński z osobą o niskim poziomie moralnym, nielojalną państwowo, spokrewnioną, względnie spowinowaconą z osobami ukaranymi za przemytnictwo lub podejrzanymi o jej dokonanie;
- c) z osobami mającymi krewnych albo powinowatych w obrębie pasa granicznego tego komisariatu, w którym funkcjonariusz Straży Celnej pełnił służbę, o ile nie złożył wcześniej prośby o przeniesienie go na własny koszt do innego komisariatu.

Aby uzyskać zgodę na zawarcie związku małżeńskiego, funkcjonariusz Straży Celnej musiał złożyć drogą służbową podanie wraz z następującymi dokumentami:

---

²¹ Porównując pobory polskiego i niemieckiego strażnika granicznego z tamtego okresu warto podkreślić, że więcej zarabiał strażnik niemiecki średnio o 175% od polskiego. Różnica ta między grupami uposażenia stopniowo wzrastała.

²² „Czaty” nr 23 z 1926.

²³ „Czaty” nr 35 z 1926.

- a) metryką urodzenia narzeczonej;
- b) świadectwem jej moralności wydanym przez właściwą władzę administracyjną według ostatniego miejsca jej zamieszkania, w którym przebywała nie krócej niż 6 miesięcy;
- c) zobowiązaniem do przesiedlenia się na własny koszt do innego komisariatu, o ile zamierzał zawrzeć związek małżeński z osobą mającą krewnych w obrębie komisariatu, w którym pracował²⁴.

Gdyby jednak funkcjonariusz Straży Celnej zawarł związek małżeński bez zezwolenia, traktowane byłoby to jako dobrowolne wystąpienie ze służby, a więc bez prawa do odprawy, względnie emerytury.

Funkcjonariuszowi nie wolno też było przyjmować żadnej dodatkowej pracy w instytucjach państwowych, samorządowych, społecznych i prywatnych bez wiedzy i uzyskania ewentualnej zgody kierownika inspektoratu.

---

²⁴ Ibidem.

kmdr por. w st. spocz.
dr Henryk Mieczysław Kula

Gdańsk

POWOJENNE LATA NIESPOKOJNEGO SĄSIEDZTWA
NA USTANOWIONEJ W 1945 ROKU POŁUDNIOWEJ
GRANICY POLSKI

W dotychczasowych publikacjach historycznych milczeniem zbywano i nadal nie przywiązuje się uwagi do problematyki napięć w sto-sunkach polsko-czechosłowackich, na tle wzajemnych roszczeń terytorialnych – wynikających z zaszłości oraz ustaleń dotyczących przebiegu nowego, zachodniego odcinka wspólnej granicy państwowej po dru-giej wojnie światowej.

Zarzewie konfliktu związanego z usytuowaniem granicy, w jej części wschodniej, sięgało pierwszych lat niepodległego bytu obu państwowości po pierwszej wojnie światowej. Władze czechosłowackie sprzeniewierzywszy się wzajemnym ustaleniom, w styczniu 1919 roku, przy użyciu siły militarnej anektowały tereny Śląska Cieszyńskiego – ustanawiając granicę z Polską na rzece Olzie. Następnie w wyniku zabiegów dyplomacji czechosłowackiej u przedstawicieli zwyciężskich mocarstw – wymuszono na Polsce w 1920 roku w Spaa „kompromisowe” rozwiązanie polsko-czechosłowackiego problemu granicznego. Usankcjonowano aneksję przez Czechosłowację ziem po Olzę, przy jednoczesnym uwzględnieniu części polskich roszczeń na Spiszu i Orawie.

Przez cały okres międzywojenny – z małymi wyjątkami chwil odprężenia – pogranicze Śląska Cieszyńskiego stanowiło obszar obustronnych napaści propagandowych, zatruwających stosunki pomiędzy zamieszkującymi po obu stronach granicy Czechami i Polakami.

Konsekwencją ukształtowanych stosunków sąsiedzkich było wykorzystanie sytuacji politycznej przez władze polskie i dokonanie aktu militarnego zajęcia Zaolzia przez Polskę w 1938 roku, przy pełnej aprobacie dyplomacji III Rzeszy.

W rezultacie aneksji przez Niemcy hitlerowskie Czechosłowacji, a następnie okupacji Polski, dotychczasowy spór graniczny na okres

pięciu lat stał się bezprzedmiotowy. Jednak jak można wnioskować z zachowań tuż po zakończeniu wojny, politycy nie potrafili wyciągnąć należytych wniosków z lekcji historii.

Wraz ze zbliżaniem się końca działań wojennych w 1945 roku w Europie odżywał zadawniony problem polsko-czeskiego sporu granicznego. Czesi odzyskując niepodległość opowiadali się za ustaleniami granicy z 1920 roku i równoczesnymi korektami po stronie polskiej, na odcinku nowej, utworzonej zachodniej granicy polsko-czechosłowackiej. Władze polskie i ówczesni politycy dość zdecydowanie zaczęli opowiadać się za utrzymaniem przy Polsce, przynajmniej części Zaolzia.

Niespokojna sytuacja polityczna na powojennym południowym pograniczu czechosłowacko-polskim

Już w drugiej połowie maja 1945 roku pojawia się dość ostra obustronna kampania propagandowa, nagłaśniająca wzajemne roszczenia, związane z przebiegiem ustalanej, nowej polsko-czechosłowackiej linii granicznej.

Władze polskie, w różnych formach przystąpiły do akcentowania swojej woli obrony Polaków na obszarze Zaolzia – manifestując dążenie przyłączenia tych ziem do Polski, na zasadzie ewentualnej wymiany terytoriów za obopólną zgodą.

Z kolei władze czechosłowackie, w swej kampanii propagandowej brały w obronę stan posiadania sprzed 1938 roku – poszerzając tym razem spór graniczny o obszary, które znalazły się po zakończeniu wojny w obrębie polskiego terytorium, na nowym odcinku południowo-zachodniej granicy Polski.

W końcu maja 1945 r. polskie władze wojskowe zaczęły otrzymywać niespokojące informacje od wywiadu wojskowego, zasługujące na poważne ich potraktowanie. Na szczególną uwagę zasługiwało potwierdzenie faktu, że Czesi są zdecydowani dochodzić swoich praw do terytoriów wzdłuż byłej granicy czechosłowacko-niemieckiej, na zasadzie powtórzenia precedensu z 1919 roku, przed ostatecznymi powojennymi uregulowaniami między innymi problemów granicznych przez zwycięskie mocarstwa.

„Pancerna pięść” Żymierskiego

Od początku czerwca 1945 roku nacjonaliści czescy nasilili akcję antypolską na Zaolziu. Rozpętano w Czechosłowacji i poza jej granicami, kampanię na rzecz przyłączenia do Czechosłowacji Ziemi Kłodzkiej oraz części Górnego Śląska z Raciborzem, Głubczycami i Kozłem.

Przejmując zadanie powojennego zabezpieczenia granicy zachodniej Polski, Naczelnny dowódca Wojska Polskiego, marszałek Michał Rola-Żymierski w rozkazie z 17 maja 1945 r. nakazał powracającym z frontu jednostkom bojowym – w pierwszej kolejności – obsadzić do 10 czerwca cały odcinek granicy wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej i część granicy z Czechosłowacją, po Łomnicę koło Wałbrzycha.

Narastająca antypolska kampania czechosłowacka spowodowała ostrą reakcję dyplomatyczną władz i polityków polskich, a także niepokoje społeczne na zasiedlanych pograniczach, z tytułu nowych roszczeń południowego sąsiada.

W obliczu realnie rysującego się, nieustalonego w formie zagrożenia, wspieranego kampanią propagandową ówczesne władze polskie postanowiły przyspieszyć obsadzenie granicy południowej Polski przez wyznaczone do tego celu jednostki bojowe wojska polskiego.

Swoistą wymowę polityczną *miało skierowanie na granicę południową, rozkazem NDWP nr 00333 z dnia 12 czerwca 1945 roku I Korpusu Pancernego WP, celem obsadzenia odcinka byłej granicy czechosłowacko-niemieckiej z 1937 roku, na obszarze od Prudnika do Cieszyna.*¹

Zgodnie z rozkazem, w trybie alarmowym, jednostki Korpusu Pancernego – 1 brygada zmechanizowana, 3 i 4 brygada pancerna, pośpiesznie przegrupowały się nad granicę w rejonie ówczesnego województwa Śląsko Dąbrowskiego. Już 15 czerwca czołowe oddziały zajęły rubieże wzdłuż wyznaczonego odcinka granicy. Odcinek od Cieszyna do Jabłonki (powiat Nowy Targ) objął pułk korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) z siedzibą w Żywcu.

---

¹ Interesujące przyczynki dotyczące niniejszego rozkazu zamieszczono w art. pt. *Nieznany rozkaz Roli-Żymierskiego na Zaolziu*. „Polityka” nr 34 z 23.08.1997 r.

Czechosłowacka próba repetowania historii

15 czerwca 1945 roku, zastępując nieobecnego premiera, marszałek Michał Rola-Żymierski w rozmowie z goszczącym w Warszawie posłem czechosłowackim J. Heiretem zażądał kategorycznego zaprzestania niebezpiecznych antypolskich ekscesów w Czechosłowacji, a także ostrzegł przed zamiarami prowokacji. Kategoryczny ton Żymierskiego nie był pozbawiony podstaw, co potwierdziły wydarzenia najbliższych dni.

W dniach 16 do 18 czerwca napięcie w stosunkach czechosłowacko-polskich osiągnęło swoje apogeum. ***Dnia 16 czerwca 1945 roku, na pograniczu czechosłowacko-polskim doszło do czechosłowackich demonstracji zbrojnych.*** Czechosłowackie małe pododdziały wojskowe przekroczyły granicę w okolicach Cieszyna oraz w rejonie Międzyzylesia i Kudowy Zdroju przemieszczając się w kierunku Kłodzka.

Wyznaczone do zabezpieczenia tego odcinka granicy jednostki I Korpusu Pancernego WP, które już zdążyły zająć nakazane rubieże – „interweniujać” jedynie swoją obecnością – spowodowały wycofanie się pododdziałów czechosłowackich na własne terytorium bez jednego strzału.

W rezultacie braku skuteczności wcześniejszych nacisków ze strony rządu polskiego oraz bezprecedensowych wojskowych działań, w postaci rozpoznania militarnego przez małe czechosłowackie pododdziały wojskowe na terytorium polskim, wydany został rozkaz operacyjny NDWP nr 00336 z 16 czerwca 1945 roku, nakazujący dowódcy I Korpusu Pancernego *przygotowanie planu retorsyjnych przedsięwzięć wojskowych wobec południowego sąsiada* oraz pozostawania w gotowości, na wypadek ewentualnych prowokacji zbrojnych. Jak należy wnioskować przedsięwzięcia te miały zapewnić gotowość na wypadek próby ewentualnej kontynuacji rozpoczętych prowokacji zbrojnych².

Tak więc, w rezultacie uznania za realne sygnałów o istniejącym zagrożeniu oraz w odpowiednim czasie skierowaniu przez marszałka Żymierskiego jednostek wojskowych do ochrony tego odcinka granicy

---

² Ibidem, tekst rozkazu.

polsko-czechosłowackiej zmontowana prowokacja militarna rozbiła się o „pancerną pięść” – zapobiegając trudnym do przewidzenia komplikacjom politycznym, jakie mogła przynieść, w dalszych stosunkach polsko-czechosłowackich, i nie tylko.

Politycy polscy liczą na wsparcie Stalina

W dniu 17 czerwca 1945 roku w czasie pobytu w Moskwie przedstawiciele Rządu Tymczasowego poinformowali Stalina i Mołotowa o „kłopotach terytorialnych” z Czechosłowacją. Jednak obaj rozmówcy uchyliłi się od dyskusji nad problemem, tłumacząc nieznaną przedmiotu sporu. W następnym dniu Stalin omawiając problemy ustaleń terytorialnych w Europie doradzał Polakom umiarkowanie i podjęcie rokowań z Czechosłowacją. Zapoznając delegatów polskich z ogólnymi założeniami wielkich mocarstw zwrócił uwagę, że przyjęto zasadę, iż wszystkie zmiany terytorialne Czechosłowacji, jakie nastąpiły po układzie monachijskim, uznano jako nieważne. Stosując tę wykładnię dał do zrozumienia po czyjej stronie jest wsparcie, gdy chodzi o twarde polskie stanowisko w sprawie Zaolzia.

Kilka dni później podobną wykładnię w sprawach terytorialnych usłyszeli w Moskwie politycy czechosłowaccy. Przyjmując do wiadomości postanowienia mocarstw, Czesi nie rezygnowali ze swoich aspiracji terytorialnych wiążąc je z ewentualnymi korzystnymi decyzjami przyszłej konferencji pokojowej. Stanowisko takie potwierdzała prowadzona przez nich dalsza polityka w kwestii uzgodnień dotyczących przebiegu granicy czechosłowacko-polskiej.

Zgodnie z sugestią Stalina delegacja polska zamierzała podjąć problem graniczny na przewidywanym roboczym spotkaniu z przedstawicielami władz czechosłowackich w Moskwie 24 czerwca 1945 roku licząc na zawarcie wstępnego porozumienia w sprawie spornych problemów granicznych. W tym dniu odbyło się oficjalne spotkanie delegacji polskiej pod przewodnictwem premiera Edwarda Osóbki-Morawskiego z delegacją na czele z premierem Z. Fierlingerem i wicepremierem Gottwaldem. Dwa dni później odbyto robocze spotkanie, które przebiegało w napiętej atmosferze. Strona polska wystąpiła z sugestią, aby do czasu ostatecznego wytyczenia granicy między Polską

i Czechosłowacją w jej części wschodniej respektować linię graniczną z 1937 roku, natomiast w części zachodniej na obszarze Śląska, obowiązywać będzie przedwojenna granica czesko-niemiecka. Po burzliwej wymianie poglądów strony nie osiągnęły porozumienia, a rozmowy odłożono bez bliższego określenia ich terminu.

Werdykt poczdamski, ustalający podział terytorialny, zamykał merytoryczną dyskusję w sprawie zachodniej i południowej granicy Polski – pozostawiając jedynie do formalnego zatwierdzenia przez konferencją pokojową. Sprawa granic Czechosłowacji została jednoznacznie określona, zachowując ich status quo z 1937 roku. Zaistniałe ustalenia nakazywały, kierując się dobrą wolą stron, wszelkie kwestie graniczne negocjować w umowach dwustronnych.

Tym bardziej, że z przyczyn obiektywnych pilnych uregulowań dwustronnych wymagała sytuacja na odcinku zachodnim nowej granicy polsko-czechosłowackiej, gdzie po 1938 roku Niemcy zlikwidowali wszelkie rozgraniczenia. Usunięte zostały znaki graniczne, co powodowało nieporozumienia na niektórych odcinkach, gdy chodziło o rzeczywisty przebieg linii granicznej w terenie.

Zasadniczą przeszkodę w poprawnym ułożeniu stosunków granicznych z Polską stanowiły zadawnione przesłanki polityczne. Czechosłowaccy politycy nie zamierzali akceptować przyjętych w Poczdamie ustaleń w odniesieniu do zachodniej granicy z Polską. W realizowanej propagandzie na zewnątrz, nadal zdecydowanie akcentowali oni swoje roszczenia w rejonie Kłodzka, Raciborza i Głubczyc, jako problemy nierozwiązane jeszcze po pierwszej wojnie światowej.

Powołanie Wojsk Ochrony Pogranicza

Wraz z przechodzeniem Wojska Polskiego na organizację pokojową, należało zwolnić od zadań związanych z ochroną granicy państwowej pełniące tę służbę jednostki frontowe. Zadanie utworzenia nowej formacji granicznej powierzone zostało Ministerstwu Obrony Narodowej³.

---

³ 13.09.1945 r. naczelny dowódca WP wydał rozkaz nr 0245/Org. powołujący do życia Wojska Ochrony Pogranicza.

Od września 1945 roku trwały prace związane z organizacją Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP). Tworzone jednostki wchłonęły znaczną część żołnierzy i oficerów z rozwiązywanych i opuszczających granicę związków taktycznych. Ochronę granicy południowej powierzono Śląskiemu i Krakowskiemu Okręgowi Wojskowemu. Podlegały im Oddziały Wojsk Ochrony Pogranicza z siedzibami: nr 1 w Żaganii, nr 10 w Koźlu, nr 11 w Bolkowicach i nr 9 w Nowym Sączu.

5 listopada 1945 roku rząd polski przekazał władzom czechosłowackim notę, gdzie wśród innych problemów zwracano się z sugestią rozpatrzenia całokształtu zagadnień granicznych. W reakcji na treść noty władze czechosłowackie wyraziły gotowość rozmów, z wyłączeniem zagadnień terytorialnych. Uznając tak sformułowaną odpowiedź za próbę uchylania się od uregulowania spraw Zaolzia rząd polski postanowił zaniechać korespondencję.

Na przełomie 1945/1946 roku strona czechosłowacka zintensyfikowała propagandę antypolską – odwołując się do międzynarodowej opinii w kwestiach granicznych. Do nagonki antypolskiej wykorzystywano każdą nadarzącą się okazję. W propagandzie na użytek wewnętrzny na całym pograniczu czesko-polskim trwała nieprzerwanie kampania w rodzaju: „swego nie damy, co nasze odbierzemy”.

Z tajemnic archiwum Wojsk Ochrony Pogranicza

W dniu 8 stycznia 1946 roku szef Departamentu WOP przesłał pismo do szefów Wydziałów WOP przy Dowództwach Okręgów Wojskowych, w którym przedstawił aktualny stan prawny i charakterystykę przebiegu linii granicznej na poszczególnych odcinkach granicy państwowej. W części wstępnej pisma przekazywano: „Celem uniknięcia ewentualnych nieporozumień i konfliktów granicznych przy obsadzeniu granic Państwa przez Wojska Ochrony Pogranicza, podaję szczegółowy przebieg granic państwowych współczesnej Polski. **Obecnie granice państwowe formalnie mają charakter tymczasowy, do czasu ich uznania, należy w pracach granicznych stosować wytyczne niżej podanego przebiegu granicy**”.

Charakteryzując pkt 4, granicę południową pisano: „Konferencja polsko-czechosłowacka odbyta w Moskwie w lipcu 1945 roku nie dała

pozytywnych rezultatów. Przedstawiciele Rządu Czeskiego stali na tym stanowisku, że obowiązuje granica z 1936 roku i nie uznali życzenia Polski do odstąpienia Zaolzia. Wobec tego obowiązuje obecnie granica z 1938 roku dawna niemiecko-czeska, na obszarze Górnego i Dolnego Śląska oraz polsko-czeska na obszarze dawnej Polski²⁴.

W ślad za niniejszym pismem szef Departamentu WOP skierował do Wydziałów WOP, śląskiego i krakowskiego Okręgu Wojskowego, ochraniających granicę południową, *INSTRUKCJĘ SPECJALNĄ* z gryfem „*Ścisłe Tajne*”, wraz z poleceniem jej zwrotu do departamentu w terminie do kwietnia 1946 r.⁵ Instrukcja określała zadania dla jednostek zaangażowanych w ochronie granicy z Czechosłowacją, w warunkach istniejącej atmosfery polityczno-wojskowej na południowym pograniczu.

Ze względu na sposób prezentowania w instrukcji sytuacji politycznej na pograniczu oraz zadań dla stacjonujących nad granicą południową jednostek WOP, zasługuje ona na publikację istotnych jej fragmentów w oryginalnym brzemieniu. We wstępnej części instrukcji pisano: „Stwierdzono, że popierane przez rząd czeski organizacje propagujące i przygotowujące oderwanie od Polski ziemi kłodzkiej i raciborskiej oraz głubczyckiej, wzmożyły ostatnio działalność. Brak jeszcze wprawdzie wystarczających wzmożoną akcją propagandową ruchy i wzmacnianie wojsk czeskich w pasie granicznym oraz wykonywanie przez nie pewnych prac wojskowych niepokojowej natury, wskazują na to, że Czesi przygotowują jakąś akcję zbrojną. Mogą to być przygotowania mające na celu jakąś prowokację, ale nie jest wykluczonym, że są one poważnymi przygotowaniem Czechów do zajęcia polskich terenów pogranicznych. Znane są dobrze pretensje Czechów do ziemi kłodzkiej i raciborskiej, mimo iż ludność czeska na tych terenach stanowi zaledwie nikły procent ogółu mieszkańców. Być może Czesi inspirowani z zewnątrz, chcąc właśnie obecnie wykorzystać sytuację przez zbrojne zajęcie tych ziem zamierzają postawić konferencję pokojową przed faktem dokonanym. Propaganda pewnych kół reakcyjnych

⁴ Pismo Departamentu WOP nr O 41 z dn. 8.01 1946 r. do Szefa Wydziału WOP przy D.O.W II. Archiwum WOP, zespół 4 Bałtyckiego Oddziału WOP, t. 165/7/58.

⁵ Archiwum WOP, zespół Departament WOP, sygn. 217/4.

czechosłowackich, współpracujących z reakcją w Polsce i innych państwach, gorączkowo chwyta i rozdmuchuje każdy drobny incydent graniczny, jak gdyby starała się w ten sposób przygotować usprawiedliwienie dla ewentualnych napastniczych działań ze strony Czechów. W związku z tym ewentualnym zamiarem Czechów, Oddziałom Wojsk Ochrony Pogranicza pełniącym służbę nad granicą czeską, przypadają szczególnie odpowiedzialne zadania. Ta ewentualna napaść nie może zaskoczyć Oddziałów WOP i musi być przez nie odpowiednio przyjęta. W tym celu zarządzam:

I.

- a) Zaznajomić w sposób nie zwracający uwagi osób nie powołanych, wszystkich oficerów WOP z istniejącą sytuacją, z równoczesnym podkreśleniem, aby przez wzorowe pełnienie służby nie dawali podstaw do oskarżeń przez wroga propagandę.
- b) Ograniczyć kontakt z władzami czeskimi i strażą graniczną do minimum, a w wypadkach koniecznych zachować się oficjalnie, lecz przepisowo i poprawnie.
- c) Absolutnie nie dopuszczać do jakichkolwiek spotkań czy rozmów własnych żołnierzy z żołnierzami czeskimi.
- d) O wszystkich zamierzonych i koniecznych spotkaniach z Czechami, meldować natychmiast z podaniem szczegółów sprawy.
- e) Na prowokacje z zagranicy nie reagować, lecz w każdym przypadku przeprowadzać skrupulatne dochodzenia i meldować.

II.

- a) Wzmocnić czujność i gotowość bojową pododdziałów.
- b) Rozbudować sieć obserwacyjną i prowadzić stałą oraz dokładną obserwację przedpola.
- c) **Stworzyć i rozbudować wiosną sieć agencyjną w strefie nadgranicznej Czechosłowacji** i zdobywać wiadomości od ludności oraz osób przekraczających granicę.
- d) Utrzymać stałą łączność z D-wami przełożonymi.
- e) Meldować niezwłocznie o każdym ruchu oddziałów wojskowych w pasie granicznym czeskim.
- f) Meldować o wszystkich wydarzeniach w pasie granicznym, które mogą mieć związek z ewentualną napaścią zbrojną Czechów.

Należy przypuszczać, że Czesi będą się starali przygotować na naszym terenie oddziały (bandy) dywersyjne, które wejdą do walki z chwilą rozpoczęcia działań zaczepnych ze strony Czechów. Nie jest wykluczonym, że dywersja ta zacznie działać wcześniej.

W związku z tym należy:

- g) Pilnie obserwować wszelką działalność i ruchy polityczno-społeczne wśród ludności własnego pogranicza, a zwłaszcza zaś dokładnie obserwować mniejszości narodowe.
- h) Ujawnione prace przygotowawcze dywersji natychmiast meldować.

III.

Należy być przygotowanym na akty daleko posuniętej prowokacji ze strony czeskiej i dlatego trzeba być bardzo ostrożnym, aby akty te nie odniosły pożądanego rezultatu. Wzmoczona czujność i trzeźwa oraz spokojna ocena musi każdemu oficerowi a nawet żołnierzowi pozwolić prawidłowo ocenić, gdzie kończy się prowokacja, a gdzie zaczyna się rzeczywiste, rozmyślane, zbrojne wtargnięcie na teren Polski. I tak:

- a) Możliwym jest, że oddziały lub uzbrojone bandy czeskie podchodzą do samej linii granicznej, celem sprowokowania otwarcia ognia z naszej strony. W takim wypadku otwieranie ognia nie wolno. Należy tylko stać w pełnej gotowości i ze spokojem śledzić ruchy danego prowokującego oddziału.
- b) Oddziały zbrojne i bandy czeskie mogą z poza linii granicznej ostrzeliwać nasze posterunki lub patrole. W tym wypadku nie ulec prowokacji i nie otwierać w odpowiedzi ognia, a meldować niezwłocznie dane zajście dowódcy przelożonym.
- c) Żołnierze WOP muszą unikać wszystkich możliwych, a nie przewidzianych w tej instrukcji prowokacyjnych incydentów, które mogłyby Czechom posłużyć za podstawę zbrojnej interwencji...”

W zaprezentowanej atmosferze, wynikającej z treści omawianej instrukcji, dnia 14 lutego 1946 roku przybyła do Pragi delegacja polska na rokowania dotyczące wzajemnych stosunków polsko-czechosłowackich. Między innymi delegacja polska zasugerowała rozwiązanie problemu Śląska Cieszyńskiego, przy zastosowaniu kryterium etnicznego, z wymianą terytoriów. Strona czechosłowacka optowała niezmiennie za granicą przedmonachijską. Wobec uporu obu stron – rozmowy zostały przerwane. Powstała sytuacja spowodowała, iż po obu stronach

rozgorzała dalsza polemika propagandowa. Czechosłowacy ze względów taktycznych wyciszali sprawę Zaolzia, eksponując problem Górnego Śląska i Kłodzka.

W marcu 1946 roku rząd czechosłowacki skierował swoje memorandum do obradującej w Paryżu Rady Ministrów Spraw Zagranicznych Wielkich Mocarstw, w którym postulowano rozważenie potrzeby zmian granicznych na korzyść Czechosłowacji w rejonie Raciborza, Głubczyc i Kłodzka. Akt ten miał ułatwić stronie czechosłowackiej pozycję przetargową z Polską, a także miał posłużyć jako sygnał do rozważenia problemu przez przyszłą konferencję pokojową.

Ponaglenia Stalina

Wraz z pierwszymi oznakami zbliżającej się „zimnej wojny”, Stalin uaktywnił swoje działania na rzecz konsolidacji satelickich państw we wschodniej i południowo-wschodniej Europie. Brakujące ogniwo między innymi miał dopełnić układ polsko-czechosłowacki, którego finał z uwagi na spór graniczny, był przez cały czas odkładany. 27 czerwca 1946 roku Stalin w depeszy do prezydenta Benesza i premiera Gottwalda domagał się, aby Czechosłowacja uzgodniła z Polską umowę sojuszniczą, jeszcze przed wyjaśnieniem spornych kwestii granicznych. Ponowił on swoje ponaglenie w lipcu. Wskutek tych nacisków w sierpniu pojawiły się oznaki przystępowania do przygotowywania projektu układu, jednak z pominięciem spraw granicznych. Mimo istniejących oporów strony przystąpiły do rozmów związanych z przygotowywaną polsko-czechosłowacką umową sojuszniczą. W końcu października projekt umowy gospodarczej był gotowy.

W międzyczasie nastąpiło chwilowe zahamowanie rokowań, powodem stał się problem uzgodnień stanowisk stron w sprawie ludności polskiej w Czechosłowacji. Pomimo braku uzgodnień wielu problemów w grudniu 1946 roku tekst układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy, w ogólnym zarysie został zatwierdzony przez oba rządy. Po styczniowych wyborach 1947 roku władze polityczne Polski zaprzestały stanowczego akcentowania przynależności Zaolzia. Równocześnie Moskwa kolejny raz wystąpiła z reprimendą domagając się zawarcia traktatu sojuszniczego między Polską a Czechosłowacją. W rezultacie pły-

nących z Moskwy ponagleń 10 marca 1947 roku podpisany został w Warszawie układ o przyjaźni i pomocy między Polską i Czechosłowacją. W załączniku do układu, strony zapowiadały nieodzowność uregulowania w drodze odrębnych umów wszystkich spraw dotyczących wspólnego sąsiedztwa w ciągu dwóch lat. Postanowienie to – jak wiadomo – nie zostało sfinalizowane w zapowiedzianym terminie. Strona czechosłowacka wszelkie negocjacje zmierzające do konkretyzacji przebiegu linii granicznej odkładała, jakby do „lepszyc czasów” – być może podtrzymując rachuby na korzystniejsze rozwiązania przy udziale konferencji pokojowej. Polska natomiast nie wykazywała z tego powodu niepokoju, oczekując na naturalny bieg sprawy.

W tych okolicznościach, dopiero w latach 1955 do 1958 przeprowadzono delimitację granicy polsko-czechosłowackiej, na całej jej długości⁶. W rezultacie uzgodnień związanych z prowadzoną delimitacją granicy dokonano 85 drobnych korekt w terenie. W wyniku dokonanych zmian pod suwerenność Czechosłowacji przeszło około 1205 ha obszaru, na korzyść Polski 387 ha. Ostatecznie ustalona długość całej granicy południowej Polski wynosiła 1310 kilometrów⁷.

Echo konfliktu granicznego z 1920 roku słyszane w styczniu 1993 r.

Podczas przeprowadzanego „rozvodu” Słowacji z Czechami, jako jeden z argumentów przy wzajemnych rozliczeniach Słowacy wytoczyli sprawę sprzed 70 lat. Zarzucali oni Czechom, że za oddanie im części Śląska Zaolziańskiego – w wyniku zmian przebiegu granicy w 1920 roku – Słowacja utraciła na rzecz Polski na Spiszu 30 wiosek. Gwoli ścisłości chodziło tu o 27 wsi o łącznym obszarze 583 km², które włączone zostały do obszaru terytorialnego Polski w wyniku niekorzystnych dla Polski decyzji wielkich mocarstw w 1920 roku w Spaa. Przyznane tereny stanowiły część ziem zagarniętych przez wojska Marii Teresy w 1769 roku, których ludność przez półtora wieku madziaryzowana oraz słowaczona w znacznym stopniu zachowała swój język⁸. Jak należy wnioskować z przytoczonej koniunkturalnej polemiki, za straty wy-

⁶ Rozgraniczenie, umowne ustalenie przebiegu granicy w terenie.

⁷ J. Ławski, *Ochrona granic Polski Ludowej*, Warszawa 1974, s. 30.

⁸ *Opis granicy południowej. Karpaty*, „Czaty” nr 2 z 1930 r., s. 2.

nikle z przeprowadzonej w 1920 roku transakcji Bratysława od Pragi nie otrzymała żadnej rekompensaty – toteż uznano, że czuje się zwolniona od wyrównywania strat czeskich spowodowanych „kuponową prywatyzacją”.

Moment ten stanowił chwilowe niebezpieczeństwo otwarcia przyszłowiowej „puszki pandory”, tworząc obawę wywoływania pretekstu do odnowienia zablźnionych pretensji na tle sąsiedztwa Polski z Słowakami i Czechami.

Barbara Tarkowska

Stowarzyszenie Weteranów
Polskich Formacji Granicznych
w Warszawie

WSPOMNIENIA O KSIĄDZU MAJORZE JANIE LEONIE ZIÓŁKOWSKIM – KAPELANIE POLOWYM BRYGADY KOP „PODOLE”

W latach 1922-1937 formacje graniczne i Korpus Ochrony Pogranicza nie posiadały własnej służby duszpasterskiej. Działalność religijną dla wojsk ochrony pogranicza prowadzili rejonowi kapelani WP, a także księża z miejscowości, w których stacjonowały wojska przygraniczne. Kapelani wojskowi otrzymywali zezwolenie na wyjazd do placówek przy granicy, jeśli placówka lub kapelan z własnych środków płacili za przejazd, ponieważ dziekanaty nie miały funduszy na ten cel. Ofiarni kapelani pomagali jak mogli formacjom granicznym, przeznaczając na ten cel własny wolny czas i pieniądze, wiedząc że są potrzebni oficerom i żołnierzom.

Jednym z kapelanów rejonowych pełniących okresową służbę dla wojsk formacji granicznych był ksiądz Jan Ł. Ziółkowski, zawodowy kapelan WP od 1919 r. W latach 1922-1929 pomagał dorywczo, a w okresie 1950-1957 został oddelegowany do służby w Brygadzie KOP „Podole”.

Ks. kapelan Ziółkowski w latach 1919-1921 był kapelanem 5 pp Legionów. W okresie 1922-1924 pracował jako proboszcz 1 DP Legionów i szef rejonu duszpasterstwa wojskowego Wilno – Podbrodzie – Wilejka. Do czasu powołania KOP i SG na Wileńszczyźnie północno-wschodniej granicy strzegły wojska 1 DP Legionów. Tereny przygraniczne należały do rejonu duszpasterskiego Wilno i ks. kapelan Ziółkowski świadom swoich obowiązków przyjeżdżał okresowo do terenowych placówek granicznych z posługą religijną. Na tamtym obszarze wszystkie służby wojskowe organizacyjnie podlegały pod Dowództwo Okręgu Kor-

pusu WP nr III w Grodnie i tam mieścił się dziekanat duszpasterstwa wojskowego Wilno, Grodno i Lida.

Od lutego 1925 r. ks. kapelan Ziółkowski przeniesiony na Podole był proboszczem parafii wojskowej św. Stanisława Biskupa w Stanisławowie oraz szefem rejonu duszpasterstwa wojskowego Stanisławów.– Kołomyja. Rejon sąsadował z terenami dziekanatu Czortków, gdzie w 1925 r. sprowadzono wojska formacji KOP. Rejon podlegał pod Dowództwo OK nr VI we Lwowie.

Ks. kapelan Ziółkowski był bratem mojego ojca. Zbierając materiały do jego biografii od dawnych mieszkańców Czortkowa otrzymałam informacje o służbie religijnej ks. kapelana w Czortkowie. Dotarły do mnie fragmenty pamiętnika, w którym autor L. Sokalski rodem z Czortkowa opierając się na protokołach Rady Miejskiej wspomina historię garnizonu wojskowego Czortków od 1867 r. Z protokołów wynika, że Rada Miejska w 1925 r. sprowadziła do Czortkowa wojska formacji KOP, spełniając życzenia i postulaty mieszkańców miasta i okolicznych obywateli.

Miasto Czortków położone na południowo-wschodnich kresach Polski od początku swego istnienia zarządzane było przez Radę Miejską, która dbała o spokój i dobro obywateli. Żyli tu od wieków w zgodzie Polacy, Żydzi, Ormianie, Ukraińcy, Grecy, Rumuni. W czasach zaboru austriackiego Rada Miejska uzyskiwała kredyty bezprocentowe z funduszu koszarowego c. k. Austrii, zbudowano koszary dolne, górne i pomieszczenia dla wojska. Licząc na ożywienie gospodarczo-finansowe miasta sprowadzono do Czortkowa pułk ułanów hrabiego Frani i 95 pułk piechoty austriackiej. Obowiązywał język polski, władze miasta były polskie, ułani i piechota dostosowali się do życia obywateli Czortkowa i panowała tu zgoda oraz przyjazna atmosfera, o czym świadczą zapisy w protokołach z posiedzeń Rady Miejskiej od 1867 r. Około 1910 r. pułk ułanów został przeniesiony w inny rejon, na ich miejsce przybyli dragoni w niebieskich bluzach i czerwonych spodniach i odtąd zaczęły się konflikty wojska i obywateli, ponieważ oficerowie dragonów wywoływali burdy i awantury, zachowywali się niewłaściwie, a komenda austriacka żadnej pomocy miastu i obywatelom nie udzielała. W ciągłych konfliktach i niemiłej atmosferze miasto dotrwało do wybuchu pierwszej wojny światowej. W sierpniu 1914 r. doszło do bitwy na przedpolach miasta,

w efekcie której wojska austriackie wycofały się całkowicie z koszar i do Czortkowa wkroczyli rosyjscy kozacy, co stało się dla ludności w mieście i okolicy wielkim utrapieniem. Do połowy 1919 r. przez Czortków przewalały się różne wojska, miasto i obywatele mocno podupadli, a ich bezpieczeństwo było ciągle zagrożone.

Rada miejska sprowadziła jesienią 1919 r. do miasta 9 pułk ułanów małopolskich i wynajęto im koszary bezpłatnie na 5 lat. Po upływie tego terminu ułani przenieśli się do Trembowli, ponieważ obywatele Czortkowa przekonali Radę Miejską, iż powinna sprowadzić do miasta nową formację wojsk pod nazwą Korpus Ochrony Pogranicza. Przedstawiciele Rady i delegat Starostwa pojechali do Warszawy z ofertą, a od wiosny 1925 r. do Czortkowa już przybywały wojska formacji KOP.

W koszarach dolnych i górnych oraz w innych pomieszczeniach zakwaterowano szwadron kawalerii KOP, dyon artylerii KOP i 25 baon piechoty KOP z saperami. Dla dowództwa KOP miasto przeznaczyło całe piętro dużego gmachu sądu powiatowego w śródmieściu, a placówkę wywiadowczą KOP ulokowano w osobnym piętrowym budynku. Inne budynki i pomieszczenia przekazano na szkołę KOP i punkt sanitarny. Naczelne dowództwo KOP formacjom zgrupowanym w Czortkowie nadało oficjalną nazwę Brygada KOP „Podole”.

Od tej pory w protokołach Rady Miejskiej zapisywano wiele pochwał dla wojska KOP „Podole”, które żyło z mieszkańcami miasta w komitywie, przyjaźni braterskiej i wspierało się nawzajem.

Dla działalności religijnej wojska KOP „Podole” Rada Miejska i o. Dominikani przekazali kościół św. Stanisława Męczennika położony w centrum Czortkowa. Ciekawa architektura oraz wnętrze kościoła przyjazne dla ludzi od wielu lat gromadziły wiernych z miasta i okolic, przychodzili tu katolicy i ludzie innych wyznań na wspólną modlitwę. W głównym ołtarzu umieszczono obraz Matki Boskiej Czortkowskiej, patronki tych ziem, podarowany o. Dominikanom przez króla Jana Kazimierza. Kolorowy piękny obraz emanował ciepłem i spokojem, otoczony wieloma votami dodawał wiary i otuchy. Wojska Brygad KOP „Podole” pokochały obraz Matki Boskiej i świątynię, był to centralny punkt religijny Czortkowa i kościół garnizonowy KOP.

Dowództwo Brygady KOP „Podole” czyniło starania w Ministerstwie, aby przydzielono im kapelana polowego, gdyż rejon działania

KOP był bardzo rozległy i wiele placówek terenowych pozbawionych było posługi religijnej. W tamtych latach na południowo-wschodnich kresach Polski pracowało niewielu księży katolickich, a przybywało tu ludności i oddziałów wojskowych. Przez kilka lat posługi religijne dla Brygady KOP „Podole” w granicach miasta sprawowali o. Dominikani ks. mjr Ziółkowski wojskowy kapelan z sąsiedniego rejonu Stanisławów oraz kapelani z Tarnopola i Lwowa, bywający z wizytą w Czortkowie.

Od początku października 1930 r. naczelnym dowódcą KOP został generał J. Kruszewski, dawny dowódca 1 pp Legionów, 1 DP Legionów. Otwarty na ludzkie sprawy, rozumiał potrzeby religijne wojska i od początku swej działalności skierował do służby w Brygadzie KOP „Podole” ks. kapelana Ziółkowskiego, którego znał z Wileńszczyzny i Stanisławowa. Generał Kruszewski wysoko oceniał pracę kapelana i jego zdolności organizacyjno-wychowawcze, co miało duże znaczenie, bo w Brygadzie KOP „Podole” powstały szkoły KOP, w których młodzi żołnierze szeregowi przyuczali się do trudnej służby granicznej.

Przechodząc do służby w Korpusie Ochrony Pogranicza ks. kapelan Ziółkowski organizacyjnie podlegał pod Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – jak cały KOP, a merytorycznie pod Ministerstwo Spraw Wojskowych – jak cały Ordynariat Polowy Wojska Polskiego.

Pensję otrzymywał z funduszu KOP i był na etacie 25 baonu piechoty KOP, zmienił mundur i czapkę z rogatywki na okrągłą. Działał w sprawach wojskowych według rozkazów Dowództwa Brygady KOP „Podole”, a w sprawach duszpasterskich jego zwierzchnikiem był Biskup Polowy Wojska Polskiego. Regulaminy służby duszpasterskiej obowiązywały w formacji KOP tak samo jak we wszystkich formacjach WP.

Służba kapelana polowego Brygad KOP „Podole” obejmowała powiaty Czortków, Husiatyn, Zaleszczyki i Buczacz położone bezpośrednio przy granicy z Ukrainą ZSRR i z Rumunią. Dochodziły tu jeszcze powiaty Skala, Kopyczyńce i Borszczów objęte zasięgiem działania Brygad KOP „Podole”. Ten ogromny teren podlegał najpierw pod rejon duszpasterski nr 4 w Tarnopolu i tam był dziekanat przy kościele garnizonowym św. Kazimierza, a wszystkie służby duszpasterskie organizacyjnie podlegały pod Dowództwo Okręgu Korpusu Wojska Polskiego nr VI we Lwowie.

Dla nowego kapelana Brygady KOP „Podole” przynależność organizacyjno-merytoryczna była dość skomplikowana. Korpus Ochrony Pogranicza w dalszym ciągu nie miał własnej służby religijnej i ks. kapelan musiał umiejętnie pogodzić wymagania, przepisy, regulaminy i rozkazy Dowódcy KOP i Biskupa Polowego WP, do tego dochodziły życzenia i postulaty służb przygranicznych oraz potrzeby oficerów i żołnierzy kawalerii KOP, artylerii KOP, piechoty KOP, wojskowych rodzin i mieszkańców Czortkowa, a także o. Dominikanów właścicieli kościoła garnizonowego i przywódców religijnych różnych grup wyznaniowych. Ks. kapelan Ziółkowski jakoś sobie z tym poradził i był kapelanem Brygady KOP „Podole” przez siedem lat.

Obowiązki religijne sprawował w kościele garnizonowym, w kaplicy Sióstr Szarytek, w kaplicach terenowych na przygranicznych placówkach rozmieszczonych na całym obszarze, a także przy ołtarzach polowych budowanych na uroczystości kościelne i państwowe.

Pracy miał bardzo dużo, zawsze w ruchu i często wyjeżdżał, żeby odwiedzić placówki terenowe, był tam bardzo potrzebny. Opracował plan wyjazdów i posług religijnych, uzgodnił plan z Dowództwem KOP i zawsze wiedziano gdzie ks. kapelan przebywa i jakie sprawuje obowiązki. Odprawiał nabożeństwa, organizował spowiedź i komunię, prowadził wykłady w szkołach KOP, dyskusje i pogadanki, z chórem i orkiestrą KOP ćwiczył muzykę, odwiedzał chorych, wizytował wojskowe rodziny, brał udział w pracach społecznych i zawodach sportowych, dzieciom w sierocińcu wyświetlał filmy, doglądał żołnierzy w koszarach itp. Czynny, ruchliwy, wszędzie go było pełno.

Pracując w Czortkowie ks. kapelan mieszkał w klasztorze u Sióstr Szarytek, które prowadziły sierociniec dla dzieci i młodzieży. Pomagał siostrze w sprawach wychowawczych, dzieci go lubiły i słuchały, uczył ich muzyki, historii polskiej i religii. W wolnym czasie ks. kapelan zabierał dzieci z sierocińca i z miasta na ciastka oraz lody i często widywano go w otoczeniu gromady dzieci czy młodzieży.

Ks. kapelan Ziółkowski na tym terenie był jedynym duszpasterzem wojskowym i zdawał sobie sprawę z tego, że jest postacią obserwowaną każdego dnia i w każdym miejscu. On także obserwował otoczenie, nauczył się ukraińskiego języka, znał łacinę, język rosyjski, niemiecki oraz grecki, tu miał możliwość rozmów z różnym ludźmi i przyjazne kontakty

pomagały w pracy duszpasterskiej. Oficerowie, podoficerowie i żołnierze Brygady KOP „Podole”, tak samo jak i w innych brygadach KOP wzdłuż wschodniej granicy, pełnili służbę przygraniczną w skrajnych warunkach organizacyjnych, terenowych i klimatycznych. Żyli w ciągłym zagrożeniu zdrowia i życia, będąc w kontakcie z ostrą bronią palną. Chodząc na patrole po lasach, bagnach, jarach, wśród rzek i jezior, musieli bardzo uważać na groźby i niebezpieczeństwa czyhające od wschodu. Tutaj nigdy nie było spokoju, dlatego służba w formacji KOP była trudna i odpowiedzialna, wymagała czujności i odwagi na każdym kroku.

Świadomość żołnierzy musiała być odpowiednio kształtowana przez dobrych i mądrych nauczycieli i wychowawców, aby nie tracili głowy i nie pozwolili ogłupić się obietnicami komunistycznego raju za wschodnią granicą. Religijne wsparcie było bardzo ważne i kapelan polowy Korpusu Ochrony Pogranicza musiał stale czuwać nad stanem duchowym i moralnym wojska KOP.

Ks. kapelan Ziółkowski wiele miesięcy przebywał na froncie wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920. Doświadczył tam ogrom przeżyć i tam kształtowała się jego postawa księdza żołnierza. Trudy i znoje wojskowego życia poznał od najgorszej strony. Przeżycia wojenne nauczyły go dobrego podejścia do spraw żołnierskich i miał duży autorytet jako kapelan Legionista. Rozumiał uczucia lęku i niepokój żołnierzy oddalonych od rodzinnego domu, bo sam to przeszedł jako młody kapelan na froncie. Mając doświadczenie starał się otaczać żołnierzy bratnią opieką, miłością ojcowską i wiarą kapłańską. Był dobrym człowiekiem, stwarzał wokół siebie atmosferę życzliwości i zaufania, co mu zjednywało ludzi i dawało dobre efekty wychowawcze w społeczności wojskowej. Mówiono, że jego spokój i mocna wiara, znajomość ludzkich słabości i charakterów, zdolność do szybkiego nawiązywania dobrych kontaktów z otoczeniem oraz inne przymioty wielokrotnie pomagały łagodzić konflikty i zatargi, które często powstawały w żołnierskiej gromadzie.

Po dwóch latach służby w Brygadzie KOP „Podole” ksiądz kapelan Ziółkowski otrzymał odznakę KOP i legitymację KOP nr 1637, co było dużym wyróżnieniem. Dowództwo formacji KOP doceniło jego aktywność, zaangażowanie i rzetelną pracę. Na uroczystości zakładał kapłańską sutannę oraz swoje ordery i odznakę KOP. Legitymację KOP nosił jako ważny dokument.

Ks. kapelan Ziółkowski – jak mówiono – był wesoły, lubiany jako człowiek wielkiego serca, przyjaciel, nauczyciel, doradca i rozjemca. Zachowywał się taktownie, kulturalnie, dbał o swoją opinię. Dobrze się czuł wśród żołnierzy i oficerów Brygady KOP „Podole”, szanowany przez wojskowych i cywili z Czortkowa i całego rejonu.

Ks. kapelan Ziółkowski był muzykalny, znał nuty, grał na skrzypcach i flecie, ładnie śpiewał. Zorganizował chór i orkiestrę wojskową w Brygadzie KOP „Podole”, która uświetniała różne uroczystości kościelne i państwowe, a także ludowe, bo KOP organizował wiele imprez dla mieszkańców miasta, zabawy, festyny, spotkania kulturalne i zawody sportowe, procesje kościelne i defilady, na których paradowali oficerowie i żołnierze KOP w mundurach galowych z przypiętymi odznaczeniami z czasów I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920.

Brygada KOP „Podole” brała żywy udział w pracach społecznych na terenie miasta i okolicy. Żołnierze pomagali w budownictwie, przy drogach i mostach, na kolei, w pracach rolnych, urządzano obozy i ogniska dla harcerzy z całej Polski, otwarci i czynni nie zamykali się w garnizonie i nie żyli w izolacji. Uznawali zasadę, że oficerowie i żołnierze KOP muszą być na wszystko przygotowani i zdecydowani, czuć i obserwować, działać dobrze na służbie i po służbie dla polepszania życia rodzin i całego narodu polskiego.

W pamięci Czortkowiec ks. kapelan Ziółkowski wpisał się życzliwie jako porządny kapelan wojskowy i aktywny działacz KOP, kaznodzieja gromadzący ludzi na modlitwie i głoszący ładne patriotyczne kazania, dobry organizator życia religijnego i społecznego, wyrozumiały spowiednik i ksiądz dużej wiary. Nie straszył karami, nauczał i tłumaczył, iż trzeba się modlić gorliwie do Boga i uczciwie pracować dla Polski, bronić niepodległości i ojczyrstych granic, polepszać życie narodu kierując się dobrem i miłością do bliźnich, nie zapominać o bohaterach, którzy oddali życie dla Ojczyzny. Mówiono, że do kościoła garnizonowego Brygady KOP „Podole” przychodziły tłumy ludzi o różnych wyznaniach, aby posłuchać kazania wojskowego kapelana, jego słowa dawały ludziom wiary i energii.

Czortkowiec wspominają, że ks. kapelan był życzliwy, mądry, dla wszystkich serdeczny, w wojsku zajmował wysokie stanowisko, ale był skromnym człowiekiem. Miał wielu przyjaciół i nikogo nie zawiódł.

Kiedy musiał, bywał rygorystyczny, pilnował regulaminów i przepisów, reguł kościelnych i dyscypliny wojskowej, bo bez tego nie byłoby życia w wojsku formacji KOP, czuwającego na straży granic.

Ks. kapelan Ziółkowski służył w Brygadzie KOP „Podole” do połowy maja 1937 r. Na pożegnanie od Brygady KOP „Podole” otrzymał skromny upominek, drewnianą szkatułę w kształcie dużej i grubej księgi liturgicznej z oryginalnym rysunkiem na drzwiczkach i pamiątkowym napisem na tabliczce umieszczonej wewnątrz szkatuły.

Na początku maja 1937 r. przed wyjazdem z Czortkowa ks. kapelan Ziółkowski zgodnie z rozkazem pojechał na placówkę terenową wojska KOP do Iwania Pustego w celu przeprowadzenia dodatkowej spowiedzi Wielkanocnej i odprawienia nabożeństwa.

Od połowy maja 1937 r. do wybuchu wojny z Niemcami hitlerowskimi ks. kapelan Ziółkowski był na służbie w Jarosławiu, skąd poszedł na wojnę jako proboszcz 24 DP w składzie Armii „Karpaty”.

W dniu 17 września 1939 r. rano, ks. kapelan Ziółkowski odprawił w Tarnopolu połowę Mszę św. dla zgromadzonego Wojska Polskiego, po czym zgodnie z rozkazem ruszył furmanką do Czortkowa. Po południu 17 września 1939 r. został zabrany do sowieckiej niewoli.

Jako jeńiec wojenny sowieckich obozów, razem z innymi kapelanami prowadził potajemną działalność religijną w niewoli. Wywieziony z obozu w Kozielsku, zginął w Katyniu w kwietniu 1940 r.

W czasie ekshumacji ofiar Katynia w 1943 r. komisja niemiecka rozpoznała szczątki ks. mjr J. Ł. Ziółkowskiego na podstawie legitymacji nr 1657 uprawniającej do noszenia Odznaki KOP znalezionej w mundurze oraz innych przedmiotów m.in. wizytówki i modlitewnika, na których był jego ręczny podpis. W dokumentacji niemieckiej ks. mjr J. Ł. Ziółkowski figuruje pod numerem AM 487 (ŁZK).

Dokumenty wojskowe ks. mjr J. Ł. Ziółkowskiego przepadły po drugiej wojnie światowej. W archiwach personalne teczki są puste, znaleziono tylko dwa wnioski na odznaczenia tj. wniosek z 1920 r. na Krzyż Walecznych i wniosek z 1938 r. na złoty Krzyż Zasługi.

Drogę życiową ks. kapelana opisałam w książce pt. *Katyńczyk AM 487. Wspomnienia o ks. kapelanie Ziółkowskim*. Był Księdzem Żołnierzem, zasłużył na upamiętnienie.

dr Bernard Wiśniewski

MSWiA w Warszawie

WYBRANE PROBLEMY ZABEZPIECZENIA MEDYCZNEGO
RESORTU SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI
W WARUNKACH ZEWNĘTRZNEGO ZAGROŻENIA
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA I WOJNY

Zabezpieczenie medyczne resortu spraw wewnętrznych i administracji stanowi całokształt czynności i działań: podejmowanych w celu zapobiegania powstawaniu strat sanitarnych, udzielania pomocy medycznej, utrzymania przy życiu jak największej liczby porażonych i rannych, a także współdziałal w likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia oraz zapobieganie występowania schorzeń (zwłaszcza zakaźnych) we wszystkich strukturach organizacyjnych resortu i w rejonach jego działania¹.

Przed przedstawieniem zasadniczych problemów zabezpieczenia medycznego resortu niezbędne wydaje się zaprezentowanie: podstawowych zadań obronnych realizowanych przez resort, jednostki organizacyjne służby zdrowia, dla których organem założycielskim jest minister spraw wewnętrznych i administracji, zakresu zadań realizowanych przez wyżej wymienione jednostki oraz celu i istoty ich funkcjonowania w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, zakresu wsparcia tych jednostek przez instytucje spoza resortu spraw wewnętrznych i administracji, a także podstaw prawnych organizacji zabezpieczenia medycznego wykonawstwa zadań obronnych.

W warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa resort realizował będzie zadania związane głównie z zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego oraz bezpieczeństwa powszechnego, odnoszące się głównie do:

- zwalczania terroryzmu i dywersji,

---

¹ Por. *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1978, s. 507.

- wzmocnienia ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego,
- wzmocnienia ochrony określonych organów władzy i administracji.

Natomiast w warunkach wojny katalog realizowanych zadań ulega znacznemu rozszerzeniu, sprowadzającemu się do wykonawstwa, oprócz wymienionych poprzednio, następujących zasadniczych zadań związanych z:

- wsparciem przez państwo gospodarza,
- wzmocnieniem działań związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej,
- wsparciem i zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych,
- udziałem w obronie przeciwdywersyjnej i przeciwdesantowej terytorium państwa.

Realizacja wyżej wymienionych zadań związana będzie z powstawaniem strat wśród funkcjonariuszy i pracowników resortu w wielkościach, które dyktują potrzebę świadczeń² ze strony organów właściwych w sprawach wykorzystania publicznej i niepublicznej służby zdrowia³. Strat, których wielkość może przekraczać możliwości jednostek służby zdrowia, a które stanowią: Centralny Szpital Kliniczny MSWiA, Zakłady Opieki Zdrowotnej MSWiA, Zakłady Opieki Zdrowotnej MSWiA będące szpitalami specjalistycznymi bądź sanatoriami, Polikliniki MSWiA, Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa MSWiA⁴. Należy podkreślić, iż zakładając, że w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny potrzeby zabezpieczenia medycznego resortu spraw wewnętrznych i administracji znacznie wzrastają, w ramach obowiązujących przepisów prawa jednostki, o których mowa, podlegają militaryzacji oraz są uzupełniane o formowane od nowa w czasie militaryzacji siły wsparcia oraz zabezpieczenia medycznego i rozpoznania sanitarno-epidemiologicznego.

---

² Ideę sposobu określenia potrzeb przedstawiono na schemacie 1.

³ Świadczeń realizowanych w ramach świadczeń na potrzeby obronne państwa.

⁴ Zadania związane z zabezpieczeniem medycznym w zakresie posiadanych właściwości realizuje również Inspekcja Sanitarna MSWiA, dla której minister spraw wewnętrznych i administracji nie jest organem założycielskim.

Najprawdopodobniej pomimo przewidywanych przedsięwzięć militaryzacyjnych potrzeby te będą większe, aniżeli możliwości wymienionych jednostek organizacyjnych służby zdrowia.

Taki stan rzeczy odnosi się głównie do sił realizujących zadania powierzone w dziale administracji rządowej – sprawy wewnętrzne, a więc przede wszystkim: Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu.

Podstawowym celem zabezpieczenia medycznego resortu realizującego zadania w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny jest:

- w ujęciu wąskim – ochrona życia oraz zdrowia funkcjonariuszy, a także pracowników resortu spraw wewnętrznych i administracji poszkodowanych w wyniku wykonywania zadań służbowych w sytuacji zaistnienia wyżej wymienionych warunków funkcjonowania państwa,
- w ujęciu szerokim – utrzymanie dobrego stanu zdrowia funkcjonariuszy i pracowników resortu, objęcie opieką rannych oraz chorych i ich leczenie, a także zapobieganie powstawaniu i rozpowszechnianiu chorób.

Tak założony cel możliwy jest do osiągnięcia poprzez realizację przedsięwzięć, sprowadzających się w szczególności do zadań: ewakuacyjnych, leczniczych, sanitarno-przeciwepidemicznych oraz zaopatrywania w produkty lecznicze i wyroby medyczne, a także umiejętne kierowanie zabezpieczeniem medycznym.

Nie można wykluczyć, że w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny poziom realizowanych zadań resortowej służby zdrowia ulegnie gwałtownemu zwiększeniu⁵, co spowodowane będzie wzrostem liczby:

- zagrożeń mieszczących się w sferze właściwości struktur organizacyjnych nadzorowanych lub podległych Ministrowi oraz skutków tych zagrożeń;

---

⁵ Istotę wielkości szacunkowych potrzeb resortu na tle stanów (warunków) funkcjonowania państwa, w których wystąpią przesłanki do wsparcia w zakresie wsparcia medycznego resortu przedstawiono na schemacie 2.

- funkcjonariuszy resortu w tych obszarach terytorium państwa, w których zaistnieje potrzeba większej aktywności resortu skierowanej na zapewnienie społeczeństwu bezpieczeństwa publicznego oraz bezpieczeństwa powszechnego, a także wsparcia w ramach określonych prawem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Wydaje się, że w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny zapotrzebowanie na świadczenia publicznej i niepublicznej służby zdrowia w stosunku do resortu będą odpowiednio: mniejsze, równe lub większe aniżeli posiadane możliwości.

W związku z powyższym jednostki służby zdrowia, dla których organem założycielskim jest minister spraw wewnętrznych i administracji powinny realizować zadania w trzech wariantach⁶. I tak, w wariantcie:

- ◆ pierwszym – zadania na rzecz sił resortu oraz sfery cywilnej;
- ◆ drugim – na korzyść jednostek organizacyjnych nadzorowanych lub podległych ministrowi spraw wewnętrznych i administracji;
- ◆ trzecim – swoje zadania, wspierane przez zakłady opieki zdrowotnej i jednostki publicznej służby krwi podległe wojewodom oraz organom samorządu terytorialnego w ramach świadczeń w zakresie określonym przepisami o powszechnym obowiązku obrony RP.

Za najgroźniejsze z punktu widzenia zabezpieczenia medycznego realizacji zadań obronnych resortu mogą okazać się masowe straty sanitarne wśród funkcjonariuszy oraz pracowników resortu, a także wystąpienie liczby oczekujących pomocy medycznej w zakresie znacznie przekraczającym możliwości związane z trzecim wariantem. Taka sytuacja zmusić może do działań mających na celu szybką ocenę stanu zagrożenia życia poszkodowanych oraz wybrania spośród nich tych, którzy wymagają najpilniejszej pomocy w celu ratowania ich zagrożonego życia, a w następnej kolejności zdrowia, udzielenia im jej w niezbędnym zakresie i możliwie szybkiego przekazania ich do właściwego miejsca udzie-

---

⁶ Szerzej: *Koncepcja zabezpieczenia medycznego resortu spraw wewnętrznych i administracji, w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny*, Departament Zdrowia MSWiA, Warszawa 2004.

lania definitywnej pomocy medycznej (odpowiedniej do natury doznanych obrażeń lub choroby)⁷.

Przeprowadzone analizy wskazują na potrzebę wsparcia jednostek służby zdrowia, dla których organem założycielskim jest Minister w zakresie zabezpieczenia potrzeb ewakuacyjnych, leczniczych oraz zaopatrywania w produkty lecznicze i wyroby medyczne, a także wsparcia w zakresie realizacji przedsięwzięć sanitarno-przeciwepidemicznych⁸.

Zasadniczymi podstawami prawnymi dla realizacji przedsięwzięć w resorcie, w omówionym pokrótce obszarze, są:

- ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej,
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 maja 2004 roku w sprawie warunków i sposobu przygotowania oraz wykorzystywania publicznej i niepublicznej służby zdrowia na potrzeby obronne państwa oraz właściwości organów w tych sprawach,
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 maja 2002 roku w sprawie militaryzacji jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na rzecz obronności państwa,
- zarządzenia i decyzje ministra spraw wewnętrznych i administracji w zakresie regulującym proces przygotowań obronnych resortu.

Potrzeby resortu, dotyczące zabezpieczenia medycznego zadań realizowanych w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny w zakresie odnoszącym się do świadczeń, określać się powinno jako różnicę pomiędzy prognozowaną wielkością strat a możliwościami niesienia pomocy funkcjonariuszom oraz pracownikom resortu przez jednostki organizacyjne służby zdrowia, dla których organem założycielskim jest minister⁹.

Przeprowadzone analizy i kalkulacje wskazują na to, że główny ciężar niesienia pomocy medycznej spoczywający na strukturach terenowych dotyczył będzie tych sił resortu, które jako element administracji zespolonej województwa podlegają wojewodzie, a więc Policja oraz

---

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Możliwości, o których mowa, uwzględniać powinny potencjał tych jednostek rozpatrywany w dwóch wariantach tj.: przed i po militaryzacji.

Państwowa Straż Pożarna. Wyjątek stanowią województwa graniczne, w których terenowe jednostki służby zdrowia świadczyć miałyby swą pomoc na rzecz Straży Granicznej.

Zabezpieczenie medyczne resortu w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny (w tym w czasie militaryzacji) sprowadza się w szczególności do:

- określenia potrzeb środków materiałowych i sprzętu medycznego,
- opracowania zapotrzebowań do organów zaopatrywania w wyżej wymienionym zakresie,
- określenia możliwości wykorzystania obiektów terenowej infrastruktury medycznej,
- określenia bilansu potrzeb w zakresie pełnego zabezpieczenia medycznego militaryzacji resortu,
- organizowania pomocy medycznej i nadzoru sanitarno-epidemiologicznego.

Należy ponadto pamiętać, że w czasie militaryzacji:

- pomocy medycznej funkcjonariuszom i pracownikom militaryzowanych jednostek organizacyjnych resortu udziela się siłami jednostek podlegających militaryzacji, a w przypadku formowanych od nowa siłami jednostek formujących,
- rannych i chorych wymagających hospitalizacji ewakuuje się do najbliższych placówek resortowej służby zdrowia,
- nie prowadzi się szczepień masowych (w przypadkach szczególnych zagrożeń epidemicznych szczepienia podejmowane są na podstawie dodatkowych zarządzeń określających rodzaj i sposób szczepienia),
- środki zaopatrzenia do udzielania pomocy medycznej stanom uzupełniającym jednostki resortu do etatu czasu „W” pozyskuje się z użytku bieżącego jednostki militaryzowanej.

Nie ulega wątpliwości, że wejście w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 maja 2004 roku w sprawie warunków i sposobu przygotowania oraz wykorzystywania publicznej i niepublicznej służby zdrowia na potrzeby obronne państwa oraz właściwości organów w tych sprawach dyktuje potrzebę nawiązania ścisłej współpracy resortów spraw wewnętrznych i administracji oraz zdrowia, szczególnie w zakresie dotyczącym:

- wykonania czynności sprawdzających przygotowanie do działania obiektów i wyspecjalizowanych służb, obejmujących w szczególności sprawdzenie i aktualizację dokumentacji obronnej (w tym dotyczącej militaryzacji),
- przygotowania sił i środków do zmilitaryzowania, obejmujących przede wszystkim sprawdzenie aktualności przydziałów dostaw zaopatrzenia w produkty lecznicze i wyroby medyczne (w tym przekazanie właściwym instytucjom ewentualnych zmian),
- nawiązania współpracy z wojewodami oraz organami samorządu terytorialnego w zakresie świadczeń realizowanych na rzecz resortu,
- sposobu planowania świadczeń ze strony cywilnej służby zdrowia na rzecz resortu.

Problemem wymagającym szczególnego potraktowania jest ewakuacja medyczna, realizowana zarówno przez jednostki organizacyjne służby zdrowia, dla których organem założycielskim jest Minister jak i specjalistyczne oraz niespecialistyczne siły i środki będące w dyspozycji innych struktur nadzorowanych lub podległych Ministrowi. „Ewakuacja medyczna jest częścią składową systemu leczenia etapowego (...), ściśle związaną z procesem udzielania pomocy medycznej rannym i chorym. Ewakuacja jest czynnością wymuszoną i obejmuje wynoszenie oraz transport rannych i chorych z rejonów powstawania strat sanitarnych (...) w celu terminowego udzielania pomocy medycznej i leczenia”¹⁰. Do ewakuacji medycznej wykorzystuje się środki transportu sanitarnego oraz adaptowane na potrzeby ewakuacji inne środki transportowe. „Ewakuację medyczną realizuje się uwzględniając tzw. kategorie pierwszeństwa:

- ◆ kategoria I – pilne, nagłe przypadki – ranni i chorey powinien być ewakuowany jak najszybciej i w czasie do 2 godzin otrzymać specjalistyczną pomoc medyczną w celu ratowania życia kończyny albo wzroku, a także w celu zapobieżenia powikłaniom poważnej choroby lub uniknięcia trwałego kalectwa,
- ◆ kategoria I a – pilne (przypadki chirurgiczne) – ranni, którzy muszą otrzymać pomoc chirurgiczną na dalszych etapach ewakuacji me-

---

¹⁰ *Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, DD/4, Sztab Generalny WP, Warszawa 2004, s. 44.

dycznej i w tym celu należy zabezpieczyć i ustabilizować ich funkcje życiowe na czas dalszej ewakuacji,

- ◆ kategoria II – pierwszeństwo dla pacjentów wymagających szybkiej medycznej opieki; cierpiący ranni; chory powinien być ewakuowany w czasie 4 godzin, po tym czasie ich stan zdrowia może ulec pogorszeniu do takiego stopnia, który kwalifikować ich będzie do kategorii I a, a w przypadku braku możliwości przeniesienia ich do tej grupy będą narażeni na długotrwałe cierpienia i zagrożeni trwałymi kalectwem,
- ◆ kategoria III – ranni i chorzy z ustabilizowanym stanem zdrowia; czas oczekiwania na ewakuację nie może przekraczać 24 godzin, a stan zdrowia w tym czasie przypuszczalnie nie powinien znacząco się zmienić,
- ◆ kategoria IV – ranni i chorzy, dla których ewakuacja na kolejny etap ewakuacji medycznej wiąże się raczej z poprawą jakości opieki medycznej, niż z potrzebą udzielenia pomocy medycznej¹¹.

Przedsięwzięcia ewakuacyjne wykonywane powinny być w oparciu o system działającego w okresie pokoju pogotowia oraz siły medyczne formacji nadzorowanych lub podległych Ministrowi.

Zadania lecznicze należałoby realizować w oparciu o posiadaną bazę szpitalną, w której zwiększenie łóżek nastąpi poprzez¹²:

- przystosowanie szpitali klinicznych i specjalistycznych do udzielania pomocy masowej i uproszczonej,
- wykorzystanie pomieszczeń pomocniczych bazy szpitalnej.

Istotą wykonywania zadań leczniczych realizowanych w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny jest to, że podstawowa struktura szpitali pozostaje bez zmian w odniesieniu do okresu pokojowego, a główny wysiłek pracy szpitali skupiony zostaje na pracy szpitalnych oddziałów ratunkowych lub izby przyjęć.

Zadania sanitarno-epidemiologiczne obejmują przede wszystkim kontrolę przestrzegania zasad higieny życia funkcjonariuszy i pracowników resortu, mającą na celu utrzymanie wysokiej zdolności do służby i pracy. W skład tych zadań wchodzi w szczególności:

---

¹¹ Ibidem, s. 44-45.

¹² Szerzej: *Koncepcja zabezpieczenia medycznego resort...*, op. cit.

- przeglądy lekarskie,
- kontrola przestrzegania higieny osobistej (w tym umundurowania),
- kontrola żywienia (w tym zakładów produkujących żywność dla resortu, sposobu transportu i przechowywania środków spożywczych, prowadzenie ekspertyzy sanitarnej źródeł wody),
- kontrola przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny w czasie pracy ze źródłami szkodliwie oddziaływującymi na organizm ludzki,
- nadzór nad grzebaniem zmarłych i poległych.

Zadania, o których mowa powyżej, realizowane będą przez inspektora sanitarnego MSWiA oraz podległe mu siły, które współdziałają w wykonywaniu zadań nałożonych na nie prawem z głównym inspektorem sanitarnym, Państwowym Zakładem Higieny oraz innymi właściwymi w tym zakresie instytucjami.

Zaopatrywanie w produkty lecznicze i wyroby medyczne „to ogół przedsięwzięć mających na celu pozyskiwanie, (...) redystrybucję (...) w celu zapewnienia efektywnego (optymalnego) poziomu świadczeń zdrowotnych”¹³. Zaopatrywanie w produkty lecznicze i wyroby medyczne resortu odbywa się w dwóch obszarach, które dotyczą odpowiednio:

- bieżącego zaopatrywania w leki, opatrunki, surowice i szczepionki oraz inne artykuły sanitarne placówek resortowej służby zdrowia,
- wyposażenia medycznego nowo formowanych placówek w resorcie sił służby zdrowia.

Zaopatrywanie szpitali i aptek odbywa się na zasadach obowiązujących w czasie pokoju. W systemie zaopatrywania resortowej służby zdrowia uwzględnia się rezerwy państwowe produktów leczniczych i wyrobów medycznych, których uruchamianie i zwalnianie regulują odrębne przepisy oraz dostawy wojenne realizowane zgodnie z programem mobilizacji gospodarki.

Kierowanie zabezpieczeniem medycznym resortu obejmuje całość działań realizowanej w ramach systemu kierowania resortem, zapewniającej wysoką zdolność do utrzymania zdrowia funkcjonariuszy oraz pracowników resortu.

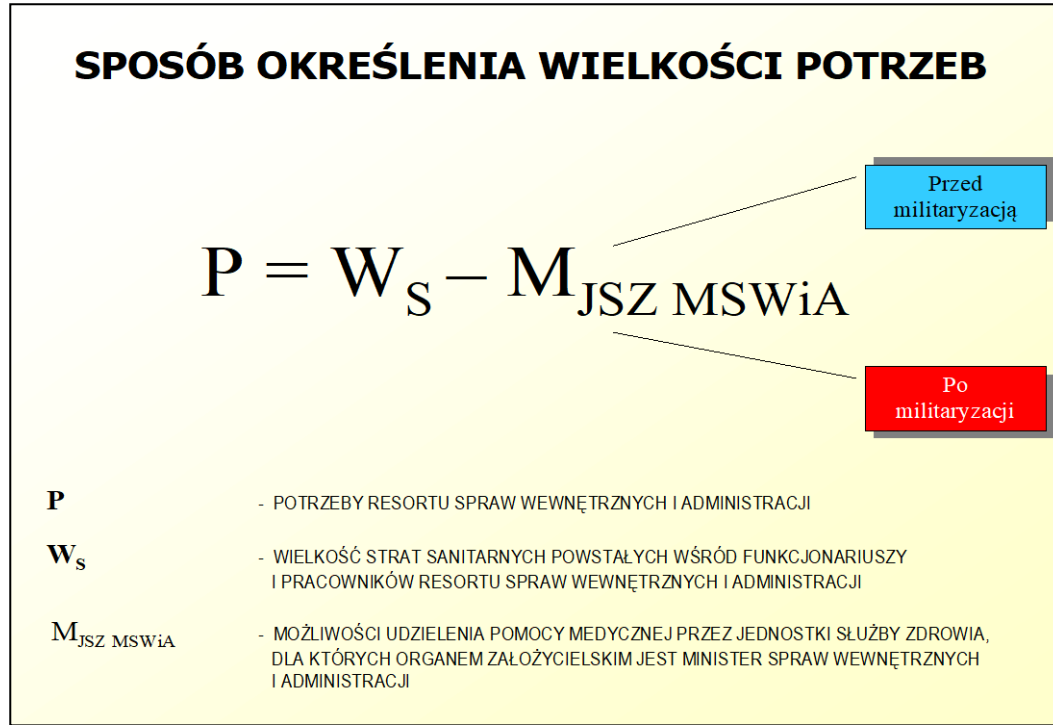
Na zakończenie należy stwierdzić, że poprzez właściwą organizację zabezpieczenia medycznego tworzone są warunki do sprawnego działa-

---

¹³ Por. *Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych ...*, op. cit, s. 45.

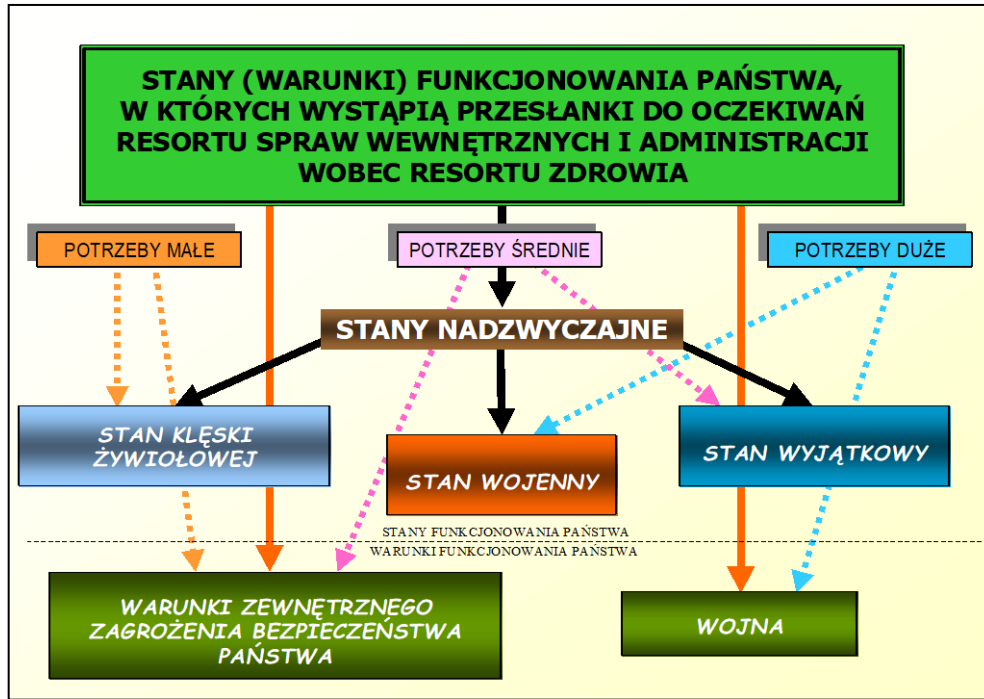
nia resortu w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz wojny. Zatem jakość realizowanych w tym zakresie przedsięwzięć decydować będzie na równi z przedsięwzięciami wykonywanymi w innych obszarach organizacyjnych o poziomie wykonawstwa zadań resortu.

Sposób określenia wielkości potrzeb w zakresie zabezpieczenia medycznego resortu

Źródło: oprac. własne.

Istota wielkości szacunkowych potrzeb resortu na tle stanów (warunków) funkcjonowania państwa, w których wystąpią przesłanki do oczekiwań resortu spraw wewnętrznych i administracji wobec resortu zdrowia

Źródło: oprac. własne.

por. Mariusz Kielec

CS SG w Kętrzynie

WARUNKI WJAZDU I POBYTU CUDZOZIEMCÓW NA TERYTORIUM RP¹. WYBRANE ZAGADNIENIA

Warunki wjazdu obywateli Unii Europejskiej oraz członków rodziny obywatela Unii Europejskiej

Z dniem uzyskania przez Rzeczypospolitą Polską członkostwa w UE tj. z dniem 1 maja 2004 r. zmieniły się zasady wjazdu i pobytu na terytorium Polski obywateli UE oraz członków ich rodzin. Z ww. dniem weszły w życie stosowne regulacje unijne oraz uwzględniająca te regulacje **ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zasadach i warunkach wjazdu i pobytu obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej oraz członków ich rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej**².

Ww. ustawa ma zastosowanie nie tylko do obywateli państw członkowskich UE oraz członków ich rodzin, ale również do obywateli państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz innych państw, które nie należą do Unii Europejskiej, ale na podstawie umów zawartych z Unią Europejską korzystają ze swobody przepływu osób (są to: Norwegia, Islandia, Lichtenstein oraz Szwajcaria³) i członków ich rodzin.

Jeżeli chodzi o regulacje dotyczące członków rodzin, praktyczne znaczenie mają one w sytuacji, gdy osoby te nie posiadają obywatelstwa UE lub ww. państw.

---

¹ Źródła informacji dotyczące aktualnych przepisów prawa o cudzoziemcach:

<http://www.msz.gov.pl>

<http://www.mswia.gov.pl>

<http://www.uric.gov.pl>

<http://www.sg.gov.pl>

² Dz.U. nr 141, poz. 1180 oraz z 2003 r. nr 128, poz. 1175.

³ Polska będzie stosować przepisy UE wobec obywateli Szwajcarii po renowacji traktatów sektorowych.

Ustawa o zasadach i warunkach wjazdu i pobytu obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej oraz członków ich rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej definiuje m.in. pojęcie „**członka rodziny**”, które oznacza:

- a) nie posiadającą obywatelstwa polskiego osobę pozostającą z obywatelem Unii w związku małżeńskim uznawanym przez przepisy obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej;
- b) nie posiadającego obywatelstwa polskiego zstępnego obywatela Unii mającego **mniej niż 21 lat lub prowadzącego z nim wspólne gospodarstwo domowe**;
- c) nie posiadających obywatelstwa polskiego krewnego i powinowatego obywatela Unii w linii prostej, pozostającego na utrzymaniu jego lub jego małżonka lub prowadzącego z nimi wspólne gospodarstwo domowe.

Zgodnie z ww. ustawą **obywatel Unii może wjechać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ważnego dokumentu podróży albo innego dokumentu potwierdzającego jego tożsamość i obywatelstwo.**

Natomiast **członek rodziny nie będący obywatelem Unii może wjechać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ważnego dokumentu podróży oraz wizy.**

Z dniem uzyskania członkostwa Polski w UE należy zezwalać na przekroczenie granicy państwowej obywatelom państw trzecich przedstawiającym dokumenty, z których wynika, że są członkami rodzin obywateli UE, EOG, Szwajcarii, legitymującym się równocześnie ważnymi dokumentami podróży oraz posiadającym ważną polską wizę, jeżeli jest wymagana (ob. ww. nie mają obowiązku uzasadniania celu podróży). Z zapisu art. 18 ust. 1 TWE⁴ wynika, iż w przypadku braku takiej wizy

---

⁴ Wyszukiwarki aktów prawa:

polskiego – <http://www.abc.com.pl/serwis/publik.htm>;

<http://isip.sejm.gov.pl/prawo/index.html>

Unii Europejskiej – <http://www1.ukie.gov.pl/dtc.nsf>

u wymienionej kategorii cudzoziemców, należy ją wydać w przejściu granicznym⁵ (bezpłatnie).

Wizy ww. obywatelom państw trzecich należy wydawać w celu przejazdu lub pobytu, jeżeli posiadają oni dokumenty pobytowe lub wizy uprawniające ich do ponownego wjazdu, wydane przez jedno z państw członkowskich UE.

Jednakże głównym warunkiem jest brak ich danych osobowych w narodowym systemie zastrzeżeniowym (w wykazie cudzoziemców niepożądanych na terytorium RP). Ten warunek jest zapisany między innymi w art. 5 ust. 3 Postanowienia Wykonawczego do Traktatu z Schengen. Przed wydaniem wizy (rozpatrzeniem wniosku wizowego) należy sprawdzić, czy w paszporcie cudzoziemca nie widnieje pieczęć urzędu konsularnego (wcześniejsza aplikacja o wizę).

Odmowa wjazdu obywateli UE na terytorium RP może nastąpić tylko ze względu na konieczność ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ze względu na zagrożenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa.

Zasadnicze znaczenie w zakresie interpretacji zapisów traktatowych mają orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, stanowiąc wykładnię prawa UE.

Warunki pobytu obywateli Unii Europejskiej oraz członków ich rodziny

Po przybyciu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatele UE, członkowie ich rodzin, obywatele państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz innych państw, które nie należą do UE, ale na podstawie umów zawartych z UE korzystają ze swobody przepływu osób, obowiązani są zameldować się na pobyt czasowy w Urzędzie Miasta

---

⁵ Art. 3 ust. 4 ustawy z dn. 27.07.2002 r. o zasadach i warunkach wjazdu i pobytu obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej oraz członków ich rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Problematykę swobody przemieszczania się reguluje Dyrektywa nr 2004/38/WE z dn. 29.04.2004 r. w sprawie prawa obywateli UE i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się.

(Gminy) pod adresem, w którym przebywają, w ciągu 48 godzin od chwili przybycia do określonej miejscowości.

W przypadku zamiaru pozostania w Polsce dłużej niż 3 miesiące konieczne jest uzyskanie **zezwolenia na pobyt lub zezwolenia na pobyt czasowy, chociaż ma ono jedynie znaczenie deklaratoryjne**.

Wymóg ten nie dotyczy osób wykonujących pracę, wolny zawód lub prowadzących działalność gospodarczą na terytorium RP, zachowujących miejsce stałego pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego UE, do którego powracają co najmniej raz w tygodniu.

W wyniku procedury udzielenia zezwolenia na pobyt lub zezwolenia na pobyt czasowy, osoba z obywatelstwem kraju członkowskiego UE uzyska kartę pobytu obywatela UE, zaś członek rodziny nie będący obywatelem Unii – dokument pobytu. Za wydanie tych dokumentów pobierana jest opłata 30 zł.

Decyzje w sprawach zezwoleń, a także karty pobytu obywatela UE i dokumentu pobytu (również w sprawach przedłużania i cofania) wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce zamierzonego pobytu obywatela Unii na terytorium RP. Organem odwoławczym jest Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców.

Obywatelowi UE wydaje się **kartę pobytu obywatela Unii Europejskiej serii OE⁶** – oznacza to dokument wydany przez właściwy organ Rzeczypospolitej Polskiej obywatelowi Unii, który posiada zezwolenie na pobyt lub na pobyt czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Członkowi rodziny nie będącemu obywatelem Unii, któremu udzielono zezwolenia na pobyt lub zezwolenia na pobyt czasowy albo przedłużono te zezwolenia, wydaje się dokument pobytu serii RE⁷ – oznacza to dokument wydany przez właściwy organ Rzeczypospolitej Polskiej członkowi rodziny obywatela Unii, nie będącemu obywatelem Unii, który posiada zezwolenie na pobyt lub na pobyt czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Zezwolenie na pobyt zostanie udzielone obywatelowi Unii Europejskiej, jeżeli:

---

⁶ Wzór karty określony jest w rozporządzeniu MSWiA (Dz.U nr 38, poz. 332 z 2003).

⁷ Ibidem.

- zamierza wykonywać lub wykonuje pracę, wolny zawód lub zamierza prowadzić albo prowadzi działalność gospodarczą na terytorium RP przez okres przekraczający 12 miesięcy lub
- posiada ubezpieczenie zdrowotne i środki wystarczające do pokrycia kosztów pobytu bez potrzeby korzystania z pomocy społecznej.

Zezwolenie na pobyt jest udzielane na 5 lat i przedłużane na kolejne 5-letnie okresy. Jeżeli obywatel Unii przebywa na terytorium RP w związku z wykonywaniem pracy i w dniu złożenia wniosku o pierwsze przedłużenie zezwolenia na pobyt pozostaje bez pracy z przyczyn przez siebie nie zawinionych, jednak nie dłużej niż 12 miesięcy, zezwolenie na pobyt przedłuża się na okres 12 miesięcy.

Zezwolenie na pobyt czasowy jest udzielane obywatelowi Unii, który posiada ubezpieczenie zdrowotne oraz środki wystarczające do pokrycia kosztów pobytu bez potrzeby korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, i na terytorium RP:

- podejmuje studia – zezwolenie wydawane jest na 1 rok i przedłużane na kolejne okresy roczne do dnia ukończenia studiów,
- zamierza wykonywać albo wykonuje pracę, wolny zawód lub zamierza prowadzić albo prowadzi działalność gospodarczą na terytorium RP przez okres 3 do 12 miesięcy – na okres wykonywania pracy,
- poszukuje pracy – na 6 miesięcy.

Zezwolenie na pobyt oraz na pobyt czasowy udzielone obywatelowi Unii obejmuje członka jego rodziny (w przypadku studentów nie dotyczy krewnych i powinowatych).

Karta pobytu obywatela UE i dokument pobytu podlegają wymianie w przypadku zmiany danych wpisanych do dokumentu, zmiany wyglądu utrudniającego ustalenie tożsamości, uszkodzenia lub utraty.

W przypadku nabycia obywatelstwa polskiego lub cofnięcia zezwolenia należy niezwłocznie zwrócić posiadaną kartę pobytu obywatela UE lub dokument pobytu.

Obywatelowi Unii i członkowi jego rodziny można odmówić udzielenia zezwoleń wyłącznie ze względu na konieczność ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia publicznego oraz ze względu na zagrożenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa. Dotyczy to również przedłużania tych zezwoleń, z tym, że odmowa ich prze-

dłużenia nie będzie mogła nastąpić ze względu na konieczność ochrony zdrowia publicznego.

Rozporządzenie ministra zdrowia z dnia 25 września 2003 r. w sprawie wykazu chorób uznanych za zagrażające zdrowiu publicznemu, z powodu których można odmówić zezwolenia na pobyt lub pobyt czasowy obywatelowi Unii Europejskiej i członkowi jego rodziny⁸ w załączniku, określa wykaz chorób:

1. Cholera.
2. Zespół ostrej niewydolności oddechowej (SARS).
3. Dżuma.
4. Gruźlica w okresie prątkowania.
5. Nagminne porażenie dziecięce oraz inne ostre porażenia wiotkie.
6. Ospa prawdziwa.
7. Pryszczycza.
8. Żółta gorączka i inne wirusowe gorączki krwotoczne.
9. Wszawica odzieżowa.

Decyzja o odmowie udzielenia zezwolenia zawiera termin opuszczenia Polski, nie krótszy niż:

- 15 dni od dnia, w którym decyzja o odmowie udzielenia zezwolenia stała się ostateczna,
- 30 dni od dnia, w którym decyzja o odmowie przedłużenia lub cofnięciu zezwolenia stała się ostateczna.

Jeżeli wniosek o udzielenie lub przedłużenie zezwolenia na pobyt lub zezwolenia na pobyt czasowy będzie obejmował członka rodziny, obywatel Unii jest obowiązany dołączyć do wniosku:

- dokumenty potwierdzające zawarcie małżeństwa, istnienie stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa z członkiem rodziny,
- dokument potwierdzający fakt pozostawania członka rodziny na jego utrzymaniu lub prowadzenia z nim wspólnego gospodarstwa domowego w kraju pochodzenia lub państwie, z którego przybył (nie stosuje się do małżonka obywatela Unii, który nie pozostaje na jego utrzymaniu),
- pisemną zgodę objętego wnioskiem członka rodziny, który ukończył 16 lat.

---

⁸ Dz.U. nr 177, poz. 1737.

Dokumenty dołączone do wniosków, wystawione przez obce władze lub instytucje, powinny być przetłumaczone na język polski przez uprawnionego tłumacza.

Obywatela Unii lub członka rodziny będzie można wydalic z terytorium RP wyłącznie ze względu na konieczność ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ze względu na zagrożenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa. Decyzja o wydaleniu spowoduje z mocy prawa cofnięcie zezwolenia na pobyt lub zezwolenia na pobyt czasowy.

Zezwolenia wydane na czas oznaczony i karty pobytu wydane obywatelom UE oraz członkom ich rodzin (również nie będącym obywatelami UE) zachowują ważność na podstawie ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach.

W celu dokonania zameldowania się na pobyt stały lub czasowy należy zwrócić się do Urzędu Gminy, właściwego ze względu na miejsce pobytu. Obywatel państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub członek jego rodziny zgłasza dane osobowe oraz przedstawia kartę pobytu, dokument pobytu lub zezwolenie na pobyt.

Cudzoziemcom zameldowanym na pobyt stały lub czasowy trwający ponad 2 miesiące oraz cudzoziemcom, którzy podlegają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ubezpieczeniom społecznym lub ubezpieczeniu zdrowotnemu, nadaje się numer PESEL.

Zatrudnienie

Od 1 maja 2004 roku obywatele krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz członkowie ich rodzin zostają zwolnieni z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę jako warunku dostępu do rynku pracy. Ewentualne uregulowania przejściowe, które wprowadziła Polska dotyczyć mogą wyłącznie pracobiorców.

Rozporządzenie ministra gospodarki i pracy z dnia 26 maja 2004 r. w sprawie zakresu ograniczeń w sferze wykonywania pracy przez cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁹ określa zakres ograniczeń w sferze wykonywania pracy przez cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w stosunku do których stosuje się zasadę wzajemności z użyciem środków równoważnych lub ograniczenia wynikają-

---

⁹ Dz.U. nr 123, poz. 1293.

ce z procedur, o których mowa w Załączniku XII pkt 2 ust. 11 do Traktatu o Przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.

Ograniczenia, stosuje się w takim samym zakresie do członków rodziny obywatela nw. państwa, który wykonuje pracę lub prowadzi działalność gospodarczą, o ile przepisy nie przewidują korzystniejszego traktowania członka rodziny ze względu na obywatelstwo.

Lista państw, których obywatele objęci są ograniczeniami w sferze wykonywania pracy przez cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (w określonych rozporządzeniem sektorach):

1. Republika Austrii.
2. Królestwo Belgii.
3. Królestwo Danii.
4. Republika Finlandii.
5. Republika Francuska.
6. Republika Grecka.
7. Królestwo Hiszpanii.
8. Republika Islandii.
9. Księstwo Liechtensteinu.
10. Wielkie Księstwo Luksemburga.
11. Królestwo Niderlandów.
12. Republika Federalna Niemiec.
13. Królestwo Norwegii.
14. Republika Portugalska.
15. Konfederacja Szwajcarska.
16. Republika Włoska.

Zgodnie z normami unijnymi ubiegający się o pracę w Polsce obywatele ww. państw będą mieli w przyszłości taką samą pozycję jak obywatele RP, a ponadto w zakresie dostępu do rynku pracy pierwszeństwo przed pracownikami z krajów trzecich. Jednak należy pamiętać, że niektóre stanowiska w sektorze publicznym mogą być zarezerwowane tylko dla obywateli polskich np. zatrudnienie w Policji, czy też Straży Granicznej.

Ubezpieczenia społeczne

Począwszy od daty przystąpienia Polski do UE jest stosowana wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego dla osób migrujących w obrębie Wspólnoty (rozporządzenie UE 1408/71 i 574/72).

Dzięki temu pracownicy w Polsce nie tracą żadnych składek i zostaną objęci polskim systemem ubezpieczeń społecznych. Okresy ubezpieczenia i zatrudnienia w jakimkolwiek kraju UE będą brane pod uwagę przy ustalaniu prawa do świadczeń, np. z tytułu emerytury lub zasiłku dla bezrobotnych.

Zasiłek dla bezrobotnych będzie przyznawany zgodnie z przepisami krajowymi; w przypadku Polski – na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁰.

Obywatele innego państwa członkowskiego UE, uprawnieni do pobierania emerytur i rent, a mieszkający w Polsce, będą mieli możliwość odbioru świadczenia w kraju zamieszkania.

Opieka medyczna

Od 1 maja 2004 roku obywatele państw członkowskich UE oraz EOG, jak również członkowie ich rodzin, mogą ubezpieczać się w Narodowym Funduszu Zdrowia (NFZ).

Osoby przyjeżdżające do Polski turystycznie mogą w nagłych przypadkach korzystać z opieki medycznej w ramach ubezpieczenia posiadanego w kraju stałego zamieszkania. Konieczne jest przedstawienie druku E-111 poświadczonego przed wyjazdem do Polski przez właściwe instytucje krajowe.

Druk E-112 wraz ze zgodą ubezpieczyciela uprawnia do przyjazdu do Polski w celu podjęcia leczenia w sytuacjach innych niż nagłe.

Studenci z krajów Unii Europejskiej mogą korzystać ze wszystkich usług medycznych na podstawie druku E-128.

Osoby uprawnione do świadczeń emerytalnych i rent mają prawo do wszystkich świadczeń koniecznych w czasie ich pobytu w Polsce. Fakt bycia emerytem lub rencistą potwierdza druk E-121.

---

¹⁰ Dz.U. nr 99, poz. 1001.

Obywatel Unii wykonujący w Polsce legalną pracę lub prowadzący działalność gospodarczą będzie mógł (wraz z członkami rodziny) ubezpieczyć się w NFZ, nawet jeśli on sam i członkowie jego rodziny nie będą mieszkali w Polsce (ubezpieczenie zgodnie z zasadą miejsca wykonywania pracy).

Obowiązuje następująca procedura:

- członków najbliższej rodziny, mieszkających w Polsce, należy zgłosić do ubezpieczenia na **druku E-106**,
- osoby mieszkające i pracujące w Polsce, wyjeżdżające do innego kraju UE (np. turystycznie) są uprawnione do świadczeń medycznych za okazaniem **druku E-111** poświadczonego przez NFZ,
- jeżeli najbliższa rodzina mieszka w innym kraju UE, jest uprawniona do korzystania w tym kraju ze świadczeń na podstawie **druku E-109**, poświadczonego przez NFZ i zgłoszonego w odpowiednim urzędzie tego kraju,
- osoby mieszkające za granicą, a pracujące i opłacające składki ubezpieczenia w Polsce (np. pracownicy przygraniczni) oraz członkowie ich najbliższej rodziny mają prawo do opieki zdrowotnej w obu krajach; w takim przypadku dla otrzymania bezpłatnej pomocy medycznej w innym kraju Unii konieczne jest uzyskanie w Polsce zaświadczenia na **druku E-106** oraz zarejestrowanie go w odpowiednim urzędzie kraju zamieszkania; dzieci takich pracowników są ubezpieczone i korzystają z pomocy lekarskiej w kraju, w którym mieszkają; w Polsce mają zapewnione świadczenia zdrowotne tylko w nagłych przypadkach (jak turyści).

Obywatele UE, delegowani do pracy w Polsce, powinni dysponować **drukiem E-101**, potwierdzającym fakt posiadania ubezpieczenia i zwalniającym z opłacania składek ubezpieczeniowych w Polsce.

Osoby zatrudnione w Polsce na podstawie umowy o dzieło są uprawnione do korzystania ze świadczeń medycznych na podstawie **druku E-128**.

Osoby zarejestrowane w urzędach pracy w państwie członkowskim UE jako bezrobotni, objęte ubezpieczeniem zdrowotnym i poszukujące w Polsce zatrudnienia, mają prawo do korzystania z opieki medycznej w Polsce. Poświadczą to **formularz E-119**. Warunkiem jest upłynięcie

minimum 4 tygodni od zarejestrowania się w urzędzie pracy. Prawo do opieki medycznej z tytułu poszukiwania pracy poza krajem stałego zamieszkania przysługuje tylko przez 3 miesiące.

Odbywanie studiów

Obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej mają możliwość przyjazdu do Polski na studia, prowadzenia badań naukowych i uczestniczenia w szkoleniach na identycznych zasadach jak obywatele polscy.

Przed przyjazdem nie muszą uzyskiwać wizy studenckiej. Po podjęciu studiów konieczne jest natomiast zalegalizowanie pobytu – należy złożyć w najbliższym urzędzie wojewódzkim wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy.

Zezwolenie dla osób studiujących jest wydawane na okres 1 roku i przedłużane na kolejne lata studiów (do momentu ukończenia studiów). Należy załączyć dokumenty poświadczające fakt bycia studentem (zaświadczenie z uczelni), posiadać ważne ubezpieczenie zdrowotne oraz wystarczające środki finansowe. Uzyskane zezwolenie na pobyt czasowy daje jednocześnie prawo do poszukiwania i podjęcia pracy. Zezwolenia na pobyt czasowy i możliwość podjęcia pracy dotyczy również najbliższej rodziny – małżonka oraz dzieci.

Zgodnie z dwustronnymi i wielostronnymi umowami o uznawalności wykształcenia dokumenty dające prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe (odpowiednik polskiej matury) w kraju, w którym zostały wydane, powinny być automatycznie uznane przez polską uczelnię przyjmującą kandydata na studia.

Uczelnia może wymagać przetłumaczenia świadectwa na język polski przez tłumacza przysięgłego. Kandydat musi dodatkowo sprostać tym wymaganiom rekrutacyjnym, jakie są stawiane obywatelom polskim. Jeżeli zajęcia są prowadzone w języku polskim, to jednym z kryteriów przyjęcia na studia może być jego znajomość.

Studenta (obywatela kraju członkowskiego UE) obowiązują takie same opłaty za studia jak studentów polskich. To samo dotyczy prawa do stypendiów naukowych, przysługującej przez okres studiów opieki medycznej, czy zniżek na transport. Wyjątkiem są wszelkie świadczenia obciążające polski system socjalny np. stypendium socjalne.

Zwolnienia celne

Osoby wjeżdżające do Polski z innego kraju Unii Europejskiej mają prawo do przywiezienia każdorazowo bez opłacania cła towarów zakupionych podczas podróży pod warunkiem, że są one przeznaczone do użytku osobistego i nie są przeznaczone na sprzedaż.

Pojęcie „do użytku osobistego” zawiera w sobie przeznaczenie przewożonych towarów na prezenty, jednakże ich sprzedaż jest naruszeniem prawa i grozi ich konfiskatą oraz dodatkową karą. Jeżeli podróżny nie jest w stanie uwiarygodnić posiadania przewożonych dóbr na własny użytek i funkcjonariusz UC jest przekonany o ich przeznaczeniu na sprzedaż, może podjąć decyzję o zarekwirowaniu towarów wraz z pojazdem, którym są przewożone.

Przykładowo, przewożone towary uznaje się za do użytku osobistego, jeżeli nie przekraczają ilości:

- 800 papierosów,
- 400 cygaretek (cygar o ciężarze do 3g/szt.),
- 200 cygar,
- 1 kg tytoniu,
- 10 l alkoholu etylowego (np. wódki, koniaku, whisky),
- 90 l wina i napojów fermentowanych (w tym maksymalnie 60 litrów wina musującego),
- 110 l piwa,
- 20 l pozostałych wyrobów alkoholowych,
- do 500 g kawy (lub 200 g ekstraktów z kawy),
- do 100 g herbaty (lub ekstraktów z herbaty),
- do 200 l paliwa w standardowych zbiornikach prywatnych środków transportu,
- do 10 l paliwa w przenośnych zbiornikach (kanistrach).

Osoby poniżej 17 roku życia nie mogą przewozić wyrobów alkoholowych lub tytoniowych.

mjr Henryk Kowalski
st. chor. sztab. Waldemar Wodzikowski
CS SG w Kętrzynie

ZACIĘCIE BRONI W CZASIE STRZELANIA

Zacięcie to niesprawność broni wynika nagle podczas strzelania. Możemy się z nią spotkać zarówno podczas strzelania na strzelnicy, jak też podczas posługiwania się bronią w trakcie wykonywania zadań służbowych. Ponieważ niesprawność taka uniemożliwia dalsze prowadzenie ognia, celem jego wznowienia należy wykonać konkretne czynności, które doprowadzą do zdefiniowania przyczyn powstałego zacięcia, a następnie jego usunięcia. Przy realizacji powyższego nie wolno zapomnieć o konieczności przestrzegania obowiązujących warunków bezpieczeństwa.

Jak wynika z naszych obserwacji, funkcjonariusze na strzelnicy nie zawsze potrafią samodzielnie usunąć powstałe zacięcie. Zdaniem naszym wynika to z małej ilości prowadzonych z funkcjonariuszami strzelań, a także ograniczonego dostępu do fachowej literatury, która nie zawsze szczegółowo opisuje, jak sobie w takiej sytuacji poradzić. Uwzględniając powyższe, wychodząc z czysto praktycznego punktu widzenia, postanowiliśmy podzielić się z czytelnikami spostrzeżeniami i wnioskami dotyczącymi usuwania zacięć powstałych w czasie strzelania z pistoletów: P-83, CZ 75„B”, Glock 17, P-99 Walther i pistoletu maszynowego PM 98.

Ponieważ zgodnie z obowiązującymi przepisami, przed podjęciem decyzji dotyczącej wydania funkcjonariuszowi broni służbowej, sprawdzeniu podlegają między innymi jego umiejętności dotyczące usuwania zacięć, mamy nadzieję, że artykułem tym ułatwimy zainteresowanym czytelnikom przygotowanie się do tego sprawdzianu.

Przyczyną powstałego zacięcia pistoletu może być:

- a) usterka pistoletu:
  - zużycie jego części wynikłe z długotrwałego użytkowania,
  - nadmierne zanieczyszczenie części lub mechanizmów pistoletu,
  - uszkodzenie części pistoletu;

b) amunicja:

- stosowanie niesprawnych, wadliwych nabojów,
- stosowanie amunicji nie przeznaczonej do danego typu broni;

c) postępowanie funkcjonariusza polegające na:

- nieumiejętnym obchodzeniu się z bronią np. przytrzymanie zamka w momencie przeładowania pistoletu, „miękkie nadgarstek” (poddający się sile odrzutu broni) w momencie oddania strzału,
- braku dbałości o czystość pistoletu,
- nie przygotowaniu pistoletu do strzelania.

Do najczęstszych zacięć pistoletów, z którymi możemy spotkać się podczas strzelania zaliczamy:

1. **Niedostanie naboju do komory nabojujowej** – zamek w skrajnym przednim położeniu, zwolnienie kurka lub iglicy nie spowodowało strzału, w komorze nabojujowej nie ma naboju.

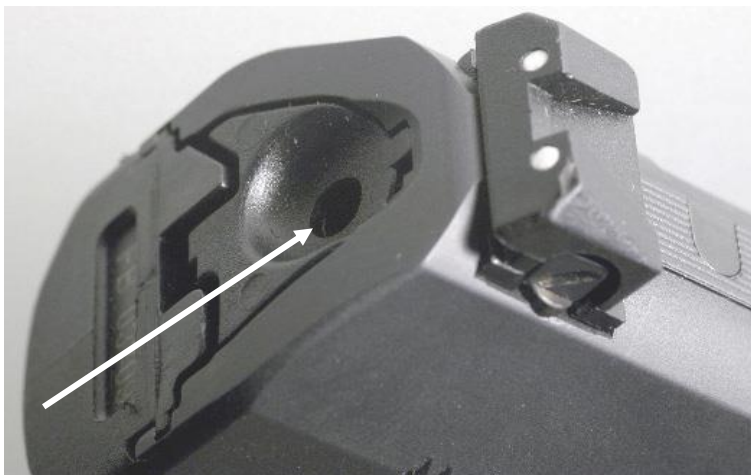

Fot. 1. Schowany wskaźnik naboju pistoletu P-83 (nie wystający poza obrys lewej krawędzi zamka) informuje, że w komorze nabojujowej nie ma naboju.

- Postępowanie, gdy nabój nie zostanie dosłany do komory nabojewej:
- A. Sprawdzić osadzenie magazynka w chwycie pistoletu, dołączyć magazynek do chwytu poprzez lekkie uderzenie otwartą dłonią w denko magazynka. Przeładować broń i kontynuować strzelanie. *Przyczyna – nieprawidłowe dołączenie magazynka, niesprawny zatrzask magazynka lub jego naciśnięcie.*
  - B. Jeżeli powtórzony strzał nie nastąpi, odłączyć magazynek i sprawdzić jego czystość oraz stan techniczny. Jeżeli magazynek jest brudny lub uszkodzony (zgięte szczęki, odkształcone pudełko, niesprawna sprężyna) rozładować magazynek, załadować magazynek zapasowy i kontynuować strzelanie. *Przyczyna – zanieczyszczony lub niesprawny magazynek.*
2. **Niewypał** – zamek jest w skrajnym przednim położeniu, nabój znajduje się w komorze nabojewej pistoletu, zwolnienie kurka lub iglicy nie spowodowało strzału.

Fot. 2. Tylna część zamka P-99 Walthera z widocznym odchylonym wyciągiem (odslaniającym czerwoną plamkę) sygnalizującym nabój w komorze nabojewej.

Fot. 3. Tylna część zamka P-99 Walthera z widoczną zwolnioną iglicą (nie wystającą poza obrys zamka).

Postępowanie przy niewypale:

- A. W trakcie wykonywania zadań służbowych należy przeładować pistolet (celem wyrzucenia naboju znajdującego się w komorze naboju oraz wprowadzenia kolejnego) i kontynuować strzelanie. Na strzelnicy mając P-83 lub CZ 75„B” napiąć kurek i kontynuować strzelanie (możliwe jest również oddanie strzału poprzez wykorzystanie systemu samonapinania), mając P-99 Walther oddać ponowny strzał wykorzystując system samonapinania, przy Glock 17 odciągnąć zamek o 3-4 mm (celem napięcia iglicy) i puścić, a następnie oddać strzał, przy PM 98 przystąpić do czynności opisanych w pkt. B.
- B. Jeżeli powtórzony strzał nie nastąpi, bez względu na rodzaj broni odłączyć magazynek, wyjąć nabój z komory naboju i go obejrzeć. Gdy spłonka będzie nakłuta wymienić nabój na inny i kontynuować strzelanie. *Przyczyna – niesprawny nabój.* Jeżeli spłonka nie jest nakłuta lub też nakłucie jest śladowe, dokonać częściowego rozłożenia pistoletu i sprawdzić iglicę ze sprężyną oraz części mechanizmu spustowo-uderzeniowego. W przypadku stwierdzenia jakiegokolwiek uszkodzenia oddać broń do naprawy. *Przyczyna – uszkodzona iglica, sprężyna iglicy lub część mechanizmu spustowo-uderzeniowego.*

- C. Jeżeli nie stwierdzono uszkodzenia pistoletu wyczyścić go i przesmarować części ruchome. *Przyczyna – zanieczyszczony kanał iglicy lub części mechanizmu spustowo-uderzeniowego.*
3. **Niecałkowite dojście zamka do skrajnego przedniego położenia** – zamek nie doszedł całkowicie do przedniego położenia, naciśnięcie na spust nie powoduje zwolnienia kurka lub iglicy. Nabój zatrzymał się przed komorą naboju lub częściowo znajduje się w komorze naboju, pazur wyciągu nie zaskoczył za kryzę łuski. Mechanizm spustowo-uderzeniowy jest rozłączony.

Fot. 4. Pistolet CZ 75 „B” z zamkiem, który nie doszedł całkowicie do skrajnego przedniego położenia, naciśnięcie na spust nie powoduje zwolnienia kurka.

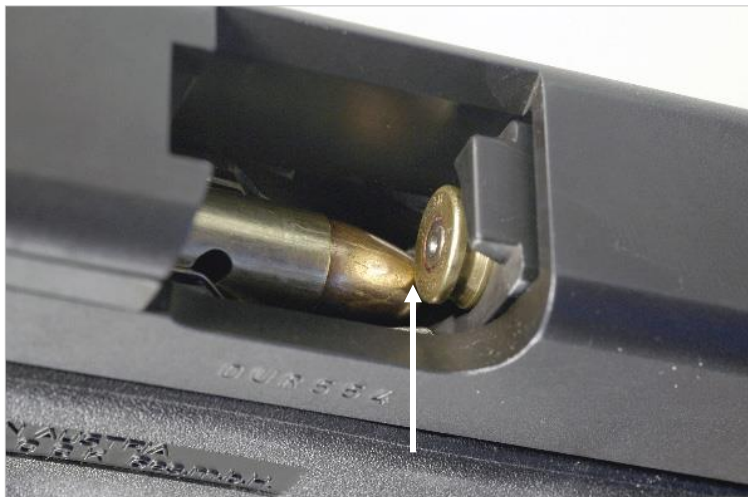
Fot. 5. Fragment zamka pistoletu CZ 75 „B” z widocznym nabojem opierającym się o wślizg komory naboju.

Postępowanie przy niecałkowitym dojściu zamka do przedniego położenia:

- A. W P-83, CZ 75„B”, Glock 17 i P-99 Walther chwycić palcem wskaźującym i kciukiem za tylną część zamka, w PM 98 za rękojeść przeładowania zamka i dosłać zamek do przedniego położenia, (w pistoletach posiadających wewnętrzną blokadę iglicy Glock 17 i P-99 Walther dopuszczalne jest uderzenie kantem dłoni w górą część zamka) i kontynuowanie strzelania. *Przyczyna – przytrzymanie zamka w momencie przeładowania pistoletu, zanieczyszczenie prowadnic zamka lub komory nabojeowej, zużycie sprężyny powrotnej, mechanizmu powrotnego.*
- B. W przypadku powtórzenia zacięcia dokonać częściowego rozłożenia pistoletu i obejrzeć prowadnice zamka, komorę nabojeową oraz mechanizm powrotny (sprężynę powrotną). Wyczyścić zabrudzone części, przesmarować części ruchome i kontynuować strzelanie. W przypadku stwierdzenia jakiegokolwiek uszkodzenia oddać broń do naprawy. *Przyczyna – zanieczyszczenie prowadnic lub komory nabojeowej, uszkodzenie mechanizmu powrotnego (sprężyny powrotnej).*
4. **Niewyciągnięcie łuski z komory nabojeowej** – po oddanym strzale zamek zatrzymał się w położeniu pośrednim, łuska pozostała w komorze nabojeowej, kolejny nabój opiera się o dno łuski.

Fot. 6. Pistolet Glock 17, w którym łuska pozostała w komorze nabojeowej, a zamek zatrzymał się w położeniu pośrednim.

Fot. 7. Fragment zamka pistoletu Glock 17, w którym kolejny nabój opiera się o dno łuski.

- Postępowanie przy niewyciągnięciu łuski z komory nabojoyej:
- A. Odciągnąć zamek, przytrzymując go w tylnym położeniu, kciukiem podnieść do góry dźwignię zwalniania zamka tak, aby zamek pozostał w tylnym położeniu. Odłączyć magazynek, a następnie wyjąć nabój i sprawdzić jego stan. Jeżeli nabój będzie uszkodzony wymienić go na inny, jeżeli jest sprawny załadować do magazynka. Za pomocą zamka lub wycioru wyjąć łuskę z komory nabojoyej, dołączyć magazynek, przeładować i kontynuować strzelanie. *Przyczyna – uszkodzenie łuski, zanieczyszczenie części ruchomych.*
  - B. W przypadku powtórzenia zacięcia dokonać częściowego rozłożenia pistoletu i wyczyścić komorę nabojoyą, wyciąg oraz naboje. Obeyrzeć wyciąg i jego sprężynę, w przypadku stwierdzenia uszkodzenia oddać pistolet do naprawy. Jeżeli nie stwierdzono uszkodzenia złożyć broń i kontynuować strzelanie. *Przyczyna – zanieczyszczenie części ruchomych, uszkodzenie wyciągu lub jego sprężyny.*
5. **Zakleszczenie łuski** – łuska nie została wyrzucona na zewnątrz i zakleszczyła się między zamkiem, a tylnym ścięciem lufy.

Fot. 8. Fragment zamka pistoletu CZ 75„B” z zakleszczoną łuską pomiędzy zamkiem, a tylnym ścięciem lufy.

Postępowanie przy zakleszczeniu łuski:

- A. Odciągnąć zamek do tylnego położenia, przekręcić broń w prawo i po wypadnięciu łuski puścić zamek, a następnie kontynuować strzelanie. *Przyczyna – zanieczyszczone części ruchome pistoletu.*
- B. W przypadku powtórzenia zacięcia dokonać częściowego rozłożenia pistoletu, obejrzeć wyrzutnik i wyczyścić części ruchome pistoletu. W przypadku uszkodzenia wyrzutnika oddać broń do naprawy. *Przyczyna – zanieczyszczone części ruchome pistoletu lub uszkodzony wyrzutnik.*

Jak wszyscy wiemy, użycie pistoletu w czasie wykonywania zadań służbowych jest środkiem ostatecznym. Uwzględniając dynamikę prowadzonych działań granicznych, a także potencjalne zagrożenie życia lub zdrowia interweniującego funkcjonariusza, musi on dysponować bronią, która będzie niezawodna i umożliwi mu realizację podjętej decyzji. Aby powyższe osiągnąć i maksymalnie zminimalizować możliwość powstania zacięcia podczas strzelania, należy przestrzegać następujących zasad:

- utrzymywać pistolet w całkowitej sprawności,
- prawidłowo go rozkładać i składać, czyścić i konserwować,
- zgodnie z instrukcją pistoletu dokonywać jego przeglądów i przygotowywać go do strzelania,
- przeglądać naboje przed załadowaniem magazynków – nie używać nabojów niesprawnych, nie przeznaczonych do danego typu broni,
- chronić pistolet przed uderzeniami i zanieczyszczeniami.

ppłk dr inż. Zenon Syroka

CS SG w Kętrzynie

WYKORZYSTANIE NIECENTRALNYCH ROZKŁADÓW F-SNEDECORA W ANALIZIE SYGNAŁÓW RADIOWYCH Z ZANIKAMI

W pracy pokazano zależności analityczne opisujące rozkłady prawdopodobieństwa zmiennych losowych będących ilorzem zmiennych losowych S i Z reprezentujących sygnał użyteczny i zakłócający. Takie rozkłady należą do rodziny niecentralnych rozkładów F-Snedecora. Przedstawiono funkcjonały określające jakość transmisji w kanałach radiowych w obecności celowych i losowych zakłóceń sygnałowych (interferencji). Takie funkcjonały są najczęściej dystrybuantą niecentralnych rozkładów F-Snedecora.

W systemach radiokomunikacyjnych decydującą rolę odgrywają zakłócenia sygnałowe zwane także interferencyjnymi. Zakłócenia sygnałowe wynikają z propagacji wielodrogowej sygnału użytecznego lub bardzo często są celowo wprowadzane do systemu łączności. W analizie zakłada się, iż sygnały zakłócające dominują nad szumami.

W dynamicznej analizie interferencji wyznacza się prawdopodobieństwo nie przekroczenia kryterium współczynnika ochronnego, zwane prawdopodobieństwem interferencji wyznaczone z relacji:

$$H = \Pr(\rho \leq h) \quad (1.1)$$

Dopełnienie do prawdopodobieństwa interferencji H nazywane jest prawdopodobieństwem łączności Q i wyznaczone z relacji:

$$Q = \Pr(\rho > h) \quad (1.2)$$

Na ogół łatwiej jest przeprowadzić obliczenia H i Q w oparciu o rozkłady mocy niż obwiedni. Powyższe prawdopodobieństwa można obliczyć korzystając z rozkładu prawdopodobieństwa ilorazu zmiennych losowych S i Z , czyli stosunków mocy (lub obwiedni) dwóch sygnałów – użytecznego S i zakłócającego Z :

$$G = \frac{S}{Z} \quad (1.3)$$

Zakłada się, iż moc sygnału jest równa połowie kwadratu obwiedni. Stosunek (1.3) może być czasami unormowany do postaci

$$G = \frac{S}{Z} \cdot h \quad (1.4)$$

Sygnał użyteczny i zakłócający są nie skorelowane oraz posiadają rozkłady mocy i obwiedni najczęściej różnych typów.

Po wyznaczeniu rozkładu prawdopodobieństwa zmiennej losowej G , można obliczyć prawdopodobieństwo interferencji H jako wartość dystrybuanty zmiennej losowej ilorazowej G , przy wartości argumentu H (wartość współczynnika ochronnego):

$$H = F_G(h) \quad (1.5)$$

Dopełnieniem prawdopodobieństwa interferencji jest prawdopodobieństwo łączności.

$$H = 1 - Q \quad (1.6)$$

Jest ono również zdefiniowane jako wartość dystrybuanty zmiennej losowej G_1 :

$$G_1 = \frac{Z}{S} \quad (1.7)$$

przy wartości argumentu h^{-1} .

Funkcja gęstości prawdopodobieństwa zmiennej losowej G i G_1 posiada uogólniony niecentralny (lub odwrotnie niecentralny) rozkład F-Snedecora o co najmniej 2 stopniach swobody. W najogólniejszym przypadku jest to podwójnie niecentralny rozkład F-Snedecora o n stopniach swobody.

Niecentralne rozkłady F-Snedecora

Zmienna losowa G posiada *podwójnie niecentralny rozkład F-Snedecora* o ν_1, ν_2 stopniach swobody i λ_1, λ_2 parametrach niecentrują-

cychwtedy, gdy jest ilorazem dwóch niecentralnych rozkładów χ^2 odpowiednio o ν_1, ν_2 stopniach swobody i λ_1, λ_2 parametrach niecentrujących.

$$G = \frac{\chi_1^2}{\chi_2^2} \quad (2.1)$$

Taki przypadek ma miejsce podczas interferencji (celowego zakłócania) dwóch ‘silnych’ sygnałów posiadających dominujące nad składowymi losowymi składowe quaziliniowe nie fluktuujące. Sygnał użyteczny jak i zakłócający posiada rozkład Rayleigha lub m-Nakagamię.

Niecentralny rozkład χ^2 nazywany jest w literaturze [1] uogólnionym rozkładem Rice’a, rozkładem Rayleigha-Rice’a lub rozkładem Rice’a i posiada funkcję gęstości prawdopodobieństwa w postaci:

$$p(\chi^2) = \frac{1}{2} \left(\frac{\chi^2}{\lambda_1} \right)^{\frac{1}{2}(\nu_1-2)} \exp \left[-\frac{1}{2}(\chi^2 + \lambda_1) \right] I_{\frac{1}{2}(\nu_1-2)} \left(\sqrt{\chi^2 \lambda_1} \right) \quad \chi^2 \geq 0 \quad (2.2)$$

Gdzie $I_a(b)$ jest zmodyfikowaną funkcją Bessela.

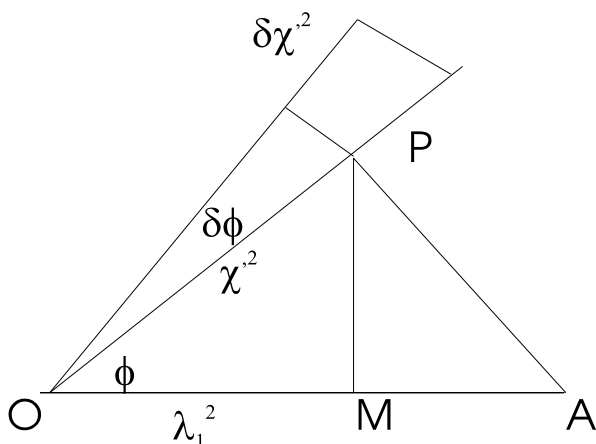
W analizie kanałów radiowych pod pojęciem rozkładu Rice’a rozumie się zależność (2.2) dla dwóch stopni swobody ($\nu_1=2$), wówczas funkcja Bessela jest rzędu zerowego I_0 . Wartość χ^2 jest uogólniona na wszystkie liczby rzeczywiste dodatnie i charakteryzuje nam wartość chwilową obwiedni sygnału. Przyjmując, iż moc sygnału jest równa połowie kwadratu jego obwiedni, parametr χ^2 może charakteryzować wartość mocy chwilowej sygnału. Parametr nie centrujący rozkładu λ_1 określa nam wartość amplitudy składowej zdeterminowanej lub też określa wartość jej mocy.

Niecentralny rozkład χ^2 modeluje kanał radiowy z niecałkowitym rozproszeniem, spowodowanym istnieniem promienia bezpośredniego quaziliniowego, który nie wykazuje cech losowych i sumuje się ze składowymi losowo zmiennymi. Składowa nie centrująca λ_1 , uogólniona na dodatnie liczby rzeczywiste charakteryzuje składowe nie fluktuujące wielodrogowego sygnału radiowego z zanikami.

Rozkład Rice’a jest szczególnym przypadkiem rozkładu m-Nakagamię [3,4] i nazywany jest [3] rozkładem n-Nakagamię, w pracy

[3] podano zależności pozwalające na przekształcanie rozkładu m-Nakagami na Rice'a i odwrotnie.

W związku z tym przy pomocy niecentralnego rozkładu χ^2 , uogólnionego na rzeczywiste parametry, można opisać prawie wszystkie modele wąskopasmowych kanałów radiowych z zanikami. Do analizy sygnałów z zanikami istotna jest interpretacja geometryczna niecentralnego rozkładu χ^2 (rys.poniżej).

Rys. Interpretacja geometryczna niecentralnego rozkładu χ^2

Punkt O jest początkiem n wymiarowego układu. Odcinek OP^2 odpowiada składowej losowej χ^2 (suma n zmiennych losowych o rozkładzie normalnym). Odcinek OA^2 odpowiada sumie wszystkich kwadratów wartości średnich poszczególnych składowych podzielonych przez ich wariancję (odpowiada to parametrowi nie centrującemu λ_1). Kąt ϕ jest różnicą faz pomiędzy składową χ^2 a λ_1^2 . Na podstawie powyższego rysunku wyprowadza się zależność (2.2). Taka interpretacja geometryczna jest identyczna z problemem sumowania szumu białego z sinusoidą [4].

W większości przypadków $\lambda_2=0$ i mianowniku (2.1) wystąpi centralny rozkład χ^2 o v_2 stopniach swobody, wówczas zmienna losowa G posiada **pojedynczo niecentralny rozkład F-Snedecora** o v_1, v_2 stopniach swobody i parametrze nie centrującym λ_1 . Taki rozkład określany

jest w literaturze jako **niecentralny rozkład F-Snedecora**. [1], jego funkcja gęstości prawdopodobieństwa dana jest w postaci ogólnej [1]:

$$p_G(G) = \sum_{j=0}^{\infty} \left(\frac{[0,5\lambda_1]^j}{j!} e^{-0,5\lambda_1} \right) \frac{g^{0,5v_1+j-1}}{B(0,5v_1+j, 0,5v_2)(1+g)^{0,5(v_1+v_2)+j}} = \quad (2.3)$$

$$= \frac{e^{-0,5\lambda_1}}{B(0,5v_1, 0,5v_2)} \frac{g^{0,5v_1-1}}{(1+g)^{0,5(v_1+v_2)}} \sum \left[\frac{0,5\lambda_1 g}{1+g} \right] \frac{(v_1+v_2)(v_1+v_2+2)\dots(v_1+v_2+2j-1)}{j! v_1(v_1+2)\dots(v_1+2j-1)}$$

W niektórych szczególnych praktycznych przypadkach (tab. nr 1.) w wyrażeniu (2.2) składnik znajdujący się pod znakiem Σ można zastąpić zmodyfikowaną funkcją Bessela typu I_0 , i I_1 , ewentualnie kombinacją tych funkcji lub zdegenerowaną funkcją hipergeometryczną typu $1F_1$ (tab. nr 1. i 2.) [6, 7, 8, 9]. W przypadku $v_1 = 1$ niecentralny rozkład F-Snedecora przechodzi w niecentralny rozkład t^2 wykorzystywany w statystyce.

Dystrybuanta niecentralnego rozkładu F-Snedecora dana jest zależnością:

$$P_G(h) = \sum_{j=0}^{\infty} \left(\frac{[0,5\lambda_1]^j}{j!} e^{-0,5\lambda_1} \right) I_{\frac{v_1 h}{(v_2+v_1 h)}}(0,5v_1+j; 0,5v_2) \quad (2.4)$$

Moment centralny μ_r niecentralnego rozkładu F-Snedecora określony jest zależnością:

$$\mu_r = \left(\frac{v_2}{v_1} \right)^r \frac{\Gamma(0,5v_1+r)\Gamma(0,5v_2-r)}{\Gamma(0,5v_1)\Gamma(0,5v_2)} \sum_{j=0}^r \binom{r}{j} \frac{\Gamma(0,5r)}{\Gamma(0,5r+j)} (0,5\lambda_1 v_1)^j \quad (2.5)$$

Wartość oczekiwana rozkładu wynosi:

$$E(G) = \frac{v_2(v_1+\lambda_1)}{v_1(v_2-2)} \quad v_2 > 2 \quad (2.6)$$

Wariancja rozkładu wynosi:

$$\text{var}(G) = 2 \left(\frac{v_2}{v_1} \right)^2 \frac{(v_1+\lambda_1)^2 + (v_1+2\lambda_1)(v_2-2)}{(v_2-2)^2(v_2-4)} \quad v_2 > 4 \quad (2.7)$$

Moment centralny rzędu drugiego wynosi:

$$\mu_2 = \frac{v_2^2}{(v_2 - 2)(v_2 - 4)} \left[(v_1 + \lambda_1)^2 + 2(v_1 + 2\lambda_1) \right] \quad (2.8)$$

Moment centralny trzeciego rzędu wynosi:

$$\mu_3 = \frac{4}{(v_2 - 4)(v_2 - 6)} \left[4 \left(\frac{v_1 + \lambda_1}{v_2 - 2} \right)^3 + \frac{6(v_1 + \lambda_1)(v_1 + 2\lambda_1)}{(v_2 - 2)^2} + \frac{2(v_1 + 3\lambda_1)}{v_2 - 2} \right] v_2 > 6 \quad (2.9)$$

Funkcja charakterystyczna niecentralnego rozkładu F-Snedecora wynosi:

gdzie $M(a; b; c)$ – funkcja Whittakera.

$$\varphi = \sum_{j=0}^{\infty} \left[\frac{\left(\frac{\lambda_1}{2} \right)^j}{j!} \right] e^{-0.5\lambda_1} M \left(\frac{v_1}{2} + 1; -\frac{v_2}{2}; -\left(\frac{v_2}{v_1} \right) i t \right) \quad (2.10)$$

W przypadku, gdy parametr λ_2 jest różny od zera a parametr λ_1 jest równy zeru, zmienna losowa G posiada **odwrotnie niecentralny rozkład F-Snedecora**. Funkcja gęstości prawdopodobieństwa i dystrybuanta przypadków takiego rozkładu podana jest w tabeli nr 1. i nr 2. Sytuacja taka występuje podczas zakłócania „słabego” (z głębokimi zanikami – silnie fluktującego) sygnału poprzez sygnał posiadający dużą moc i składową qaziliniową dominującą nad wszelkimi składowymi losowymi propagacji zarówno sygnału użytecznego jak i zakłócającego. Zmienna losowa posiada odwrotnie niecentralny rozkład F-Snedecora wtedy, gdy sygnał użyteczny opisywany jest rozkładem Rayleigha, Hoyta a sygnał zakłócający rozkładem Rice’a.

Teoria niecentralnych rozkładów F-Snedecora stanowi podstawę uogólnienia analizy interferencji sygnałów w radiokomunikacji ruchomej lądowej.

Rozkłady ilorazów zmiennych losowych

Lp.	Rozkłady prawdopodobieństwa zmiennej losowej S i Z	<p style="text-align: center;">Funkcja gęstości prawdopodobieństwa zmiennej losowej G</p> $G = \frac{S}{Z}$	Przypadki szczególne
1.	S, Z – unormowany rozkład Rice’a	$\frac{2g \exp\left[-\left(u_s^2 + u_z^2\right)\right] \cdot \exp\left[\frac{(g \cdot u_s)^2 + (u_z)^2}{1+g}\right] \cdot \left[1 + \frac{(g \cdot u_s)^2 + (u_z)^2}{1+g}\right] \cdot \log\left(\frac{2g u_s \cdot u_z}{1+g}\right) - \frac{2g u_s \cdot u_z}{1+g} \cdot \log\left(\frac{2g u_s \cdot u_z}{1+g}\right)}{(1+g)^2}$	
2.	S, Z – uogólniony unormowany niecentralny rozkład χ^2 o dwóch stopniach swobody	<p style="text-align: center;">Uogólniony unormowany podwójnie niecentralny rozkład F o 4 stopniach swobody</p> $\frac{\exp\left[-(v_s + v_z)\right] \cdot \exp\left(\frac{g v_s + v_z}{1+g}\right) \cdot \left[1 + \frac{g v_s + v_z}{1+g}\right] \cdot \log\left(\frac{2 \cdot \sqrt{g v_s \cdot v_z}}{1+g}\right) - \frac{2 \cdot \sqrt{g v_s \cdot v_z}}{1+g} \cdot \log\left(\frac{2 \cdot \sqrt{g v_s \cdot v_z}}{1+g}\right)}{(1+g)^2}$	$v_s = (u_s)^2$ $v_z = (u_z)^2$
3.	S – unormowany rozkład wykładniczy jednostronny χ^2 Z – uogólniony unormowany niecentralny rozkład o dwóch stopniach swobody	<p style="text-align: center;">Uogólniony unormowany odwrotnie niecentralny rozkład F o dwóch stopniach swobody</p> $\frac{\exp\left[-\left(\frac{g v_z}{1+g}\right)\right]}{(1+g)^2} \cdot \left(1 + \frac{v_z}{1+g}\right)$	$v_z \neq 0$ $v_s = 0$

4.	<p>Z – unormowany rozkład wykładniczy jednostronny</p> <p>S – uogólniony unormowany niecentralny rozkład χ^2 o dwóch stopniach swobody</p>	<p>Uogólniony unormowany niecentralny rozkład F o dwóch stopniach swobody</p> $\frac{\exp\left[-\left(\frac{g v_s}{1+g}\right)\right]}{(1+g)^2} \cdot \left(1 + \frac{g \cdot v_s}{1+g}\right)$	<p>$v_z = 0$</p> <p>$v_s \neq 0$</p>
5.	<p>S, Z – unormowany rozkład wykładniczy jednostronny</p>	$\frac{1}{(1+g)^2}$	<p>$v_z = 0$</p> <p>$v_s = 0$</p>
6.	<p>Z – uogólniony unormowany niecentralny rozkład χ^2 o dwóch stopniach swobody</p> <p>S – unormowany zmodyfikowany rozkład gamma</p>	<p>Uogólniony unormowany odwrotnie niecentralny rozkład F o m_s+1 stopniach swobody</p> $\frac{\left(m_s\right)^{m_s} \cdot g^{m_s-1} \cdot \exp\left(-v_z\right)}{B\left(m_s, 1\right) \cdot \left(g m_s + 1\right)^{m_s+1}} \cdot 1F\left(m_s + 1, 1, \frac{v_z}{m_s \cdot g + 1}\right)$	<p>Gdy $m_s=1 ; v_z \neq 0$ otrzymamy rozkład (3)</p> <p>Gdy $m_s=1 ; v_z = 0$ otrzymamy rozkład (5)</p>

7.	<p>Z – uogólniony unormowany niecentralny rozkład o dwóch stopniach swobody χ^2</p> <p>S – unormowany zmodyfikowany rozkład gamma</p>	<p>Uogólniony unormowany niecentralny rozkład F o m_z+1 stopniach swobody</p> $\frac{(m_z)^{m_z} \cdot \exp(-v_z)}{B(m_z, 1) \cdot (m_z + g)^{m_z+1}} \cdot {}_1F\left(m_z + 1, 1, v_s \cdot \frac{g}{m_z + g}\right)$	<p>Gdy $m_z=1 ; v_s \neq 0$ Otrzymamy rozkład (4)</p> <p>Gdy $m_z=1 ; v_s = 0$ otrzymamy rozkład (5)</p>
8.	<p>S – unormowany zmodyfikowany rozkład gamma</p> <p>Z – unormowany rozkład wykładniczy jednostronny</p>	$\frac{(m_s)^{m_s} \cdot g^{m_s-1}}{B(m_s, 1) \cdot (gm_s + 1)^{m_s+1}}$	
9.	<p>S – unormowany rozkład wykładniczy jednostronny</p> <p>Z – unormowany zmodyfikowany rozkład gamma</p>	$\frac{(m_z)^{m_z}}{B(m_z, 1) \cdot (m_z + g)^{m_z+1}}$	

10.	S, Z – unormowany zmodyfikowany rozkład m	$\frac{2}{B(m_s, m_z)} \cdot \left(\frac{m_s}{m_z}\right)^{m_s} \cdot \frac{g^{2m_s-1}}{\left(1 + \frac{m_s}{m_z} \cdot g^2\right)^{m_s+m_z}}$	
11.	S, Z – unormowany zmodyfikowany rozkład gamma	$\frac{1}{B(m_s, m_z)} \cdot \left(\frac{m_s}{m_z}\right)^{m_s} \cdot \frac{g^{m_s-1}}{\left(1 + \frac{m_s}{m_z} \cdot g\right)^{m_s+m_z}}$	<p>Gdy $m_z \neq 0$ $m_s = 0$ otrzymamy rozkład (9)</p> <p>Gdy $m_z = 0$ $m_s \neq 0$ otrzymamy rozkład (8)</p>

Dystrybuanty wybranych rozkładów zmiennej losowej G

Lp.	Numer rozkładu z tabeli nr1	Dystrybuanta	Uwagi
1.	2	$P_G(q) = Q\left(\sqrt{\frac{2v_z}{1+q}}; \sqrt{\frac{2qv_s}{1+q}}\right) - \frac{q}{1+q} \exp\left(-\frac{v_s q - v_z}{1+q}\right) I_0\left(\frac{2\sqrt{v_s v_z q}}{1+q}\right)$ $Q(a, b) = \int_b^{\infty} \exp\left(-\frac{a^2 + t^2}{2}\right) I_0(at) dt$	<p>Q(a;b) – funkcja Q –arcuma</p> <p>$q = \frac{g}{h^2}$</p>
2.	3	$P_G(q) = 1 - \frac{q}{1+q} \exp\left(-\frac{v_z}{1+q}\right)$	
3.	4	$P_G(G) = \frac{1}{1+q} \exp\left(-\frac{v_s q}{1+q}\right)$	
4.	5	$P_G(G) = \frac{1}{1+q}$	
5.	8	$P_G(G) = \left(\frac{m_s}{m_s + q}\right)^{m_s}$	
6.	9	$P_G(G) = 1 - \left(\frac{m_z q}{m_z q + 1}\right)^{m_z}$	
7.	11	$P_G(G) = I_C(m_s; m_z) \quad C = \frac{m_s}{m_s + m_z q}$	Unormowana niepełna funkcja beta [1]

Literatura:

- Johnson N.L., Kotz S., *Continous univariate distributions*, John Wiley and Sons, New York 1970.
- Miller K.S., *Multidimensional Gaussian distributions*, John Wiley and Sons, New York 1964.
- Nakagami M., *The m -distribution a general formula of intensity distribution of rapid fading*, w *abiorze Statistical methods in radio wave propagation*, red. Hoffman 1960.
- Rice S.O., *Statistical properties of a sine wave plus random noise*, BSTJ, vol 27, Jan.1948, pp 109-157.
- Watson G.N., *Atreatise on the theory of Bessel functions*, Cambridge at the University Press 1958.
- Bateman H., Erdelyi A., *Tables of integral transforms, Vol. I and II*, Mc Graw-Hill Book Company, New York 1954.
- Bateman H., Erdelyi A., *Higher transcendental functions*, Mc Graw-Hill Book Company, New York 1953.
- Erdelyi A., *Asymptotic expansions*, Dover Publications, Inc, 1959.
- Ryżyk I.M., Gradsztejn I.S., *Tablice całek, sum, szeregów i iloczynów*, PWN, Warszawa 1964.

mjr Jacek Mokrzycki

W-M OSG w Kętrzynie

MITTELEUROPÄISCHE POLIZEIAKADEMIE – MEPA

W dniach 19.09.-15.10.2004 roku został zorganizowany 10 Specjalistyczny Kurs Graniczny Środkowoeuropejskiej Akademii Policyjnej MEPA. Tygodniowe szkolenia prowadzone były w Czechach (Holešov), Niemczech (Deggendorf), Słowenii (Ig) i Słowacji (Bukovec). Językiem wykładowym był język niemiecki.

Ze strony polskiej Straży Granicznej w kursie uczestniczyli: mjr Jacek Mokrzycki – Warmińsko-Mazurski OSG, mjr Artur Bik – GPK SG w Korczowej – Bieszczadzki OSG i kpt. Krzysztof Bednarski – GPK SG w Kostrzynie – Lubuski OSG.

Ponadto w zajęciach kursu uczestniczyli dyrektor ZOŚ KGSG płk Szymon Wieczorek oraz tłumacz por. Elżbieta Cużytek. W kursie udział brali również przedstawiciele służb granicznych z 7 państw: Czech, Słowacji, Słowenii, Niemiec, Austrii, Szwajcarii i Węgier, w sumie 24 uczestników.

10 Specjalistyczny Kurs Graniczny Środkowoeuropejskiej Akademii Policyjnej rozpoczęto w Czechach w miejscowości Holešov. Otwarcia jubileuszowego kursu dokonali mjr Martin LUG z Centralnego Biura Koordynacji Środkowoeuropejskiej Akademii Policyjnej w Wiedniu oraz płk dr Josef Šilpoch dyrektor Szkoły Policyjnej w Holešovie.

W trakcie kursu uczestników zapoznano ze strukturami, wyposażeniem, zadaniami i uprawnieniami służb granicznych państw uczestniczących w programie MEPA. Prezentacje połączone były z praktycznym pokazem działania niektórych służb granicznych bezpośrednio w drogowych i morskich przejściach granicznych, jak również na „zielonej granicy”. Mogliśmy zobaczyć, jak pracują strażnicy w węgiersko-ukraińskim drogowym przejściu granicznym, w drogowym przejściu granicznym na słoweńsko-chorwackiej granicy, gdzie komendant gpk zapoznał nas z zadaniami, statystyką, infrastrukturą przejścia oraz sposobem zabezpieczenia terenu przejścia granicznego. Kolejnym punktem naszego

pobytu w tym przejściu była możliwość zobaczenia drogowego przejścia granicznego po stronie chorwackiej. W Deggendorfie niemieccy strażnicy zorganizowali praktyczny pokaz sprzętu używanego do zwalczania np. nielegalnych demonstracji, ochrony transportów niebezpiecznych itp. Uwagę wszystkich zwróciła komputerowa strzelnica, która umożliwia funkcjonariuszom BGS odbywanie strzelań w różnych sytuacjach, w zależności od tematu zajęć i programu. Na terenie Oddziału są pomieszczenia, gdzie funkcjonariusze BGS mogą praktycznie odbywać ćwiczenia np. z tematu kontrola graniczna osób w pociągach. Umożliwia to specjalnie wbudowany w pomieszczenie wagon pociągu pasażerskiego.

Ideą Środkowoeuropejskiej Akademii Policyjnej jest wymiana i przekazywanie doświadczeń w zakresie kontroli ruchu granicznego i ochrony granicy państwowej. Stwierdzić przy tym należy, że polska Straż Graniczna zadania w ochronie wewnętrznych i zewnętrznych granic Unii Europejskiej wykonuje na wysokim poziomie wykorzystując do tego sprzęt finansowany przez UE w ramach programu Phare.

Oprócz poznania służb granicznych innych państw uczestnicy kursu w Czechach, mieli do wykonania zadanie w trzech grupach. Polska grupa wraz z niemiecką i czeską miała za zadanie opracować temat „Obecne możliwości wzajemnej współpracy służb granicznych na trójstyku państw Czech, Niemiec i Polski”. Wyniki poszczególnych zespołów prezentowane były w przeddzień wyjazdu z Holešova. Kolejne zadania do rozwiązania realizowane były już w innych państwach.

Tradycją każdego kursu Środkowoeuropejskiej Akademii Policyjnej jest organizowanie wieczorów narodowych. Jako pierwsza zaprezentowała się polska grupa, która na ten wieczór przygotowała przy współpracy z panem płk. Wieczorkiem foldery Oddziałów, regionalne pamiątki, płyty CD z prezentacją regionów, proporzyczki oddziałów, okolicznościowe odznaki. Całości dopełniły utwory w wykonaniu orkiestry reprezentacyjnej Straży Granicznej.

Organizatorzy tygodniowych kursów w poszczególnych państwach zapewniali atrakcyjny pobyt uczestnikom poprzez możliwość zobaczenia ciekawych miejsc, a więc zwiedzanie zamku w Kromerżiż, zwiedzanie Cieszyna, udział w Oktoberfest, możliwość obejrzenia na żywo meczu Bayern-Monachium przeciwko Ajax-Amsterdam, zwiedzenie stolicy Słowenii – Lubljany, patrol po Morzu Adriatyckim, wizyta w słowen-

skiej winnicy, piesze wędrówki w Wysokich Tatrach i zwiedzanie miasta Kosice.

10 Specjalistyczny Kurs Graniczny Środkowoeuropejskiej Akademii Policynjnej MEPA zakończył się w Słowacji prezentacją przez poszczególne grupy następujących tematów:

- ◆ „Środki do zwalczania nielegalnej migracji i przerzutu osób na wewnętrznej granicy Unii Europejskiej”;
- ◆ „Współpraca służb granicznych państw UE w zakresie zwalczania nielegalnej migracji na wewnętrznej granicy UE”;
- ◆ „Jakie prawne podstawy, porozumienia narodowe i międzynarodowe oraz instrumenty prawne powinniśmy stworzyć i dać służbom granicznym w celu efektywniejszego zwalczania nielegalnej migracji na wewnętrznej granicy UE?”.

Multimedialne prezentacje ww. tematów odbyły się w obecności koordynatorów MEPY z państw biorących udział w kursie. W każdej grupie był jeden przedstawiciel państwa, który w krótkim czasie przedstawiał opracowane zagadnienie. Kurs zakończono wręczeniem aktów potwierdzających udział w szkoleniu i pożegnalnym obiadem.

OPINIE I RECENZJE

dr Roman Sławiński

Kętrzyn

Słów kilka na temat artykułu ppłka Mirosława Janickiego
pt. *Osobowość nauczyciela w rzeczywistości edukacyjno-społecznej**

Z uwagą zapoznałem się z artykułem Mirosława Janickiego, w którym autor w oparciu o wybraną literaturę przedmiotu w skrótowym zarysie scharakteryzował osobowość nauczyciela i jednocześnie wskazał, czym winien się charakteryzować nauczyciel we współczesnej pracy edukacyjnej. Z racji swej długoletniej pracy pedagogicznej, pragnę się odnieść do problematyki omawianej w artykule M. Janickiego.

Omawiając osobowość nauczyciela należy wiedzieć, że odpowiedzialne i dobre wychowanie młodego pokolenia jest najważniejszym a jednocześnie najtrudniejszym zadaniem społeczeństwa w każdej epoce. Jednocześnie, aby człowiek mógł się dobrze rozwijać i kształcić, od zawsze potrzebował wzorów osobowych do naśladowania. Pierwszym takim wzorem i przykładem postępowania powinni być zawsze rodzice. Natomiast dla młodego człowieka, ucznia tym wzorem jest także nauczyciel wychowawca. Jakość wychowania młodego człowieka zależy też m.in. od tego, jakie morale i wartości reprezentuje kadra nauczycielska.

Autor w swym artykule stwierdza m.in. „Nauczyciel winien w sposób dyskretny, nie narzucając się dopomagać uczniowi w dążeniu do zdobycia wiedzy i odpowiednich umiejętności pozwalających zrozumieć zachodzące wokół niego zjawiska”. Zgadzam się z tym stwierdzeniem autora. Uważam także, iż nauczyciel wychowawca dopomagając uczniowi w dążeniu do zdobycia wiedzy musi wiedzieć, kim jest człowiek, co dla wychowanka jest dobre, a co niszczy jego człowieczeństwo, jaki jest sens i cel ludzkiego życia. Nauczyciel musi pamiętać, że wszystko to, co prezentuje sobą, co mówi i czyni, a także jak mówi i realizuje swoje powołanie pedagogiczne, ma również walor wychowawczy. Musi stale

---

* M. Janicki, *Osobowość nauczyciela w rzeczywistości edukacyjno-społecznej*, „Problemy Ochrony Granic”, Biuletyn CSSG nr 29, Kętrzyn 2004, s. 151-155.

troszczyć się o swój rozwój w sferze intelektualnej, moralnej, emocjonalnej, duchowej, zawodowo-społecznej. Aby nauczyciel był wzorem do naśladowania musi rzetelnie wypełniać swoje zadania. Prowadzone lekcje, zajęcia powinny zaciekawiać uczniów, wychowanków. Nauczyciel pełni rolę przewodnika w procesie poznawania i wartościowania wiedzy. Winien potrafić wytłumaczyć to, co niezrozumiałe i trudne, wyjaśnić to, co w przekonaniach i postawach uczniów błędne i niewłaściwe.

W zakończeniu swego artykułu autor stwierdza „Nauczyciel rozumiejący cel swojego działania, pomimo licznie występujących trudności np. organizacyjnych, ekonomicznych czy społecznych, zapewne ukształtuje osobowości uczniów i przygotowuje ich do życia w warunkach, w których wypadnie żyć jego wychowankom”. Jest to ważne, końcowe stwierdzenie autora artykułu, ale sądzę, że zbyt optymistyczne. Uważam, że w czasach, w jakich przyszło nam żyć i wychowywać młodych ludzi, rodzina i szkoła targane są różnymi przeciwnościami i trudnościami, które utrudniają i przeszkadzają w odpowiedzialnym i właściwym wychowaniu młodego pokolenia. Często w różnych programach telewizyjnych czy w artykułach prasowych lansuje się światopogląd życia łatwego, przyjemnego, bez obowiązków i ograniczeń. Myślę, że w ten oto sposób m.in. łamie się i tak do końca jeszcze nie ukształtowany, moralny kręgosłup uczniów.

Sądzę, iż od tego jak będzie edukowane i wychowywane młode pokolenie, zależy również przyszłość kadry zawodowej Straży Granicznej.

mgr Jacek Skalski

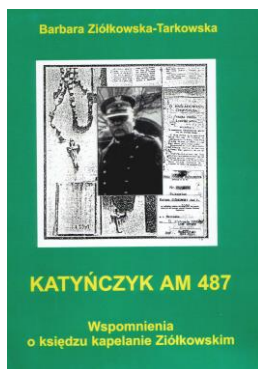
Warszawa

B. Ziółkowska-Tarkowska, *Katyńczyk AM 487. Wspomnienia o ks. kapelanie Ziółkowskim*, Warszawa 2004, ss. 291.

Autorka B. Ziółkowska-Tarkowska opisuje dzieje ks. mjr J. L. Ziółkowskiego kapelana polskiej armii w latach 1919-1959 w rejonach Wilno, Stanisławów, Czortków, Jarosław, który w dniu 17.IX.1959 r. poszedł z wojskiem do sowieckiej niewoli jako proboszcz 24 Dywizji Piechoty, był jeńcem i zginął w Katyniu. Dokumenty ks. mjr Ziółkowskiego zniknęły z wojskowych archiwów, prawdopodobnie jako „teczka oficera Katyńczyka” wysłane zostały na Wschód lub zniszczone. Żeby odtworzyć jego drogę życiową księdza żołnierza, rodzina po amatorsku szukała świadectw, relacji, fotografii i wspomnień. Znalezione materiały autorka zamieściła w książce.

Książka interesująca i ciekawy temat, zawiera dokumentację historyczną, wartka treść łatwa do czytania i zrozumienia przypomina reportaż literacki, przetykany rodzinnym i katyńskim wątkiem wspomnieniowym.

Czytamy o służbie księdza Ziółkowskiego na wojnie z bolszewikami, bo jako młody kapelan 5 pp Legionów walczył na froncie litewsko-białoruskim. Sensacyjny opis nieznanego fragmentu bitwy pod Sejnam, gdy 5 PP Legionów zdobywa przesmyk Giby, wprowadza Czytelnika w grozę wojennych trudnych dni, gdy polska armia zdążająca w kierunku Grodno-Lida napotkała wielką przeszkodę i bohaterски czyn ks. Ziółkowskiego pomógł Polakom wygrać tę bitwę. Czytamy nieznaną bitwę „krwawy bój pod Lidą”, która zakończyła wojnę polsko-bolszewicką, Polacy wygrali. Na amatorskich fotografiach zrobionych przez ks. Ziółkowskiego widzimy tabory tam zdobyte i cmentarz Legionistów, którzy zginęli w bitwie pod Lida. Dalej czytamy o służbie ks. mjr Ziółkowskie-

go w Brygadzie KOP „Podole” na południowo-wschodnich kresach Polski wśród wojsk formacji granicznych, a później o jego wędrówkach po obozach sowieckich, gdy z wielką odwagą i mocną wiarą odprawiał nabożeństwa w piwnicach, spowiadał jeńców spacerując z nimi po obozowej drodze, nie zważając na zakazy NKWD, co jeńcy zapisywali w pamiętnikach znalezionych w Katyniu.

Autorka, bratanica ks. mjr Ziółkowskiego przedstawia osobiste rozważania na temat służby księdza w wojsku, opisuje swoje poszukiwania, aby udokumentować jego drogę kapłańską, snuje przypuszczenia o reakcjach i odczuciach kapelana w niewoli, gdy nie miał kościoła ani ołtarza, obowiązek nakazywał mu pełnić posługę religijną i zmagania wojenne dawały mu wielką siłę do niesienia pomocy innym jeńcom, wspierał ich modlitwą. Jego postać księdza żołnierza zasługuje na upamiętnienie.

mjr Andrzej Skóra
CS SG w Kętrzynie

KALENDARIUM CENTRUM SZKOLENIA STRAŻY GRANICZNEJ

09.01.2005 40 słuchaczy CS SG wspólnie z funkcjonariuszami Policji w ramach XIII Finału „Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy” uczestniczyło w Olsztynie w zabezpieczeniu ww. przedsięwzięcia.

15.01.2005 NSZZ FSG zorganizował zabawę choinkową dla dzieci i pracowników Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Zabawę uświetnił występ zespołu taneczno-wokalnego „Sukces” oraz pokaz tańca towarzyskiego. Nie zabrakło oczywiście oczekiwanego przez wszystkie dzieci Świętego Mikołaja i prezentów.

16.01.2005

Na terenie Centrum Szkolenia SG i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG odbyło się noworoczno-opłatkowe spotkanie emerytów i rencistów WOP i Straży Granicznej.

Uroczystość rozpoczęła msza św. w kaplicy parafii Straży Granicznej pw. św. Mateusza, celebrowana przez ks. ppor. Wiesława **KONDRACIUKA**, z udziałem asysty funkcjonariuszy służby kandydackiej Oddziału W-M OSG i chórkę ze Szkoły Podstawowej w Barcianach.

Po mszy św. najmłodsze dzieci ze Szkoły Podstawowej z klas: zerowej, pierwszej i drugiej w Barcianach przedstawiły jasełka „Bajkowe odwiedziny w Stajence Betlejemskiej”.

Spotkanie zakończyło się wspólnym opłatkami w stołówce Oddziału oraz śpiewaniem kolęd i piosenek biesiadnych prowadzonym przez panie nauczycielki ze Szkoły Podstawowej w Barcianach.

20.01.2005

W dniu poprzedzającym promocję absolwentów Szkoły Chorążych w obecności kadry i słuchaczy CS SG odbyło się uroczyste wręczenie absolwentom świadectw oraz pamiątkowych odznak ukończenia szkolenia.

Wręczenia świadectw absolwentom Szkoły Chorążych dokonał komendant Centrum płk Wiesław **MRUGAŁA**.

Wręczenia pamiątkowych odznak dokonał zastępca komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej mjr Marek **WASZCZUK**.

W ramach tygodnia MODLITW O JEDNOŚĆ CHRZEŚCIJAN w kaplicy pw. św. Mateusza Ewangelisty odbyła się msza św. celebrowana w języku łacińskim. Słowo wygłosił ks. Paweł **HAUZE** – proboszcz parafii ewangelickiej.

21.01.2005

O godz. 11⁰⁰ w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie odbyła się uroczysta promocja 67 absolwentów Szkoły Chorążych (w tym 19 kobiet).

Uroczystość promocji o godz. 9³⁰ poprzedziła w intencji absolwentów msza św. w kaplicy Straży Granicznej, którą celebrował JE ks. abp Edmund **PISZCZ**.

Aktu mianowania na stopień młodszego chorążego Straży Granicznej dokonał komendant główny Straży Granicznej gen. dyw. Józef **KLIMOWICZ**.

Prymusem Szkoły Chorążych została st. kpr. Ewa **GARDAŚ** z Karpackiego Oddziału SG, uzyskując średnią ocen 4,78. Szkolenie z drugą lokatą ukończył st. sierż. Adam **JAROSZ** z Podlaskiego Oddziału SG ze średnią ocen 4,73. Trzecią lokatę ze średnią ocen 4,73 uzyskał st. szer. Konrad **MAZURKIEWICZ** z Karpackiego Oddziału SG.

Wszyscy słuchacze kończący szkolenie są funkcjonariuszami w służbie stałej, edukację graniczną rozpoczęli 20 września 2004 r.

Uroczystość uświetnił udział Orkiestry Reprezentacyjnej z Morskiego Oddziału SG w Gdańsku.

24-27.01.2005

W dniach 24-27.01.2005 r. w m. Chełm odbyły się Centralne Mistrzostwa Straży Granicznej w Halowej Piłce Nożnej. Do Mistrzostw przystąpiło 15 drużyn. Reprezentacja Centrum Szkolenia SG wystąpiła w składzie: Wojciech **BRZEZIŃSKI**, Kazimierz **EJDYS**, Jacek **GUŹNICZAK**, Irek **JEZIERSKI**, Mariusz **SKÓRNICKI**, Ryszard **WIEWIÓRA**, Piotr **WITKOWSKI**, Adam **WRÓBLEWSKI**, Wojciech **ZAWADZKI**.

W ogólnej klasyfikacji drużyna Centrum Szkolenia SG zajęła 13 miejsce.

28.01.2005

Komendant CS SG płk dypl. Wiesław **MRUGAŁA** uczestniczył w uroczystej promocji absolwentów Szkoły Chorążych w Centralnym Ośrodku Szkolenia SG w Koszalinie. Aktu promocji 65 młodszych chorążych dokonał komendant główny SG gen. dyw. Józef **KLIMOWICZ**.

Po uroczystości komendant CS SG płk dypl. Wiesław **MRUGAŁA** złożył gratulacje nowo promowanym funkcjonariuszom z Centrum Szkolenia SG: mł. chor. Małgorzacie **WICHA**, mł. chor. Adamowi **ANDZULEWICZOWI**, mł. chor. Tomaszowi **BIEŃKOWI** oraz mł. chor. Dariuszowi **MOROZ**.

31.01-01.02.2005 W Centrum przebywała delegacja Szkoły Służby Ochrony Granicy Państwowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej w Visaginas w składzie:

- mjr Riczardac **PETRAUSKAS**,
- kpt Andrius **SERVUTA**,
- mjr Jurgis **BARTNINKAS**.

Celem spotkania było uszczegółowienie zakresu tematycznego, sposobu i terminów realizacji działań ujętych w planie współpracy między szkołami na 2005 rok.

Spotkanie zakończyło się podpisaniem Planu Współpracy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie i Szkoły Służby Ochrony Granicy Państwowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej w Visaginas na 2005 rok.

05.02.2005

W sobotę odbyły się pierwsze zawody strzeleckie o Puchar Przechodni Komendanta CS SG. Do zawodów przystąpiło 9 drużyn 3-osobowych z poszczególnych komórek organizacyjnych Centrum.

Każdy z uczestników brał udział w 2 konkurencjach strzeleckich:

- w strzelaniu dokładnym,
- w strzelaniu szybkim.

Drużynowo wygrał zespół Wydziału Zabezpieczenia Szkolenia w składzie:

- Katarzyna **DZIESZKIEWICZ**,
- Daniel **MAJEWSKI**,
- Radosław **PEJDA**.

Indywidualne zwycięstwo w zawodach wywalczyli w kolejności:

I miejsce – Radosław **PEJDA**,

II miejsce – Jacek **CIUNEL**,

III miejsce – Katarzyna **DZIESZKIEWICZ**.

14.02.2005

W lutym br. odbyła się odprawa roczna kadry kierowniczej Centrum Szkolenia Straży Granicznej. W odprawie uczestniczył komendant główny Straży Granicznej gen. dyw. Józef **KLIMOWICZ** oraz komendant Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej płk Józef **BIEGUN**.

Po zakończeniu odprawy przeprowadzono konferencję prasową, w której udział wzięli:

- komendant główny Straży Granicznej gen. dyw. Józef **KLIMOWICZ**,
- wojewoda warmińsko-mazurski Stanisław Lech **SZATKOWSKI**,
- komendant Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej płk Józef **BIEGUN**,
- komendant Centrum Szkolenia Straży Granicznej płk Wiesław **MRUGAŁA**.

17.02.2005

W Centrum przebywali eksperci w dziedzinie zabezpieczeń dokumentów z Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych SA:

- Krzysztof **ŻARNOTAL** – Dyrektor Pionu Handlowego,
- Ewelina **JAKIELASZEK** – Pełnomocnik Zarządu ds. Zabezpieczeń Dokumentów,
- Marzena **SADECKA** – Główny Specjalista Zabezpieczeń Dokumentów.

Pobyt przedstawicieli PWPW SA związany był również z wygłoszeniem wykładu monograficznego dla słuchaczy i kadry Centrum nt.:

1. Systemy zabezpieczeń stosowane w polskich dokumentach pobytowych oraz uprawniających do przekraczania granicy państwowej.
2. Charakterystyka nowych dokumentów komunikacyjnych.

Wizyta była jednocześnie okazją do podsumowania dotychczasowych wspólnych kontaktów pomiędzy Polską Wytwórnią Papierów Wartościowych SA a Centrum Szkolenia SG.

28.02-04.03.2005 W Centrum Szkolenia SG przebywali eksperci BGS z dziedziny kryminalistyki w składzie:

- kom. Roland **HEER** – ekspert w dziedzinie ujawniania, badania i zabezpieczania śladów kryminalistycznych,
- kom. Karl Heinz **FLECK** – ekspert w dziedzinie badania dokumentów.

Celem wizyty było rozszerzenie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kryminalistyki. Przedstawiciele BGS spotkali się również ze słuchaczami kursu oficerskiego.

07.03.2005

Z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet Biblioteka Centrum Szkolenia SG zorganizowała wystawę numizmatyczną pt. „Kobieta na monetach”.

Walory numizmatyczne, książki i materiały poglądowe opisujące losy słynnych kobiet na przestrzeni dziejów udostępnił mjr Alfred **BIALIC**.

04-07.04.2005

W Centrum odbył się kurs specjalistyczny dla funkcjonariuszy Straży Granicznej i Służby Celnej w zakresie przeciwdziałania nielegalnemu obrotowi materiałami jądrowymi – realizowany przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej (MAEA).

W szkoleniu uczestniczyli:

- przedstawiciele Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej,
- przedstawiciele Państwowej Agencji Atomistyki,
- pracownicy Zakładu POLATOM,
- funkcjonariusze Straży Granicznej,
- funkcjonariusze Służby Celnej.

05-07.04.2005

Na podstawie podpisanej umowy pomiędzy komendantem głównym Straży Granicznej i Policji odbyło się w Centrum Szkolenia SG szkolenie dla funkcjonariuszy Sekcji Lotnictwa Policyjnego w Łodzi.

Szkolenie odbywało się na bazie symulatora Systemu Obserwacji Lotniczej UltraFORCE 275C.

06.04.2005

Na placu J. Piłsudskiego w Kętrzynie słuchacze, kadra oraz pracownicy cywilni Centrum Szkolenia Straży Granicznej uczestniczyli wraz z mieszkańcami Kętrzyna i okolic w pożegnalnej mszy św., która odbyła się w intencji Ojca Świętego Jana Pawła II.

We mszy św. uczestniczył Poczest Sztandarowy oraz Kompania Honorowa Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

12.04.2005

W Centrum Szkolenia SG przebywał przedstawiciel Biura Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców (UNHCR) – Ernest **ZIENKIEWICZ**.

Celem wizyty było wygłoszenie wykładu dla kadry Centrum i słuchaczy pt. „Konwencja Genewska. Główne zasady ochrony uchodźców”.

12-15.04.2005

Jak co roku odbyły się zajęcia doskonalące i sesja egzaminacyjna „Kontroli Wiadomości Teoretycznych” personelu lotniczego Lotnictwa Straży Granicznej. W szkoleniu uczestniczyli piloci, mechanicy oraz operatorzy systemów obserwacji lotniczej.

Zajęcia praktyczne prowadzone były ma lotnisku Wilamowo koło Kętrzyna.

14.04.2005

W dniu poprzedzającym promocję absolwentów Szkoły Chorążych i Szkoły Podoficerskiej w obecności kadry Centrum odbyło się uroczyste wręczenie absolwentom pamiątkowych odznak ukończenia szkolenia.

Wręczenia odznak absolwentom Szkoły Chorążych dokonał komendant Centrum płk dypl. Wiesław **MRUGAŁA**, natomiast absolwentom Szkoły Podoficerskiej odznaki wręczył zastępca komendanta Centrum mjr Marek **WASZCZUK**.

Uroczystość zakończyła się defiladą pododdziałów.

15.04.2005

W dniu 15.04.2005 r. o godz. 11⁰⁰ w Centrum odbyła się uroczysta promocja 132 absolwentów (w tym 21 kobiet) Szkoły Chorążych, zakończenie szkolenia 54 słuchaczy (w tym 3 kobiety) Szkoły Podoficerskiej oraz ślubowanie 52 funkcjonariuszy służby przygotowawczej.

Prymusem Szkoły Chorążych została szer. Małgorzata **MILEWSKA** z GPK SG Warszawa-Okęcie, która uzyskała średnią ocen 4,75. Z drugą lokatą szkolenie ukończył szer. Piotr **WITKOWSKI** z CS SG ze średnią ocen 4,72; z trzecią lokatą szkolenie ukończyła szer. Lucyna **SIKORSKA** z CS SG ze średnią ocen 4,70.

Wymienieni absolwenci zostali wyróżnieni przez komendanta głównego nagrodami pieniężnymi.

Aktu mianowania na stopień młodszego chorążego dokonał zastępca komendanta głównego Straży Granicznej gen. bryg. Tadeusz **FRYDRYCH**.

W imieniu komendantów oddziałów Straży Granicznej akty mianowań na kolejne stopnie podoficerskie wręczył komendant Centrum Szkolenia Straży Granicznej płk dypl. Wiesław **MRUGAŁA**.

Uroczystość promocji poprzedziła msza św. w kaplicy Straży Granicznej w intencji absolwentów. Uroczystości uświetnił udział Orkiestry Reprezentacyjnej z Morskiego Oddziału SG z Gdańska.

W dniu tym nastąpiło również uroczyste pożegnanie odchodzącego na emeryturę po 26 latach służby ppłka Janusza **ROMANIAKA** – naczelnika Wydziału Prezydyjnego Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

Ppłk Janusz **ROMANIAK** służbę rozpoczął w 1978 r. w Wyższej Oficerskiej Szkole Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, z którą związał również swoje pierwsze po ukończeniu szkoły lata służby zawodowej. Wraz z podchorążymi kierunku Wojska Ochrony Pogranicza przybył w 1985 r. do Kętrzyna, gdzie pełnił służbę na różnych stanowiskach służbowych.

17-22.04.2005

Delegacja z Centrum Szkolenia SG oraz Centralnego Ośrodka Szkolenia SG w osobach:

- mjr Marek **WASZCZUK**,
- ppłk Andrzej **MASŁOŃ**,
- mjr Piotr **PARKA**,

- kpt. Marek **PIÓRKOWSKI**,
  - ppor. Wioletta **ZGLIŃSKA**
- przebywała w Szkole Niemieckiej Straży Granicznej w Lubece. Celem wizyty było omówienie tematów związanych ze strukturalnym planowaniem szkolenia.

18-22.04.2005

W Centrum Szkolenia przebywali przedstawiciele Służby Ochrony Granicy Państwowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej w Visaginas w osobach:

- mjr Žygimantas **BABRAITIS** – starszy wykładowca Szkoły Służby Ochrony Granicy Państwowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej w Visaginas,
- por. Bożena **ROGOŻA** – specjalista Centrum Badań Dokumentów Komendy Głównej Litewskiej Straży Granicznej.

Celem wizyty było rozszerzenie współpracy międzynarodowej pomiędzy Centrum Szkolenia Straży Granicznej a Szkołą Służby Ochrony Granicy Państwowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej w Visaginas w dziedzinie kształcenia i doskonalenia zawodowego.

19-22.04.2005

W dniach 19.04.-22.04.2005 r. w Centrum ds. Harmonizacji Szkoleń Straży Granicznych (ACT) w Traiskirchen (Austria) odbyły się warsztaty na temat harmonizacji terminologii angielskiej związanej z działalnością Focal Points. Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie reprezentowała por. Jolanta Sobiesiek.

Celem spotkania było przygotowanie opracowania, które pomogłoby funkcjonariuszom służącym w ww. strukturach w skutecznym porozumiewaniu się.

25-27.04.2005

W Centrum Szkolenia SG przebywała delegacja przedstawicieli Państwowej Straży Granicznej Ukrainy w osobach:

- gen. mjr Walerij **BAASZOW** – zastępca rektora Akademii PSG Ukrainy w Chmielnickim,
- płk Walerij **USTJUGOW** – zastępca kierownika wydziału szkoleniowego Szkoły PSG w Czerkasach,
- płk Siergiej **BUKASZEWYCZ** – zastępca kierownika wydziału szkoleniowego Akademii PSG w Chmielnickim,
- płk Walerij **GRYNKOW** – kierownik katedry uzbrojenia i strzelectwa Akademii PSG Ukrainy w Chmielnickim,
- ppłk Marko **TARNOWSKIJ** – zastępca kierownika wydziału szkolenia administracyjnego PSG Ukrainy w Kijowie.

Celem wizyty było zapoznanie z bazą dydaktyczną, strukturą, zadaniami i ofertą szkoleniową Straży Granicznej. Uzgodniono również przygotowanie projektu porozumienia pomiędzy Centrum Szkolenia Straży Granicznej a Akademią Państwowej Służby Granicznej w Chmielnickim.

26.04.2005

W Centrum Szkolenia SG odbył się wykład dla słuchaczy nt. „Proces moskiewski przywódców polskiego państwa podziemnego”. Wykłady wygłosili:

- Zofia **POTRAWKE**,
- Władysław **KONIUSZEWSKI**,
- Franciszek **CHARUBIN**,
- mjr Marek **PAPROCKI**.

10.05.2005

W dniach 10-11.05.2005 r. w obiektach Centrum Szkolenia SG odbywały się warsztaty poświęcone problematyce szkolenia strzeleckiego w Straży Granicznej.

Organizatorem spotkania byli wykładowcy i instruktorzy Zespołu Szkolenia Strzeleckiego CS SG. W powyższym przedsięwzięciu uczestniczyli przedstawiciele KG SG, terenowych jednostek organizacyjnych SG, wykładowcy i instruktorzy COS SG w Koszalinie i Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie zajmujący się na co dzień problematyką strzelecką. W ramach współpracy oraz wymiany doświadczeń w spotkaniu uczestniczył przedstawiciel Wyższej Szkoły Policji ze Szczytna.

Problematyka warsztatów dotyczyła aspektów szkolenia strzeleckiego funkcjonariuszy SG, bezpiecznego posługiwania się bronią służbową w czasie pełnienia służby, jak również w czasie zajęć i treningów strzeleckich na obiektach strzelnicy.

12.05.2005

Dnia 12.05.2005 r. w ramach podwyższania gotowości obronnej w Centrum Szkolenia Straży Granicznej odbyło się ćwiczenie obronne. Uczestnikami byli słuchacze wszystkich poziomów szkolenia oraz kadra Centrum.

Ćwiczenie rozpoczęło się alarmem, a następnie cały stan osobowy przemieścił się pieszo do Strażnicy Szkolnej w Staniewie (oddalonej o 18 km).

Po przybyciu na miejsce i spożyciu śniadania oraz krótkiej przerwie przystąpiono do realizacji zajęć szkoleniowych.

Po przeprowadzonych zajęciach, drogę powrotną do jednostki słuchacze pokonali również pieszo. Ogółem w ćwiczeniu obronnym uczestniczyło 452 słuchaczy.

14.05.2005

W dniu 14 maja 2005 r. odbył się „Wiosenny marsz według azymutu z elementami orientacji na mapie” zorganizowany przez Koło PTTK przy Centrum Szkolenia SG.

W zawodach uczestniczyło 15 drużyn reprezentujących grupy szkoleniowe Centrum Szkolenia SG.

Wyniki uzyskane w czasie zawodów oceniała komisja w składzie:

- mjr Wojciech **ZAWADZKI**,
- ppłk Andrzej **MASŁOŃ**,
- mjr Marian **STANISŁAWSKI**.

Za zdobycie I miejsca komendant Centrum Szkolenia SG wyróżnił Pucharem Przechodnim, urlopem nagrodowym i nagrodą rzeczową drużynę w składzie:

- szer. Marcin **MARKOWSKI**,
- kpr. Rafał **WOLIŃSKI**,
- szer. Marek **MIKOŁAJCZYK**.

Za zdobycie II i III miejsca komendant Centrum Szkolenia SG wyróżnił nagrodami rzeczowymi drużyny w składzie:

- st. szer. Paweł **KARCZMAREK**,
- st. szer. Łukasz **PAULUKANIS**,
- szer. Grzegorz **KUBEL**,
- szer. Przemysław **ZALEWSKI**,
- szer. Sebastian **AMAROWICZ**,
- szer. Ireneusz **PEMPUŚ**.

Za zdobycie IV, V i VI miejsca drużyny zostały wyróżnione dyplomem.

15-18.05.2005

W dniach 15-18 maja 2005 r. w W-MO SG odbyły się I Regaty Żeglarskie o Puchar Komendanta Głównego Straży Granicznej. Regaty zostały zorganizowane przy współudziale Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy SG.

W zawodach uczestniczyło 14 zespołów reprezentujących jednostki organizacyjne Straży Granicznej:

Podlaski OSG, Nadbużański OSG, Bieszczadzki OSG, Karpacki OSG, Sudecki OSG, Śląski OSG, Lubuski OSG, Łużycki OSG, Pomorski OSG, Morski OSG, Centrum Szkolenia SG, Centralny Ośrodek Szkolenia SG, Komendę Główną SG, Warmińsko-Mazurski OSG.

Podczas regat rozegrano sześć wyścigów oraz przeprowadzono konkurs z wiedzy żeglarskiej, których wyniki zostały zaliczone do punktacji ogólnej:

I miejsce – Karpacki Oddział SG,

II miejsce – Komenda Główna SG,

III miejsce – Centrum Szkolenia SG,

IV miejsce – Morski Oddział SG,

V miejsce – Warmińsko-Mazurski Oddział SG,

VI miejsce – Pomorski Oddział SG.

Drużyny, które zajęły trzy pierwsze miejsca otrzymały puchary od komendanta głównego Straży Granicznej.

21.05.2005

Centralne obchody Święta Straży Granicznej odbyły się w tym roku w Giżycku.

- 04.06.2005** W Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie gościli wychowankowie z Państwowego Domu Dziecka w Bartoszycach. Powitali ich słuchacze szkoły wraz z księdzem kapłanem ppor. Wiesławem **KONDRACIUKIEM**. Spotkanie rozpoczęło się pokazem sztuk walki i technik interwencji. Gościom udostępniono trenażer strzelecki oraz sale komputerowe. Szczególne emocje wzbudziły zorganizowane zawody sportowe oraz mecz piłkarski. W dniu następnym zaproszeni goście zwiedzali sanktuarium w Świętej Lipce.
- 06-10.06.2005** W dniach 6-10.06.2005 r. delegacja w składzie:
- ppłk Krzysztof **ŚLASKI**,
  - por. Marek **BANIEWICZ**,
  - ppor. Jacek **CIUNEL**
- przebywała na Litwie w ramach podjętej współpracy ze szkołą w Visaginas. W trakcie wizyty przedstawiciele CS SG zapoznani zostali ze strukturą i organizacją szkoły oraz zapleczem sprzętowym i dydaktycznym. Zaprezentowany został również sposób pełnienia służby na strażnicy oraz przejściu granicznym. Delegacja miała również możliwość zapoznania się z działalnością Laboratorium Kryminalistycznego Policji, Centrum Personalizacji Dokumentów oraz Centrum Badania Dokumentów Litewskiej Straży Granicznej w Wilnie.
- 16-17.06.2005** W dniach 16-17.06.2005 r. odbyło się w Centrum Szkolenia SG Seminarium nt. „Transgraniczny przewóz osób i towarów”.

Uczestnikami seminarium byli przedstawiciele oddziałów SG ochraniających zewnętrzną granicę UE oraz:

- Krzysztof **GRZEGORCZYK** – radca ministra w Departamencie Transportu Drogowego Ministerstwa Infrastruktury,
- Piotr **GÓRSKI** – zastępca Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Inspektora Transportu Drogowego.

Tematyka dotyczyła nowych regulacji prawnych w zakresie transportu osób i towarów przez zewnętrzną granicę UE.

19-25.06.2005

W dniach 19-25 czerwca 2005 r. już 34 raz funkcjonariusze SG wyruszyli w trasę „Ogólnopolskiego Rajdu Górskiego Szlakami Obrońców Granic”. Tegoroczne trasy rajdowe prowadziły po okolicach Gór Stołowych w Kotlinie Kłodzkiej. W rajdzie uczestniczyło 240 osób ze środowisk Straży Granicznej, Policji, Wojska Polskiego, emeryci ww. formacji oraz młodzież szkolna. Do klasyfikacji generalnej przystąpiło 37 drużyn, w tym 34 drużyny piesze i 3 drużyny rowerowe.

Centrum Szkolenia SG reprezentowane było przez drużynę w składzie:

- ppłk Wojciech **ZAWADZKI**,
- ppłk Marian **STANISŁAWSKI**,
- ppłk Andrzej **MASŁOŃ**,
- mjr Wojciech **MARSZALEK**,
- ppor. Wioletta **ZGLIŃSKA**,
- mł. chor. Agnieszka **BALDYGA**,
- Mariola **MATEJEK**.

Drużyna nasza zdobyła puchar Prezesa Zarządu Głównego PTTK.

Tegorocznym zwycięzcą i zdobywcą nagrody głównej jaką jest „Karpaczyk” zostały 3 drużyny „Fregata” wystawione przez Morski Oddział Straży Granicznej.

26.06-05.07.2005   **WORLD POLICE & FIRE GAMES CANADA**
QUEBEC 26.06-05.07.2005 r.

Mistrzostwa Świata Formacji Policyjnych
i Straży Pożarnych

Po raz kolejny reprezentacja polskiej Straży Granicznej potwierdziła swoją dominację w biathlonie policyjnym rozgrywanym w trudnym, ale również urozmaiconym i ciekawym terenie okolic Quebec.

Łącznie w tegorocznych mistrzostwach wzięło udział 49 narodowych reprezentacji służb policyjnych i straży pożarnych (ponad 10 000 zawodników), rywalizujących w niemal 70 dyscyplinach sportowych.

Straż Graniczną reprezentowali:

- ppłk Miroslaw **SZYNKOWSKI** – CS SG w Kętrzynie (czterokrotnie reprezentował SG: 1999, 2001, 2003, 2005 zdobywając łącznie 16 medali – 9 złotych, 5 srebrnych, 2 brązowe),
w biathlonie policyjnym – medal złoty drużynowo oraz medal złoty indywidualnie,
w biegu na 800 m – medal złoty;
- mjr Jacek **GUŻNICZAK** – CS SG w Kętrzynie (czterokrotnie reprezentował SG: 1999, 2001, 2003, 2005 zdobywając łącznie 8 medali – 4 złote, 4 srebrne),
w biathlonie policyjnym – medal złoty drużynowo oraz medal srebrny indywidualnie;
- mł. chor. Marek **KRAWCZYK** – Morski Oddział SG w Gdańsku (były olimpijczyk – reprezentant kraju, reprezentował SG w 2005 zdobywając 4 medale brązowe w pływaniu),
w pływaniu 50 m stylem klasycznym – brązowy medal,
w pływaniu 50 m (delfin) – brązowy medal,
w pływaniu 100 m stylem klasycznym – brązowy medal,

- w sztafecie 4 x 50 m – brązowy medal;
- mł. chor. Józef **PODBERESKI** – Lubuski Oddział SG w Krośnie Odrzańskim (trzykrotnie reprezentował SG: 2001, 2003, 2005 zdobywając łącznie 10 medali – 5 złotych, 3 srebrne, 2 brązowe),
  - w półmaratonie – medal złoty,
  - w biegu 10 000 m – medal złoty,
  - w biegu 3000 m z przeszkodami – medal złoty,
  - w crossie 5000 m – medal srebrny,
  - w sztafecie (półmaraton) – medal brązowy.

26.07.2005

W dniu poprzedzającym promocję absolwentów Szkoły Chorążych i Szkoły Podoficerskiej komendant Centrum płk dypl. Wiesław **MRUGAŁA** wręczył odznaki absolwentom Szkoły Chorążych, natomiast absolwentom Szkoły Podoficerskiej odznaki wręczył zastępca komendanta Centrum mjr Marek **WASZCZUK**. Uroczystość zakończyła się defiladą pododdziałów.

27.07.2005

W dniu 27.07.2005 r. o godz. 11⁰⁰ w Centrum Szko-

lenia SG w Kętrzynie odbyła się uroczysta promocja 97 absolwentów Szkoły Chorążych, zakończenie szkolenia 112 słuchaczy Szkoły Podoficerskiej oraz ślubowanie 20 funkcjonariuszy służby przygotowawczej. Uroczystość promocji o godz. 9³⁰ poprzedziła w intencji absolwentów msza św. w kaplicy Straży Granicznej, którą celebrował JE ks. abp Edmund **PISZCZ**.

Prymusem Szkoły Chorążych została szer. Anna **MIKULSKA** z Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG, która uzyskała średnią ocen 4,62; z drugą lokatą szkolenie ukończyła szer. Aleksandra **GAŚSIOROWSKA-SITEK** z Komendy Głównej SG ze średnią ocen 4,55; z trzecią lokatą szkolenie ukończyła szer. Angelika **NOWAK** z GPK SG Warszawa-Okęcie ze średnią ocen 4,44. Wymienieni absolwenci zostali wyróżnieni przez komendanta głównego nagrodami pieniężnymi.

Aktu mianowania na stopień młodszego chorążego dokonał komendant główny Straży Granicznej gen. dyw. Józef **KLIMOWICZ**.

W imieniu komendantów oddziałów Straży Gra-

nicznej akty mianowań na kolejne stopnie podoficerskie wręczył komendant Centrum Szkolenia SG płk dypl. Wiesław MRUGAŁA.

Uroczystości uświetnił udział Orkiestry Reprezentacyjnej z Morskiego Oddziału SG z Gdańska. W dniu tym nastąpiło również uroczyste pożegnanie

odchodzącego na emeryturę po 31 latach służby, ppłk Marka **PAPROCKIEGO**, wieloletniego dydaktyka Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

08.09.2005

W dniu 8.09.br. w Ministerstwie Spraw Wewnętrz-

nych i Administracji została zorganizowana konferencja nt. „Zaspokajanie potrzeb wojennych resortu spraw wewnętrznych i administracji”, poświęcona wybranym aspektom wsparcia jednostek organizacyjnych nadzorowanych lub podległych ministrowi spraw wewnętrznych i administracji.

W konferencji uczestniczyło ponad dwieście osób resortu spraw wewnętrznych i administracji, resortów obrony narodowej (w tym Sztabu Generalnego WP), infrastruktury, skarbu państwa oraz kancelarii prezesa Rady Ministrów, a także wszystkich urzędów wojewódzkich i marszałkowskich. W konferencji uczestniczyli również pracownicy naukowcy i dydaktyczni Akademii Obrony Narodowej, Uniwersytetu Śląskiego, Akademii Świętokrzyskiej oraz Akademii Podlaskiej. Konferencję prowadził podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Jan **SCHÖN** (minister).

Konferencja odbyła się w dwóch panelach dotyczących odpowiednio: zaspokajania potrzeb wojennych oraz ochrony informacji niejawnych. W toku konfe-

rencji jej uczestnicy podkreślali wielokrotnie znaczącą rolę w systemie obronnym RP ministra właściwego do spraw administracji publicznej oraz ministra właściwego do spraw wewnętrznych, a także administracji zespolonej województwa w realizacji zadań obronnych.

W czasie konferencji Minister **SCHÖN**, w imieniu ministra spraw wewnętrznych i administracji Ryszarda **KALISZA** wręczył wyróżnienia i podziękowania za udział w przygotowaniach obronnych resortu spraw wewnętrznych i administracji. Wśród wyróżnionych znalazła się między innymi Straż Graniczna, w imieniu której zastępca komendanta głównego gen. bryg. Marian **KASIŃSKI** odebrał podziękowania za realizowanie na wysokim poziomie powierzonych tej formacji zadań obronnych.

Uczestnicy konferencji mieli również możliwość zapoznania się z dorobkiem wydawniczym resortowych uczelni oraz ośrodków szkolenia, wśród nich również Centrum Szkolenia SG, którego wydawnictwa wzbudzały duże zainteresowanie.

Konferencja* była najważniejszym przedsięwzięciem z zakresu szkolenia obronnego organizowanym w 2005 roku w resorcie spraw wewnętrznych i administracji. Była jednak jednym z wielu, jakie do końca tego roku będą w dziedzinie obronności państwa realizowane. Kontynuowane będą prace związane chociażby ze szczególną ochroną obiektów, czy też Programem Doskonalenia Obrony Cywilnej.

Po konferencji ukazały się materiały, do których wprowadzenie oraz zakończenie opracował sekretarz stanu w MSWiA Tadeusz **MATUSIAK**.

---

* Pełna informacja autorstwa dra inż. B. Wiśniewskiego nt. ww. konferencji ukaże się w Biuletynie CS SG nr 31.